

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİMDALI

ANTİSOSYAL KİŞİLİK BOZUKLUĞU VE CEZA SORUMLULUĞU
ARASINDAKİ İLİŞKİ

FATMA BURCU BOZAN

Tez Danışmanı : Dr.Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK (Toros Üniversitesi)

Jüri Üyesi : Dr.Öğr. Üyesi Tarık Polat İŞOĞLU

Jüri Üyesi : Doç.Dr Nihat TAŞDELEN (Dicle Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / EYLÜL 2020

ONAY
T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

20182023 numaralı öğrencimiz olan **FATMA BURCU BOZAN** tarafından hazırlanan “**ANTİSOSYAL KİŞİLİK BOZUKLUĞU VE CEZA SORUMLULUĞU ARASINDAKİ İLİŞKİ**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy birliği** ile **KAMU HUKUKU** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

“Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.”

Üniv. Dışı asıl üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

(Mersin Toros Üniversitesi)

“Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.”

Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Tarık Polat İŞOĞLU

“Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.”

Üniv. Dışı - Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Nihat TAŞDELEN

(Dicle Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

“Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.”

07 / 09 / 2020

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Sevgili Anneme ve diğer aile bireyelerine teşekkür ederim.

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

07/09/2020

FATMA BURCU BOZAN

TEŞEKKÜR

Yapmış olduğum araştırmalar ve tezin yazımında bana vermiş olduğu destekten ötürü, hocam ve tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Şimşek'e teşekkürlerimi bir borç bilirim. Çağ Üniversitesi'nde öğrenci olduğum hem lisans hem de yüksek lisans sürecinde bilgi ve tecrübeleri ile bize ışık tutan ve her daim yanımızda bulunan saygı değer hocalarımıza sonsuz teşekkürler. Eğitim hayatım boyunca her daim yanımda bulunup benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme de teşekkürleri bir borç bilirim.

07/09/2020

FATMA BURCU BOZAN

ÖZET

ANTİSOSYAL KİŞİLİK BOZUKLUĞU VE CEZA SORUMLULUĞU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Fatma Burcu BOZAN

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

Eylül 2020, 118 Sayfa

Tez, dört bölümden oluşmakta olup birinci bölümde ceza hukuku kavramı, suç ve ceza politikası, ceza hukukuna hakim ilkeler, ceza hukukunun kusur yeteneği açısından tarihi gelişimi anlatılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde suç ve kusurluluk hakkında genel bilgiler, saik kusurluluk ve kusurluluğa etki eden haller (sadece akıl hastalıkları kısmı açıklanmıştır), akıl hastalıkları kapsamındaki kişilik bozuklarının cezai sorumlulukları bakımından tarihi gelişimi, akıl hastalıklarına dair cezai sistemler ve akıl hastalıklarının ceza kanunlarında düzenleniş şekilleri ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde ise kişilik bozukluğu kavramı, psikopatoloji ve suç davranışı, A kümesi kişilik bozuklukları, B kümesi kişilik bozuklukları, C kümesi kişilik bozuklukları, B kümesi kişilik bozukluklarından biri olan antisosyal kişilik bozukluğunun akıl hastalığı kapsamında sayılıp sayılmadığı incelenmiştir.

Tezin son bölümü olan dördüncü bölümde ise ceza ve ceza muhakemesi hukukunda akıl hastalıkları kapsamında kabul edilen kişilik bozukluklarına ilişkin düzenlemeler, akıl hastalarının tespitinde usul ve esaslar, kişilik bozukluğunda cezai sorumluluk (sosyopati ve psikopati kapsamında), akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, tedavi tedbiri ve yüksek güvenlikli sağlık kurumu kavramı, uluslararası tıbbi bildirgelerde akıl hastasının ve suç işlemiş akıl hastasının yeri, dünyadaki adli hastaların bulundurulduğu yüksek güvenlikli servis ve hastanelerin durumu ayrıntılı bir şekilde tez içerisinde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler :Antisosyal Kişilik Bozukluğu, Kusur Yeteneği, Akıl Hastalığı, Kişilik Bozukluğu, Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri

ABSTRACT

THE RELATION BETWEEN THE CRIMINAL RESPONSIBILITY AND ANTISOCIAL PERSONAL DISORDER

Fatma Burcu BOZAN

Master of Thesis, Department of Public Law

Supervisor: Dr. Mustafa ŞİMŞEK

September 2020, 118 Pages

The thesis consists of four chapter that concept of the criminal law, crime and punishment policy, principles of criminal law and historical development of criminal law in terms of criminal capacity are examined in the first one.

In the second part of thesis, general information about crime and fault, motive imperfection and the circumstances affecting the defect, (only the mental illness section is explained) historical development of mental disorders in terms of criminal responsibilities, the criminal systems regarding mental illnesses and the ways in which mental illnesses are regulated in the penal laws have been examined and explained in detail.

In third chapter are examined that the concept of personal disorder, psychopathology and crime behaviour, cluster A personality disorders, cluster B personality disorders, cluster C personality disorders and if antisocial personal disorder that one of the cluster B personality disorders is covered or not by mental illness.

The regulations on personal disorders that are covered by mental illness in terms of criminal and criminal procedure law, procedures and principles in the detection of mental illness, criminal liability in personal disorder within the scope of sociopathy and psychopathy, preventive measures for mentally ill offenders, the concept of treatment as a preventive measure and high-secured medical

institution, the place of the mental patient and the crime mental patient in the international medical declarations, high-secured medical institutions that treated mentally ill offenders all around the world are examined in the last and fourth chapter of this study.

Keywords: Antisocial Personal Disorder, Criminal Capacity, Mental Illness, Personal Disorder, Preventive Measures For Mentally Ill Offenders.

ÖNSÖZ

“Antisosyal Kişilik Bozukluğu ve Ceza Sorumluluğu Arasındaki İlişki” adlı tez çalışması, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programı kapsamında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı konulan bireyler akıl hastaları sınıfında değerlendirilmemektedir. Bu kişilerin cezalarının infazı cezaevlerinde gerçekleştirilmektedir. Bu kişilere akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri uygulanması gerekirken cezaevlerinde ceza infazlarının yapılması yanlıştır. Bu bireylerin akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri kapsamında bulunan yüksek güvenliklı sağlık kurumlarında cezalarının infazı gerçekleştirilmesi daha doğrudur. Çünkü bu bireyleri normal insanlar gibi değerlendirip cezaevlerine koymak kişileri ıslah etmemektedir. Bu tez antisosyal kişilik bozukluğu bulunan bireylere uygulanan cezaların ve bu kapsamda verilen yanlış kararların önüne geçilmesi amacı ile yazılmıştır. Buradan yola çıkarak toplum ve bireyin korunmasını daha insancıl bir şekilde sağlayan güvenlik tedbirlerinin tercih edilmesi halinde daha iyi sonuçlara varılacağı kanısındayız.

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
ÖNSÖZ.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xii
KISALTMALAR.....	xv
EKLER LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CEZA HUKUKU KAVRAMI VE KUSUR YETENEĞİNİN CEZA HUKUKUKAPSAMINDA TARİHİ GELİŞİMİ

1.1.Ceza Hukuku Kavramı.....	2
1.2. Suç ve Ceza Politikası.....	3
1.3. Suç ve Ceza Politikası İle Ceza Hukukuna Hakim Olan İlkeler	6
1.3.1. Hukuk Devleti İlkesi.....	6
1.3.2. Kusur İlkesi.....	8
1.3.3. Hümanizm İlkesi.....	9
1.4.Ceza Hukukunun Kusur Yeteneği Açısından Tarihi Gelişimi	11
1.4.1. Ceza Hukukunun Kusur Yeteneği Yönünden Avrupa'daki Gelişim Tarihi	11
1.4.2. Eski Ceza Hukuku Dönemi.....	11
1.4.3. VIII. Yüzyıldan Günümüze Kadar Olan Dönem	13
1.4.3.1. Genel Olarak.....	14

1.4.3.2. Klasik Okul.....	14
1.4.3.3. Toplumsal Yarar Kuramı	14
1.4.3.4. Mutlak Adalet Kuramı	15
1.4.3.5. Karma ve Eklektik Kuram.....	16
1.4.3.6. Pozitivist Okul	16
1.4.3.6.1. Pozitivist Okulun Kurucuları	16
1.4.3.6.2. Pozitivist Okulun Temel Özellikleri	17
1.4.3.6.3. Pozitivist Görüşü Göre Suçluluğun Nedenleri	17
1.4.3.6.4. SUÇLULARIN SINIFLANDIRILMASI	18
1.4.3.6.4.1. Doğuştan Suçlular.....	18
1.4.3.6.4.2. Akıl Hastası Suçlular.....	19
1.4.3.6.4.3. İtiyadi Suçlular	19
1.4.3.6.4.4. Tesadüfi Suçlular	19
1.4.3.6.4.5. İhtirasi Suçlular	19
1.4.3.6.5. Pozitivist Okulun Ceza Hukukuna Etkisi ve Yapılan Eleştiriler	20

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE KUSURLULUK HAKKINDA GENEL BİLGİLER, SAİK KUSURLULUK VE KUSURLULUĞA ETKİ EDEN HALLER

2.1. Suç ve Kusurluluk Hakkında Genel Bilgiler	22
2.2. Saik Kusurluluk ve Kusurluluğa Etki Eden Haller	23
2.2.1. Genel Olarak.....	23
2.2.2. Kusurun Unsurları	25
2.2.3. Kusurun Yeteneğinin Bulunması Gereken Zaman	28
2.2.4. Kusurluluğu Etkileyen Haller	29
2.2.4.1. Kusurluluğu Etkileyen Akıl Hastalığı	30
2.2.4.1.1. Akıl Hastalığı.....	30
2.2.4.1.2. Akıl Hastalıkları Kapsamındaki Kişilik Bozukluklarının Cezai Sorumlulukları Bakımından Tarihi Gelişim	32
2.2.4.1.3. Akıl Hastalarına Dair Cezai Sistemler	36
2.2.4.1.3.1. Psikolojik Sistem	36
2.2.4.1.3.2. Biyolojik Sistemler.....	37
2.2.4.1.3.3. Karma Sistem	37
2.2.4.1.3.4. Türk Ceza Kanununun Kabul Ettiği Sistem	38
2.2.4.1.4. Akıl Hastalıklarının Ceza Kanunlarında Düzenlenişi	38
2.2.4.1.4.1. 765 sayılı TCK	38

2.2.4.1.4.2. 5237 sayılı TCK	40
2.2.4.1.4.3. Akıl Hastalıklarının Düzenlenişi Bakımından 765 Sayılı TCK ve 5237 Sayılı TCK'nın Karşılaştırılması	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİŞİLİK BOZUKLUĞU KAVRAMI, PSİKOPATOLOJİ VE SUÇ DAVRANIŞI, KİŞİLİK BOZUKLUKLARI

3.1. Kişilik Bozukluğu Kavramı	43
3.2. Psikopataloji ve Suç Davranışı	46
3.3. A Kümesi Kişilik Bozuklukları	48
3.3.1. Paranoid Kişilik Bozukluğu	48
3.3.2. Şizoid Kişilik Bozukluğu	49
3.3.3. Şizotipal Kişilik Bozukluğu	51
3.4. B Kümesi Kişilik Bozuklukları	52
3.4.1. Antisosyal Kişilik Bozukluğu	52
3.4.2. Sınırdaki (Borderline) Kişilik Bozukluğu	57
3.4.3. Histrionik Kişilik Bozukluğu	59
3.4.4. Narsisistik Kişilik Bozukluğu	60
3.5. C Kümesi Kişilik Bozuklukları	62
3.5.1. Çekingen Kişilik Bozukluğu	62
3.5.2. Bağımlı Kişilik Bozukluğu	64
3.5.3. Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu	66
3.6. Akıl Hastalığı Kapsamında Olup Olmadığı Tartışmalı Olan Antisosyal Kişilik Bozukluğu	69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKIL HASTALIKLARI KAPSAMINDA KABUL EDİLEN KİŞİLİK BOZUKLUKLARINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER, AKIL HASTALARININ TESPİTİNDE USUL VE ESASLAR, AKIL HASTALARINA ÖZGÜ GÜVENLİK TEDBİRLERİ

4.1. Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Akıl Hastalıkları Kapsamında Kabul Edilen Kişilik Bozukluklarına İlişkin Düzenlemeler	72
4.2. Akıl Hastalıklarının Tespitinde Usul ve Esaslar	77

4.2.1. Kişilik Bozukluklarını Saptamada Kullanılan Ölçütler ve Tanı Güvenirliği ..	77
4.2.2. Kişilik Bozukluklarında Cezai Sorumluluk (Sosyopati ve Psikopati Kapsamında).....	78
4.3. Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri.....	80
4.3.1. Genel Olarak Güvenlik Tedbiri Kavramı.....	80
4.3.2. Güvenlik Tedbirinin Hukuki Niteliği.....	81
4.3.3. Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri	82
4.3.4. Tedavi Tedbiri ve Yüksek Güvenlikli Sağlık Kurumu Kavramı.....	83
4.4. Uluslararası Tıbbi Bildirilerde Akıl Hastasının ve Suç İşlemiş Akıl Hastasının Yeri.....	84
4.5. Dünyadaki Adli Hastaların Bulundurulduğu Yüksek Güvenlikli Servis ve Hastanelerin Durumu	86
SONUÇ	88
KAYNAKÇA	92
EKLER	98

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
E.	: Esas
e.t.	: Erişim Tarihi
f.	: Fıkra
K.	: Karar
m.	: Madde
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TCK	: Türk Ceza Kanunu

EKLER LİSTESİ

Ek A: Tez Etik Kurulu Formu.....	97
----------------------------------	----

GİRİŞ

Suç kavramı, eski çağlardan günümüze kadar sürekli olarak çeşitli şekillerde düzenlenmiştir. Kişilerin belirlenen kurallara uymaması halinde cezalandırılma biçimlerinin belirlenmesi ceza hukukunun temelini oluşturmaktadır.

İlk zamanlarda failin kusur yeteneği gibi direk olarak faili etkileyen durumlar göz ardı edilerek fiil ile bağlı bir ceza hukuku politikası izlenmiştir. Ancak zamanla bu politika değişmiştir. İlk olarak pozitivist okul tarafından ele alınmaya başlanan kusur yeteneği, o zamanlar bu kurama yapılan negatif eleştirilerden dolayı çok fazla gelişmemiştir. Ancak zamanla günümüzde failin kusur yeteneği çok önemli bir yer edinmiştir.

Kusur yeteneği açısından antisosyal kişilik bozukluğuna haiz bireyler akıl hastası olarak değerlendirilmesi gerekirken akıl hastası sayılmamaktadır. Bu tezin amacı, normal bir kişi gibi ceza verilip cezaevlerinde infazı gerçekleştirilen antisosyal kişilik bozukluğuna haiz kişilerin durumunu incelemek, bu kişilere akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanmasının daha doğru olacağını göstermektir. Ancak bu kişilerin sahip olduğu akıl hastalığı hem cezaevinde bulunan diğer kişiler açısından tehlike arz etmekte hem de ıslah olma gibi bir durumu mümkün olmadığı için infaz aşamasından sonra topluma karışması halinde toplumda yaşayan diğer kişiler açısından tehlike arz etmektedir. Bu kişilerin akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri uyarınca yüksek güvenliqli sağlık kurumlarında cezalarının infaz edilmesi hem ceza hukukunun temel amacı olan toplum düzeni ve güvenliğinin sağlanması açısından hem de hümanizm ilkesi gereğince daha sağlıklı ve insancıl bir seçim olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

CEZA HUKUKU KAVRAMI VE KUSUR YETENEĞİNİN CEZA HUKUKUKAPSAMINDA TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Ceza Hukuku Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlüğü tarafından “ceza” kelimesinin kökeni Arapça olarak belirtilmektedir¹. Anlam olarak ise ilk olarak “uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım” ikinci olarak “Hukuk: Suç işleyen bir kimse bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım” olarak tanımlanmıştır². Cezanın aslında anlamı karşılık olarak konumlanmaktadır. Bu nedenle ceza hukukunun özü de karşılık olarak karşımıza çıkacaktır.

Ceza hukukunun konusu insan olması nedeniyle ilk olarak insanın tanımlanması gerekmektedir. İnsan diğer canlılardan ayrılan yanı insanın düşünebilmesi, düşündüğünü meydana getirebilmesi ve kendine has kişiliği olmasıdır³. Her toplumun bir sosyal düzeni kurması ve bazı kuralların oluşması gerekmektedir. Çocukların dahi toplu halde oyun oynamaları için bir düzenin oluşması gerekmektedir⁴.

Ceza hukuku, suç olarak nitelendirebileceğimiz bir haksızlığın varlığından söz edilebilmesi ve neticesinde bir kişi hakkında yapmış olduğu bu haksızlıktan dolayı cezai yaptırım uygulanabilmesi için gerekli şartların oluşup oluşmadığı ile ilgilenen kamu hukukunun bir alt dalıdır⁵. Ancak **Özbek/Doğan/Bacaksız’a göre** ceza hukuku terimi artık yetersiz kalmaktadır⁶. Ceza hukukunun, kamu hukuku içerisinde yer alması ise Roma Ceza Hukuku döneminin ikinci evresi olan cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Roma Ceza

¹Türk Dil Kurumu Sözlükleri, “Ceza”, www.sozluk.gov.tr, et:25/06/2020.

²Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 1.

³İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 15. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s. 25.

⁴Sulhi Dönmezer, **Sosyoloji**, Onuncu Bası, Beta Yayınları, İstanbul 1990, s. 1

⁵Özgenç, **Genel Hükümler**, s.56.

⁶Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, **Türk Ceza Hukuku (Temel Bilgiler)**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.35.

Hukuku'nun ilk evresi olan krallık döneminde ceza hukukunun özel hukuk yönü daha ağır basmaktaydı. Ancak ceza hukukunun kamu hukukunun bir alt dalı olduğu düşüncesi, Roma Ceza Hukuku'nun cumhuriyet döneminden başlayıp üçüncü evresi olan imparatorluk döneminde de kabul edilip günümüze kadar uzanmaktadır.⁷

Başka bir ifade ile ceza hukukunu tanımlamak gerekirse; amacı hukuka dayalı bir düzen kurup devam ettirmek ve bu doğrultuda suç teşkil eden fiilin koşullarını belirleyip bunlara uygulanacak ceza ve güvenlik tedbirlerinin neler olacağını olduğunu gösteren hukuk dalıdır.

Demirbaş'a göre ceza hukukunun yegâne amacı toplumsal barışın oluşturulmasıdır. Bunun için ise tek çare ceza hukukudur. Ceza hukuku hangi fiillerin toplumsal barışı bozduğunu tespit edip bu fiili gerçekleştiren kişilere karşı verilecek cezaları belirleyen hukuk dalıdır.⁸

Farklı şekilde ifade edilirse ceza hukuku; cezai yaptırımları, uygulanması gereken hukuki haksızlıkların nelerden ibaret olduğu konusunu içeren ve devletin suçluya karşı tepkisini ortaya koyan kuralları gösteren hukuk dalıdır.⁹

Ceza hukukunun, toplum düzeninin korunması adına diğer araçların işe yaramaması durumunda gündeme gelmesi gerekir¹⁰. Bu nedenle ceza hukuku son çaredir.

1.2. Suç ve Ceza Politikası

Suç, toplumsal düzenin devamlılığı bakımından korunması şart olan hukuki değerlerin ihlali niteliğini taşıyan ve haksızlık teşkil eden insan davranışıdır¹¹. Bu

⁷ Halide Gökçe Türkoğlu, **Roma Hukukunda Suç ve Ceza**, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara2017, s. 20.

⁸ Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku genel Hükümler**, Güncellenmiş 14. Baskı, Seçkin Yayınevi,Ankara2019, s.49.

⁹Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt:I**, Onüçüncü Tıpkı Bası, Beta Basım, İstanbul 1997, s. 4.

¹⁰Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Bası, Seçkin Yayınevi,Ankara2019, s. 42.

¹¹Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 25.

davranış şeklini inceleyen bilim dalına ise kriminoloji denmektedir¹². **Özbek/Doğan/Bacaksız'a göre** suç, emir ve yasakların; ceza ise, suç ve yaptırımın bir bütün olarak ele alındığı bir bütünlüğü ifade eder¹³.

Roma hukukunda “suç” terimi birden fazla terimle ifade edilmiştir. Bu terimleri sıralayacak olursak seelus, maleficium, fraus gibi terimler olarak gösterilebilir¹⁴. Roma hukukunda suçu genel anlamda tanımlayacak olursak; mahkemelerce ceza verilmesi gereken kanunların ihlal edilmesi olarak tanımlanabilir¹⁵.

Suç politikası, suçun nedenlerinin, devletin suça karşı mücadelede bir vasıta olarak kullandığı önleyici tedbirler ile güvenlik tedbirlerinin, cezaların toplum ve suçlu üzerindeki etkilerinin bilimsel yöntemlerle incelenmesini ifade eder¹⁶. Başka bir söylemle suç politikasının, ceza hukukunun toplumu koruma görevinin hangi esaslar dâhilinde düzenlenmesi gerektiği sorununu ele aldığı söylenebilir¹⁷.

Ceza hukukundaki suç ve ceza arasındaki ilişkinin tarihsel sürecine baktığımız zaman kabile olarak yaşanan dönemlerde; kabile reisi tarafından kurban edilmek, kabileden dışlanmak veya dinsel törenlere katılamamak gibi yaptırımlar uygulanırdı¹⁸. Ayrıca sadece fail ile fiil arasındaki basit bağlantıya bakılmakta ve günümüzün aksine kusur yeteneğinin varlığı veya yokluğuna bakılmazdı. Kabileler ya da insanlar arasında ölç alma oldukça yaygın görülen bir durumdu. Tabi ki kaçınılmaz olarak kan davalarına dönüşen karşılıklı ölç almalar da gerçekleşmekteydi.¹⁹ Sonrasında paranın icadıyla beraber ölç almanın mantığının devam etmesinin yanında yeni bir yol olarak diyet sistemi ortaya çıkmış oldu. Diyeti kısaca ifade etmek gerekirse; öldürülen tarafın ailesi ile suçu işleyen tarafın arasında anlaşarak hayatını kaybeden kişinin ailesine

¹²Sulhi Dönmezer, **Kriminoloji**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Beta Basım, İstanbul1971, s.7

¹³Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s. 38.

¹⁴Türkoğlu, s. 20.

¹⁵Türkoğlu, s. 25.

¹⁶Demirbaş, s. 61.

¹⁷Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s.46.

¹⁸Dönmezer/Erman, s. 39.

¹⁹Dönmezer/Erman, s. 42.

verilen tazminat olarak özetleyebiliriz. Diyet sistemi kullanılarak insanların uzlaşması sağlandı.²⁰

Kıyas sistemi de bu dönemlerde kullanılan bir sistemdir. Kıyas sisteminde ilk defa verilen cezaların daha suç işlenmeden önce belirlenebilir olabileceği anlaşıldı. Şayet ölç alma ve diyet sisteminde işlenen suça karşılık verilen cezanın bir üst sınırı veya alt sınırı bulunmamaktaydı. Kıyas sistemi ile birlikte işlenen suça karşı olarak verilecek cezanın ne olacağı herkes tarafından bilinebilir bir hale geldi.²¹

Roma ceza hukukunu incelendiğinde; birinci dönem olan krallık döneminde kıyasın ve diyetin uygulandığını, ikinci dönem olan cumhuriyet döneminde bazı suçların ve cezaların saptandığını ve jürili ceza mahkemelerinin kurulduğunu, son dönemi olan imparatorluk döneminde ise kast(doluş) ve meşru müdafaa gibi ceza hukuku kavramlarının ilkel de olsa ortaya çıktığını görmekteyiz.²²

Orta Çağ'da ise Kanonik (Kilise) hukukun hâkim olduğu dönemde engizisyon mahkemelerinin tahkik sistemini uyguladığını, işkence ve bedene yönelik cezaların olduğunu görmekteyiz.Orta Çağ'da kilise hukukunun etkisiyle engizisyon mahkemelerinde işkence yasal bir uygulama olarak yer almaktadır. Yargıç, hem suçlayan hem de delilleri toplayan makamdır. Bu sistemde itirafı sağlamak için sanığa işkence yapılması yaygın olarak görülen bir durumdu. Mahkemeye gelen sanık önceden suçlu olarak kabul ediliyor ve suçunu ikrar etmesi gerekiyordu. Bu sanığın yargılama aşamasında dahi cezalandırılması demektir. Ayrıca belirtmek isterim ki İstanbul'daki zindanların yapılması da bu amaç doğrultusundadır. Nitekim 1522 yılında "caroline" adlı kanunda yasal işkence metotları belirlenmiştir.²³

Yukarıdaki süreçlerin geçilmesi ile birlikte 19.yy'a gelinmiş ve "Ceza hukukunun kusur yeteneği açısından tarihi gelişimi" başlığı altında daha ayrıntılı bir şekilde tarihsel süreci anlatılacaktır.

²⁰Dönmezer/Erman, s. 41.

²¹ Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/A. Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s.25.

²² Nejat Akgün, **Adli Psikiyatri**, Ankara, 1987, s.56.

²³Dönmezer/Erman, s. 46-48.

1.3. Suç ve Ceza Politikası İle Ceza Hukukuna Hakim Olan İlkeler

1.3.1. Hukuk Devleti İlkesi

Toplumsal öğrenmenin polis devleti ve mülk devleti gibi çeşitli devlet aşamalarından geçtikten sonra düzen olarak günümüzde geldiği nokta çoğulcu ve demokratik hukuk devletleridir²⁴. Hukuk devleti kavramı olarak aniden gelişen bir olgu olmayıp toplumların zaman içerisinde geldiği çağdaş bir kavramdır ve ilk olarak 1860'larda Bahr ve Gneist tarafından ileri kullanılmıştır²⁵.

Anayasanın 2. maddesinde “Cumhuriyetin nitelikleri” arasında “Hukuk Devleti” sayılmıştır. Bu ilke, uygar demokratik yönetimlerin temel ilkelerinden biri olup Devletin hukuk kurallarına bağlı olduğu ve vatandaşların hukuki güvenlikten faydalandığı bir rejimi ifade eder.²⁶ Bir hukuk devletinin en temel özelliği, hukuka bağlı olmak ve hukuk kurallarına dayanmayan bir yetkiyi kullanamamaktır²⁷.

“Hukuk devleti” ilkesi, Anayasa Mahkemesi tarafından 1976 tarihinde,

*“insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyucu, âdil bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmekle kendini yükümlü sanan, bütün davranışlarında hukuk kurallarına ve Anayasa'ya uygun bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlet”*²⁸

olarak tanımlanmış ve söz konusu karar metninde,

*“... yargı denetimi unsuru, hukuk devleti ilkesinin diğer öğelerinin güvencesini oluşturan temel öğedir. Çünkü insan haklarına saygılı olmayan ve davranışlarında hukuka ve Anayasa'ya uymayan bir yönetimi bu tutumundan caydıran ve onu meşruluk ve hukukilik sınırı içinde kalmak zorunda bırakan güç, yargı denetimi gücü ve yetkisidir.”*²⁹

²⁴ İlhan Özay, **Günlük Yönetim**, Alfa Yayınları, İstanbul 2002, s. 9.

²⁵ İbrahim Kaboğlu, **Türkiye’de Hukuk Devletinin Gelişimi**, Afa Yayınları, İstanbul 1990, s. 89.

²⁶ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, 2017 Anayasa Değişikliklerine Göre Gözden Geçirilmiş 17. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 126.

²⁷ Yılmaz Aliefendioğlu, “**Danıştay Kararlarına Uyulması**”, Danıştay Dergisi 1975, S. 16-17, s. 19, https://www.danistay.gov.tr/upload/yayinlar/18_12_2018_091258.pdf e.t. 08.02.2020.

²⁸ Anayasa Mahkemesi, T. 25.05.1976, 1976/1 E., 1976/28 K. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr> e.t. 08.02.2020.

²⁹ Anayasa Mahkemesi, T. 25.05.1976, 1976/1 E., 1976/28 K. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr> e.t. 08.02.2020.

ifadeleri ile yargının “*hukuk devleti*” ilkesinin gerçekleştirilmesi bağlamında önemi ortaya konulmuştur.

Hukuk devleti ilkesi maddi yönden ceza hukukuna uygulandığında içerik olarak yansıyacaktır. Açıkça söylemek gerekirse ceza hukuku bakımından hukuk devleti ilkesi, insan haklarını tanıyan ve bu hakları korumaya odaklı olarak kanunlar tanzim eden devlete hukuk devleti demek gerekir. Bu nedenle ceza hukuku kurallarının amacı, insanın varlığını devam ettirmesi ve kişiliğini geliştirmesi için zorunlu olan maddi, manevi ve ekonomik değerlerin korunması olmalıdır.³⁰

Hukuk devletinin ceza hukukundaki başka bir görünüşü de cezada kanunilik ilkesidir. Bu ilke, hem suçun hem de cezanın kanunsuz olamayacağını ve kanun koyucunun insan haklarına uygun şekilde kanunlar çıkarmasının bir yükümlülük olduğunu belirten bir ilkedir.³¹ Daha suç işlenmeden öncesinde kanunlarla suçun tanımlarının sabit olması ve verilecek cezaların belirlenebilir olması gerekmektedir. Öze ilişkin kanunilik ilkesini ise kanunda açıkça yasaklanmayan bir halin mevcut olması durumunda dahi sosyal davranışlara uygun olmayan harekette, hareketi yapan kişinin ceza alması gerektiğini ifade eder.³² Kanunilik ilkesi hem devleti her şeyi yapma konusunda sınırlamakta hem de kişiler açısından güvence teşkil etmektedir³³.

Öğretide baskın görüş³⁴ kanunilik ilkesinin açıkça, yasama organı çok ağır işlese dahi bir fiili yalnızca yasama organının suç olarak tanımlayabileceği yönündedir.

³⁰ Mahmut Koca/İlhan Üzülmöz, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2013, s.40.

³¹ Nur Centel/ Hamide Zafer, Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 10. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2017, s.47.

³² Nevzat Toroslu/Haluk Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, 24. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2018, s. 38 vd.

³³ Yüksel Ersoy, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, İmaj Yayınları, Ankara 2002, s. 26; Hüsnü Aldemir, **Uygulamacılar İçin Ceza Hukuku Genel Hükümler Rehberi**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 21.

³⁴ Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, **Genel Hükümler**, s. 75; Bahri Öztürk/ Mustafa Ruhan Erdem/ Veli Özer Özbek, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, 43 vd.; Nur Centel/ Hamide Zafer/Özlem Çakmut, s. 58.

1.3.2. Kusur İlkesi

Kusur kavramının temelini haksızlık oluşturmaktadır. Ancak kusur ve haksızlık farklı terimlerdir³⁵. Şöyle ki kusur, bireyin eylemi sonucu hukuk düzenine sadakatsizlik yapması sonucunda bireyin kınanabilir olup olmadığı konusunda fikir yürütmemizi sağlayan bir terimdir. Hukuka sadakat eksiliği ise bireyin hukuka aykırı fiilinden iradesi ile kaçınabilmesinin mümkün olup olmadığıdır.³⁶

Türk Ceza Kanunu'nun 20. maddesinin 1. fıkrasında yer alan “ceza sorumluluğu şahsidir, kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.” ibaresi yer almaktadır. Bu ifade ceza hukukun en temel ilkelerinden birisi olan kusur ilkesini işaret etmektedir. Zira ceza, ancak ve ancak toplum kurallarına aykırı kusurlu davranış sahibi kişiye yöneltilebilir. Bir kişinin ortaya çıkan sonuçtan/zarardan kusuru yok ise o kişinin sorumluluğundan da bahsetmemek gerekir. Günümüz ceza hukukunda “netice sorumluluğu” değil, “kusur sorumluluğu” esas alınmaktadır. Bu nedenlerle kişinin kusurunun olmadığı bir yerde kusuru olmayan kişiye ceza verilmesi de düşünülemez.³⁷ Başka bir ifade ile kusuru olmayan kişinin cezai sorumluluğu da doğmayacaktır. Nitekim bu ilke tezin konusu ile organik ve doğrudan bağlantı içerisinde olan bir ilkedir.

Bu ilkeden çıkartılacak başka bir sonuç ise kusurun derecesinden fazla ceza verilemeyeceği hususudur. Modern ceza hukuku “fiil ceza hukuku” anlayışını benimsemiş “fail ceza hukuku” anlayışını benimsememiştir. Bu yüzden kusurluluk tespiti yaparken failin gündelik hayatında ne yaptığı ile ilgilenilmeyip, işlenen somut suçla ilgilenilmesi gerekmektedir.³⁸ Kişinin işlenen somut suçta kusurlu davranışı olup olmadığı yönünde yapılacak araştırmada tabii olarak kişinin kendi hareketlerinin kendi kontrolünde olup olmaması önem arz etmektedir. Nitekim bazı akıl hastalıkları vardır ki kişinin hareketlerini etkileyip kendi kontrolünden çıkmasına neden olabilmektedir.

³⁵ Kusur ve haksızlık arasındaki ayrım hakkında bkz.:Serdar Talas, **Ceza Hukukunda Kusur İlkesi Bağlamında Nedeninde Serbest Hareket (actiolibera in causa) Kavramı ve Geçici Nedenlerin Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, Lale Organizasyon Yayınları, İstanbul 2012, s.8-33.

³⁶Serkan Meraklı, **Ceza Hukukunda Kusur**, 1. Basi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s.32.

³⁷Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.12.

³⁸Koca/Üzülmez, s.39.

Türk Ceza Kanunu'nun 23, 25(f.2), 30(f.3-4), 31,32 ve 61(f.1) maddeleri direkt olarak kusur ilkesi ile ilgili maddeler olarak kanunumuzda yer almaktadır. Bu maddelerin varlığından dolayı da TCK kapsamında "kusursuz sorumluluk" tan bahsedilemeyeceği açıktır.

Özgenç'e göre bir devlete hukuk devleti denilebilmesi için davranış normlarını konu alan mevzuata (anayasa, kanun vs.) sahip olması ve bu mevzuatı uygulamaya geçirmesidir.³⁹

1.3.3. Hümanizm İlkesi

İnsanı değerli kılan en önemli unsur insan onurudur⁴⁰. Sadece insan olmasından dolayı kişiye verilmesi gereken insan onuru, insanın kişiliğinin bir göstergesi mahiyetindedir⁴¹.

Hümanizm ilkesi aydınlanma felsefesinin ön aşamaları olarak gösterilen Rönesans döneminde ortaya çıkmıştır⁴². Bu düşünce özünde insanı sadece canlı bir biyolojik varlık olarak görmekten ileri geçerek insan onuruna önem vermektedir⁴³. Orta Çağ'da ve öncesinde her insanın eşit olmadığına inanılır ve bu nedenle bazı kişilerin insan onuruna sahip olduğu düşünülürdü⁴⁴. Humanismus sözcüğünü 18. Yüzyılda ilk olarak Friedrich Niethammer kullanmıştır⁴⁵.

³⁹Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 28.

⁴⁰ Nihat Bulut, **Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış**, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12. Cilt 3-4 Sayı, 2008, s.1.

⁴¹ Orhan Aldanmaz, **İnsan Onuru Işığında Kişisel Özerklik ve Yerellik İlkesi**, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14. Cilt 1-2 Sayı, 2010, s. 87.

⁴² Özgür Küçüktaşdemir, **Aydınlanma ve Ceza Hukuku**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi Yıl: 27 Sayı: 113, Temmuz-Ağustos 2014, s.60.

⁴³ Faruk Erem/Ahmet Danışman/Mehmet Emin Artuk, **Hümanist Doktrin Açısından Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Tümüyle Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Seçkin Yayınevi,Ankara 1997, s.35.

⁴⁴ Nihat Bulut, **Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış**, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:12 Sayı:3-4, 2008, s.8.

⁴⁵BoğosZekiyan, **Hümanizm (İnsancılık) Düşünsel İçlem ve Tarihsel Kökenler**, İnkılap Yayınevi,İstanbul 2005, s. 16

Hümanizm ilkesi, insanın insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşaması gerektiğini savunan bir ilke olarak ortaya çıkmıştır⁴⁶. Hümanizm ilkesini gerçekleştirmek için kriter olarak; “suçu işleyen kişiye öyle bir ceza ya da güvenlik tedbiri uygulamalıyız ki kişi bu yaptırımın infazı neticesinde topluma tekrar kazandırılmalı ve sosyalleşebilmelidir.”⁴⁷ cümlesini baz alabiliriz. Hümanizm ilkesi maalesef günümüzde mahkemeler tarafından zaman zaman göz ardı edilip yukarıda belirtilen kritere uygun olarak kararlar verilmediğini söyleyebiliriz. Ancak unutulmamalıdır ki ceza hukukunun amacı suçu işleyen kişiyi ıslah etmek olmalıdır. Verilecek cezada, kişinin cezanın bitiminden sonra tekrar toplum içerisinde yer alacağı ve her zaman toplumun bir parçası olduğu gerçeği açıktır. Mahkemeler toplum adına karar verirken “hümanizm ilkesi” çerçevesinde karar vermeli ve infaz aşamasında suçlunun kişisel özellikleri dikkate alınarak infazı gerçekleştirilmelidir. Gerek verilen cezalarda gerekse infaz sürecinde suçluyu toplumdan dışlayıp sonrasında ise tekrardan topluma adapte olamayacağı şekilde kararlar almak yersiz olacaktır. Bu kararlar sonucunda görülecektir ki; infaz aşaması tamamlanmış bir kişi artık normal hayata adapte olamayacak, sosyalleşemeyip tekrardan toplum için potansiyel bir tehlike arz edecektir.

Bu nedendir ki “hümanizm ilkesi” ceza hukuku kapsamında yargılamanın her sürecinde ve gerek soruşturma gerekse kovuşturma aşamalarındaki bütün süreçler tarafından dikkate alınması gereken bir ilkedir.

Verilecek cezalar insan onuru ile bağdaşması ve suçlu psikolojisini arttırmayan tamamen ıslah etmeye odaklı olarak verilmesi gerekmektedir⁴⁸.

Kanımca, uygulamada “hümanizm ilkesi” ışığında karar verilmesini istiyorsak, güvenlik tedbirlerinin aktif olarak hâkimler tarafından kullanılması, kişinin akıl ve ruh sağlığına elverişli şekilde özetle “ölçülülük ilkesine” uyularak cezaların verilmesini sağlamak zorundayız. Kısaca özetlemek gerekirse cezanın ve

⁴⁶Kahan Onur Arslan, **İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl: 28 Sayı: 120, Eylül-Ekim 2015, s. 158.

⁴⁷Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 13.

⁴⁸Koca/Üzülmez, s.41.

verilen cezanın infazının doğru bir biçimde bireyselleştirilip suç işleyen kişiye yönelik olması gerekmektedir.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 2 ila 5. Maddelerinde hümanizm ilkesi ile ilişkili maddelerin yer almaktadır.

1.4.Ceza Hukukunun Kusur Yeteneği Açısından Tarihi Gelişimi

1.4.1. Ceza Hukukunun Kusur Yeteneği Yönünden Avrupa'daki Gelişim Tarihi

Ceza hukukunun kusur yeteneği bakımından Avrupa'daki gelişim tarihine bakıldığında zaman çok eskilere dayanmadığı görülecektir⁴⁹. Daha ayrıntılı olarak aşağıda değinileceği üzere kusur yeteneğinin ceza hukuku sistemine girmesi insanlık açısından yeni bir durum bile sayılabilir⁵⁰. 18. Yüzyıl sonlarına doğru kusur yeteneğinin ortaya çıktığı düşünülürse eski çağa ait ceza hukukunda kusur yeteneğinin varlığından söz etmek olanaksızdır.

1.4.2. Eski Ceza Hukuku Dönemi

Eski ceza hukuku anlayışına kısaca değinmek gerekirse; ceza hukukunun tarihsel sürecine baktığımız zaman kabile olarak yaşanan dönemlerde kabile reisi tarafından kurban edilmek, kabileden dışlanmak veya dinsel törenlere katılamamak gibi yaptırımlar uygulanırdı⁵¹. Ayrıca sadece fail ile fiil arasındaki basit bağlantıya⁵² bakılmakta ve günümüzün aksine kusur yeteneğinin varlığı veya yokluğuna bakılmazdı⁵³. Bu dönemde kabileler ya da insanlar arasında öç alma oldukça yaygın görünen bir hal olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁴. Tabii ki kaçınılmaz olarak kan davalarına dönüşen karşılıklı öç almalar

⁴⁹Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 25.

⁵⁰Meraklı, s. 51.

⁵¹Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 25.

⁵²Zeki Hafızoğulları/Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. Baskı, US-A Yayınları, İstanbul2012, s. 267.

⁵³Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s. 77.

⁵⁴Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.26.

gerçekleşmekteydi⁵⁵. Ancak eski kanunlar incelendiğinde bazı zamanlarda ölç almanın uygulanmayacağı da zaman zaman görülmekteydi⁵⁶. Örneğin mabetlerde sıkışmış bir kişiye karşı o süre zarfında ölç alma uygulanmazdı. Sonrasında paranın icadı ile beraber ölç almanın mantığının devam etmesinin yanında yeni bir çözüm yolu olarak diyet sistemi ortaya çıkmış oldu. Diyeti özetle ifade etmek gerekirse öldürülen tarafın ailesi ile suçu işleyen tarafın arasında anlaşarak, hayatını kaybeden kişinin ailesine verilen tazminat olarak söyleyebiliriz. Diyet sistemi kullanılarak insanların biraz da olsa uzlaşabilmesi sağlanmıştır. Diyet sisteminin günümüzde halen bazı ülkelerin kanunlarında yer aldığı adıyla kefarete olarak tanımlamak da mümkündür.⁵⁷

Kıyas sistemi de eski çağda kullanılan çok yaygın bir sistemdir. Kıyas, zarara sebebiyet veren kişiye aynı miktarda zarar verilmesidir. Kıyas sisteminde ilk defa verilen cezaların daha suç işlenmeden önce belirlenebilir olabileceği anlaşıldı. Şayet ölç alma ve diyet sisteminde işlenen suça karşılık verilen cezanın bir üst sınırı veya alt sınırı bulunmamaktaydı. Kıyas sistemi ile birlikte işlenen suça karşılık olarak verilecek cezanın ne olacağı herkes tarafından bilinebilir bir hale geldi.⁵⁸

Kıyas; kısasa neden olan kişiye karşı aynı oranda/ miktarda zarar verilmesini kapsayan bir önlem olarak tanımlayabiliriz. “Göze göz dişe diş” (eye for eye, and tooth for tooth) diye söylenen usulü eski çağda yapılan birçok yasada görebiliriz. Bu sistemin daha iyi anlaşılması açısından örnek olarak şunlar verilebilir; bir hür insanın kemiğini kıran kişinin de kemiği kırılır, adam öldüren de kendi canı ile bu cezasını çekerdi. Ancak bu gibi cezaların verilmesi her zaman mümkün değildi. Bu durumların istisnaları da mevcuttu. Zira bu cezaların verilmesi için fiilin kasten işlenmesi aranırdı. Kastın olmaması halinde ise ceza adeta şekil değiştirerek bire bir olarak verilmez tazminata hükmedilirdi.⁵⁹

⁵⁵Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s.87.

⁵⁶Dönmezer/Erman, s.40.

⁵⁷Türkoğlu, s. 93.

⁵⁸Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s.88.

⁵⁹Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.27.

Roma ceza hukukunu incelendiğinde; birinci dönem olan krallık döneminde kisasın ve diyetin uygulandığını, ikinci dönem olan cumhuriyet döneminde bazı suçların ve cezaların saptandığını ve jürili ceza mahkemelerinin kurulduğunu, son dönemi olan imparatorluk döneminde ise kast(doluş) ve meşru müdafaa gibi ceza hukuku kavramlarının ilkel de olsa ortaya çıktığını görmekteyiz.⁶⁰

Orta Çağ'da ise Kanonik (Kilise) hukukun hâkim olduğu dönemde engizisyon mahkemelerinin tahkik sistemini uyguladığını neticesinde işkence ve bedene yönelik cezaların olduğunu görmekteyiz⁶¹. Orta Çağ'da kilise hukukunun etkisiyle engizisyon mahkemelerinde işkence yasal bir uygulama olarak yer almaktadır⁶². Yargıç, hem suçlayan hem de delilleri toplayan makamdır. Bu sistemde itirafı sağlamak için sanığa işkence yapılması yaygın olarak görülen bir durumdu. Mahkemeye gelen sanık önceden suçlu olarak kabul ediliyor ve suçunu ikrar etmesi gerekiyordu. Bu sanığın yargılama aşamasında dahi cezalandırılması demektir. Kilise zaman içerisinde kendisini dünyevi işler için de bir elçi gibi görmeye başladı ve yargılamaları da kendisi yapıyordu. Ortaya çıkan bu durum insanlarda kiliseye olan güveni sarstı.⁶³

Batıdaki en eski sosyal topluluk ise klan adı verilen topluluklardı. Klan ise aynı toteme bağlı kişilerin ortaya çıkardığı bir topluluktu. Kişilere ve mallara karşı işlenen suçlar, suç olarak nitelendirilmeyip haksız fiil olarak değerlendirilirdi. Sadece klana karşı işlenen suçlar ceza hukuku anlamındaki suç tabirini teşkil ederdi. Bu dönemdeki cezalar atalarının mezarını ziyaret edememe, dini törenlere katılamama, aileden ve klandan atılma, ölüm cezaları olabilirdi. İstisnai olmakla birlikte hapis cezasına, teşhir cezalarına ve dayak cezalarına başvurulurdu.⁶⁴

1.4.3. VIII. Yüzyıldan Günümüze Kadar Olan Dönem

⁶⁰ Akgün, s.56

⁶¹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.30.

⁶² Dönmezer/Erman, s.45.

⁶³ Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s.88.-93

⁶⁴ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.25.

1.4.3.1. Genel Olarak

Beccaria, “Suç ve Cezalar” isimli çalışması ile suça karşılık verilen cezaların da bir ölçüsü olması gerektiğini savunarak ceza hukukunun gelişiminde önemli bir adım atmıştır⁶⁵. Bu gelişimin ardından ceza hukukunun temelleri hakkında pek çok görüş ortaya atılmıştır.

1.4.3.2. Klasik Okul

Klasik okul taraftarlarına göre kişinin kusurlu bulunduğu hallerde ceza sorumluluğuna gidilmelidir⁶⁶. Diğer bir deyişle kişinin cezalandırılabilmesi, kınanabildiği hallere özgülenmelidir.

Esasında bu düşünce, herkesin özgür bir iradeye sahip olduğu ve bu iradesi doğrultusunda dilediği gibi davrandığı kabulüne dayanmaktadır⁶⁷. O halde kişinin iradesine yön verebildiği hallerde, yani temyiz kudretini haiz kişilerin kusuru ve dolayısıyla cezalandırılması söz konusu olacaktır⁶⁸.

Mademki kişi kendi özgür iradesiyle kınanan davranışı seçmektedir, o halde seçtiği bu davranış nispetinde bir cezaya mahkûm edilmelidir. Bunun iki anlamı vardır; birincisi, kusur oranında cezalandırılma, ikincisi ise temyiz kudretine ne derece de haiz olduğuna göre cezalandırılması gerektiğidir. İlkinde ceza sorumluluğunun kusura göre oranlamasının yapılması gerekmektedir. Yani kusurundan fazla ceza verilmemesi gerekmektedir. İkincisi ise temyiz kudretine sahip olup olmadığına göre değerlendirilir. Akli melekeleri yerinde olmayan birisinin işlediği fiili de isteyerek ya da düşünerek işleyeceği mümkün olmadığından ceza verilirken dikkat edilmesi gereken bir haldir.⁶⁹

1.4.3.3. Toplumsal Yarar Kuramı

⁶⁵Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.31.

⁶⁶Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s.101.

⁶⁷Dönmezer/Erman, s.53.

⁶⁸Sulhi Dönmezer, **Cezai Mesuliyetin Esası**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1949, s. 20-21.

⁶⁹Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 32 vd.

İtalyan bilgin Cesar Beccaria, 1764'te "Suçlar ve Cezalar" adlı eserini yayınladı. Bu eserin yayınlanmasının ceza hukuku tarihinde çok önemli bir yeri vardır. Çünkü Beccaria bu eserinde eski döneme ait ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunu kapsayan görüşlere ve eleştirilere yer verdi. Bu eser incelendiğinde görülecektir ki günümüzde gayet olağan olarak karşıladığımız görüşleri o dönemde dile getirmiştir. Bu dile getirme ise yeni görüşleri içermesi ve dönemi eleştirmesi nedeniyle yayınlandığı dönemde çok büyük olaylara neden olmuştur. Bu kitabında suçta ve cezada kanunilik ilkesini savunmuştur. Bunun temelini ise toplum sözleşmesine dayandırmıştır. Özetle toplum sözleşmesinin toplumsal yarar adına kabul edildiği ve insanlar arasındaki ilişkileri belirleyecek normların ortaya çıkmasını kabul eden toplumların, kurallarını önceden belirlemesi gerektiğini savunmuştur. Yine Beccaria'nın değindiği başka bir konu ise cezaların belirlenebilir olması gerektiğidir. Yazar toplumsal yararın ancak ve ancak belirlenen ve herkese uygulanan kurallarla olacağını savunmuştur.⁷⁰

Beccaria herkes için sabit bir ceza olması gerektiğini ve bunların yazılı olarak herkese aynı şekilde uygulanması gerektiğini savunmuştur⁷¹. Bu anlayış dönemin vahşice ve kişiden kişiye değişen suçlarına bakıldığı zaman devrimci ve yenilikçi bir görüş olarak kabul edilmelidir⁷². Zaten ceza hukuku açısından da "Suç ve Cezalar" eseri çok önemli bir yolun başlangıç taşı olmuştur.

Montesquieu ise "Kanunların Ruhı" eserinde "insanları, aşırı çarelere başvurarak değil, tabiatın verdiği imkânlardan faydalanarak yönetmek gerekir⁷³. Bütün ahlaksızlıkların nedenini incelersek, bunların, cezaların hafifliğinden değil, suçların cezasız kalmış olmasından ileri geldiğini görürüz."⁷⁴ diyerek düşüncelerini ortaya koymuştur.

1.4.3.4. Mutlak Adalet Kuramı

⁷⁰Sulhi Dönmezer, **Cezai Mesuliyetin Esası**, s. 20-21.

⁷¹Dönmezer/Erman, s.52.

⁷²Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s.101.

⁷³Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.32.

⁷⁴ Bkz. Montesquieu, **Kanunların Ruhı Üzerine I**, (Çeviren: Fehmi Baldaş), Ankara 1963, s. 182

Bu kuramın en büyük savunucusu Kant'ın(1724-1804) görüşüne göre, adalet gereği suçun faili olan kötü bir eylemde bulunan kişi cezasını bir ceza ya da kefaretle çekmelidir.⁷⁵

1.4.3.5. Karma ve Eklektik Kuram

Öncelikle belirtmek gerekir ki karma kuram 19. yy'dan itibaren çeşitli ülkelerdeki ceza kanunlarını etkilemiştir. Bunları kısaca söylemek gerekirse; 1884 Portekiz, Orta Amerika ve Güney Amerika'nın yasalarını, 1881 Hollanda, 1878 Macaristan, 1872 Almanya, 1867 Belçika, 1858 Türk ve 1852 Avusturya yasalarını etkilediğini görmekteyiz.⁷⁶

Karma kuramın temel ilkeleri olarak şunlardır⁷⁷;

- 1-Kanunlar yapılırken ve uygulanırken suç, suçluyu ve fiili soyut olarak ele alıp değerlendirir. Başka bir deyişle suç soyut bir hukuki olgu olarak ele alınır.
- 2-Kişiye ceza verilebilmesi için kişilerin şu andaki terimle ifade etmek gerekirse manevi unsurlarının olması gerekmektedir.
- 3-Suçta ve cezada ölçülü olunmalıdır. Yani suç ile bireyde ya da toplumda oluşan zarar ile verilen ceza arasında bir orantı olmalıdır. Verilen ceza bireyde ve toplum meydana gelen zarardan fazla olmamalıdır.

1.4.3.6. Pozitivist Okul

19. yy. 'da ortaya çıkan Pozitivist Okul ile birlikte artık kişilerin iradelerinin ceza verilirken göz önüne alınması gerektiği belirtilmeye başlamış ve zamanla bu durum gelişmiştir⁷⁸.

1.4.3.6.1. Pozitivist Okulun Kurucuları

19. yy.'da İtalyan üç bilgin Cesare Lombroso, Raffaele Garofalo ve Enrico Ferri tarafından kurulmuştur. Bu üç bilginin kurduğu pozitivist akımla birlikte artık irade kavramı da ceza hukukuna girmiş ve sadece suç sayılan bir fiili

⁷⁵Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.34

⁷⁶Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.35.

⁷⁷Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.35.

⁷⁸Dönmezer/Erman, s.71.

işleyen kişiye ceza verilmesinin doğru olmadığı ortaya çıkmış, sadece kişinin suç sayılan fiili gerçekleştirmesi yeterli olmamaya başlamıştır.⁷⁹

1.4.3.6.2. Pozitivist Okulun Temel Özellikleri

Pozitivist okula ahlaki açıdan sorumluluk yerine failin sosyal hayata karşı tehlikeliliğinin, sadece suç kavramı yerine suçluyu ve ödetici yaptırımlar yerine güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını esas almıştır⁸⁰.

Pozitivist okul düşüncesinin temel düşüncesi şunlardır⁸¹;

- 1- Sorumluluğun esası toplumsal sorumluluktur.
- 2- Suç işleyen kişi bedensel ya da ruhsal yönden hasta olan kişidir.
- 3- Suç işleyen kişiye bedel ödetme mantığı yerine toplumu korumak amacıyla yaptırım uygulanmalıdır.
- 4- Failin kusurunun aranması çok zordur.
- 5- Bir kişi suç işlediği zaman suç değil, suçlu ele alınmalı, neden suç işlediği gözlem ve deney ile araştırılmalıdır.
- 6- Mükerrer suçlar işleyen bir kişiye daha ağır değil, direnme gücü azalmış olduğu için daha az ceza almalıdır.

1.4.3.6.3. Pozitivist Görüşe Göre Suçluluğun Nedenleri

Pozitivist okula göre incelenmesi gereken şey suçtan önce suçlunun kendisidir. Nedeni ise bu toplumun suçluluk hastalığına yakalanmasına önlem alamamasıdır. Yani suçluluk bir hastalık olarak dile getirilir ve toplum tarafından hastalanmıştır kişi.⁸²

İradi özgürlüğü reddeden pozitivist görüş, suçlu doğru şekilde incelendiğinde özgür iradesiyle suçun konusunu oluşturan fiili işlemediği aslında hastalıklı bir kişiliği olduğu görüşünü savunmaktadır.

⁷⁹Dönmezer/Erman, s.70.

⁸⁰Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 37.

⁸¹Dönmezer/Erman, s.71 vd.

⁸²Dönmezer/Erman, s.71.

Pozitivist okul görüşünü savunan kişiler suçluları incelemiş ve suçluları sınıflandırmışlardır⁸³.

1.4.3.6.4 SUÇLULARIN SINIFLANDIRILMASI

1.4.3.6.4.1. Doğuştan Suçlular

“Doğuştan suçlu” terimi ilk olarak Enrico Ferri tarafından kullanılmıştır⁸⁴. Ancak bu görüş Lombroso tarafından daha çok benimsenmiş ve ilerletilmiştir. Pozitivist okulun kurucularından olan Sezar Lombroso⁸⁵ hırsızlık yapan ve cinayet işleyen bir suçlu olan Vilella'nın otopsisinde daha önce insanlarda görmediği ancak maymunların yapılarında varlığını fark ettiği bir kafatası anormalliğini keşfetmiştir⁸⁶. Lombroso bununla birlikte kişilerin suç işlemesinde kalıtsal etkenlerin var olduğuna dair kesin sonuca ulaşmış ve “Suç İşleyen İnsan” adlı eserinde doğuştan suçlular olarak adlandırdığı bu kişilerden bahsetmiştir. Lombroso'ya göre suç işlemek bu kişiler için ölmek ya da doğmak gibi doğal bir olaydır⁸⁷.

Lombroso'nun doğuştan suçlular olarak adlandırdığı bu kişilerin anatomik açıdan bazı anormallikleri bulunmaktadır. Doğuştan suçluların anatomisinde bulunan anormallikler⁸⁸;

- 1) Kafatası; basık alın, iri alt çene, büyük göz çukurları, dışarı fırlamış patlak gözler, asimetric yüz
- 2) Vücudun diğer kısımları; uzun kollar, büyük ayaklar ve eller
- 3) Duygu organları; duygu ve acı hissiyatının azalması, bundan dolayı ölümü hiçe saymak ve acımasızlık, şeklinde gösterilmiştir.

⁸³ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.39.

⁸⁴ Dönmezer/Erman, s.72.

⁸⁵ Lombroso için bkz. Dönmezer/Erman, s.72.

⁸⁶ Timur Demirbaş, **Kriminoloji**, 1. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001, s.58

⁸⁷ Sulhi Dönmezer, **Pozitivist Nazariyede Cezai Mesuliyetin Esası**, İstanbul Barosu Mecmuası, İstanbul 1944, 6. Sayı, s. 349 vd.

⁸⁸ Doğan Soyaslan, **Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 526, Ankara 1998, s. 43.

1.4.3.6.4.2. Akıl Hastası Suçlular

Bu gruptaki suçlular kendi iradeleri ile hareket etmedikleri için suçlu olarak hiçbir suç isnat edilemeyecektir. Zira bu kişiler akıl hastalıklarından dolayı suç işlemektedirler. Bu kişilerin süresiz olarak kendine has kurulacak yurtlarda kalması gerektiği savunulmuştur.⁸⁹

1.4.3.6.4.3. İtiyadi Suçlular

Bu gruptaki bireyler dış nedenler neticesinde öyle etkilenmiş kişilerdir ki dış etkenlerden dolayı sağlıklı düşünemeyip suç işleyen kişilerdir. Bu kişilere de toplumdan uzaklaştırma cezası verilmelidir. Çünkü bu kişiler sosyal ortamı kaldıramamış ve sosyal ortamdan kötü etkilenen kişilerdir.⁹⁰

1.4.3.6.4.4. Tesadüfi Suçlular

Bu kişiler doğuştan suçlu kategorisinde kişiler değildir. Bu gruptaki kişiler isteyerek bir suç işlememişlerdir. Dış etkenlerden dolayı suç işlemek zorunda kalan kişilerdir. Tesadüfi suçlular toplum için bir tehdit değildir. Ancak itiyadi suçlu kategorisine geçmeleri halinde itiyadi suçlulara uygulanan yaptırımlar uygulanabilir. Eğer itiyadi suçlu olarak adlandıramayacağımız bir tesadüfi suçlu var ise suçu işleyen bu kişilere ağır ceza vermekten uzak durulmalıdır. Nedeni ise bu kişilerin aslında toplum için bir tehdit oluşturmadığı zorunda kaldıkları için suç işledikleridir.⁹¹

1.4.3.6.4.5. İhtirasi Suçlular

İhtirasi suçlular mizaçları gereği çabuk sinirlenen kişilerdir. Başka bir söylemle çabuk sinirlenen ama sonrasında saman alevi gibi sönen kişilerdir. Bu kişiler dürüst hatta bazen de seçkin kişiler olabilirler. İhtirasi suçlular, şiddetli bir ihtiras, aşk, kıskançlık gibi faktörlerin etkisinde genç yaşta heyecan içerisinde

⁸⁹Demirtaş, s.208.

⁹⁰Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.42.

⁹¹Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.42; Demirtaş, s.208.

suç işleyen kişilerden oluşmaktadır.⁹² Genelde bu grupta bir anda sinirlenen kişiler olduğu için tasarlayarak suç işleme söz konusu değildir.

Bu kişiler suçu işledikten sonra yaptıklarını itiraf edip pişman olurlar. Bu nedenle bu kişilere ceza verilmesi yerinde değildir. Bu kişilerin vicdani olarak çektiği pişmanlık yetecektir. Ancak tabii ki bu kişiler fiillerinden doğan zararı karşılamalıdır. Ayrıca ağır bir suç işlemişlerse suçu işlediği kişi ya da ailesinden uzak bir yere geçici olarak sürgün edilmelidir.⁹³

1.4.3.6.5. Pozitivist Okulun Ceza Hukukuna Etkisi ve Yapılan Eleştiriler

Pozitivist hukukun ceza hukukuna 19. yy.'dan sonra bir hayli fazla etkisi olmuştur. Gerek mevzuata yaptığı katkı yönünden gerekse öğretiyeye yaptığı katkı yönünden oldukça önemli bir görüştür.

Pozitivist görüş ceza hukukunda ilk defa dikkatleri suça değil suçluya toplamıştır⁹⁴. Bu görüş neticesinde suçlular ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Hukuka gözlem ve deneyi sokarak suçlular üzerinde incelemeler yapmıştır. Bu aynı zamandan suç daha işlenmeden önce nasıl önlemler alınması gerektiği hakkında insanların düşünmesini sağlamıştır. Ceza hukukunda bu görüşe kadar her zaman suça göre ceza verilmesi gerektiği düşünülmekteydi. Ancak pozitivist okul cezalara hükmedilirken suçluya da dikkat edilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur.⁹⁵

Pozitivistler görüşleri nedeniyle birçok eleştiriye de maruz kaldılar. Bu eleştirilerden en dikkat çekenleri ise⁹⁶;

1-Doğuştan suçlu terime yönelik olarak eleştiriler mevcuttur. Doğuştan suçlu ispat edilememiştir. Kendilerinde antropolojik bazı işaretler olan insanların pozitivist görüşe göre doğuştan suçlu olarak adlandırılmasına karşın bir kısmının suç işleme eğilimlerinin olmadığı gözlemlenmiştir.

⁹²Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.42. ; Demirtaş, s. 208.

⁹³Demirtaş, s. 208.

⁹⁴Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.43.

⁹⁵Dönmezer/Erman, s.88.

⁹⁶Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.43 vd.

2-Determinizm görüşü ispat edilememiştir. Determinizm, pozitivistlerin dayandığı en önemli terimlerden biridir. Determinizm, kişinin iradesinde hür olmadığı anlamını taşımaktadır. Ancak bu görüş de ispat edilememiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE KUSURLULUK HAKKINDA GENEL BİLGİLER, SAİK KUSURLULUK VE KUSURLULUĞA ETKİ EDEN HALLER

2.1.Suç ve Kusurluluk Hakkında Genel Bilgiler

Sosyal bir varlık olan insan, toplu halde yaşar. Yapısı gereği topluluk olarak yaşayan insanların farklı istek ve arzuları bulunmaktadır. Bu nedenle insanlar arasında çatışmalara son derece açık ilişkiler mevcuttur.⁹⁷

Suç, ceza hukukunda temeli oluşturan kavramların başında gelir. Suç, hukuk düzeninin işlenmesi sonucunda kendisine ceza yaptırımını uyguladığı beşeri bütün fiillerdir⁹⁸. Bir suçu işleyen kişiye ceza verilmesi ve kişinin ıslah edilmesi maksadıyla ceza kanunları yapılmıştır⁹⁹.

Hukukun süjesi insandır. İnsan yaşamı süresince belirlenen normlara uygun yaşamalıdır. Norma uygun davranma davranışını sadece ve sadece insandan bekleyebiliriz. Bu nedendir ki bu normlara uygun davranılmaması haksızlıkların ortaya çıkmasına neden olur. Bu haksızlığın gerçekleşmesi ile beraber hukuk alanında bir araştırma yapılmaya başlanır. Bu araştırmanın kökenini yapılan haksızlığın suç teşkil edip etmediği oluşturacaktır. Yapılan haksızlığın ise suç teşkil edip etmediği ceza kanunlarınca belirlenen normlar üzerinden değerlendirilecektir. Değerlendirme neticesinde eğer ceza kanunlarına göre suç teşkil eden bir haksızlığın söz konusu olması ihtimalinde ceza verilmesi gerekecektir. Ancak ceza kanunları kapsamında suç olarak değerlendirilmeyen haksızlıklara ceza verilemeyecektir. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği kanunlar tarafından suç olarak tanımlanmamış bir eyleme ceza verilemez.¹⁰⁰

⁹⁷Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.195.

⁹⁸Hafızoğulları/Özen, s.177.

⁹⁹Dönmezer/Erman, s. 305.

¹⁰⁰Koca/Üzülmez, s.75.

Suç teşkil eden hukuka aykırı eylemleri, diğer hukuka aykırı eylemlerle hukuka hiçbir şekilde aykırı olmayan eylemleri ayırmak için suç genel teorisi kabul edilmiştir.¹⁰¹ Eylemleri üç şekilde ayırmamız gerekmektedir. Şöyle ki; A) hukuka aykırı olup suç olarak nitelendirilebilecek eylemler (Bu sınıftaki eylemler suç olarak değerlendirildiği için ceza kanunu kapsamında yaptırımların uygulanması gerekecektir.) B) hukuka aykırı olup suç olarak nitelendirilemeyecek eylemler (örneğin medeni hukuktaki anlamıyla haksız fiil olarak nitelendirilen haksızlıklar) C) hukuka aykırı olmayan eylemler (hukuka aykırı olmadığı için suç olup olmadığı tartışmasına dahi gerek yoktur zira bu eylemler hukuka uygun eylemlerdir.)¹⁰²

Bir eylemin ceza kanunu kapsamındaki suçlardan hangisine girdiği, hangi suç tanımına uygun olduğu araştırması tipe uygunluk araştırması olarak adlandırılır. Şüphesiz olarak tipe uygunluk değerlendirilmesi yapılırken maddi ve manevi unsurlara¹⁰³ bakılması gerekir. Fakat şu hususa dikkat etmek gerekir ki; bir eylemin tipik olması onun hukuka aykırı olduğuna karine teşkil etse de bu durumun istisnaları da mevcuttur. Tipik eylemin işlenmesine izin veren bir hukuk kuralının olup olmadığına bakılması gerekir. Tipik bir eylem, hukuk kuralları ile suç olarak adlandırılmayabilir. Bu nedenle her tipik eyleme direk olarak suç demek hukuken imkânsızdır.¹⁰⁴

Tipikliğin maddi(objektif) unsurlarını; fail, mağdur, hareketin konusu, hareket ve hareketin tipte düzenleniş şekli, netice, nedensellik bağı ve objektif isnadiyet olarak belirtebiliriz.¹⁰⁵

2.2. Saik Kusurluluk ve Kusurluluğa Etki Eden Haller

2.2.1. Genel Olarak

¹⁰¹Bahri Öztürk/Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 19. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s. 163.

¹⁰²Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.196.

¹⁰³Cengiz Apaydın, **Teoride ve Uygulamada Ceza Hukuku ve Adli Tıp Açısından Kusur Yeteneği**, Adil Yayınevi, Ankara 1998, s. 15.

¹⁰⁴Koca/Üzülmez, s.77.

¹⁰⁵Koca/Üzülmez, s.105.

Bir kişinin yaptığı hukuka aykırı fiilden sorumlu tutulabilmesi için fiili iradi olarak işleyip işlemediğine yani manevi unsurun bulunup bulunmadığına bakılır¹⁰⁶. Bu inceleme yapılırken kişinin şahsi nitelikleri göze alınmaz. Gerçekleşen eylemle alakalı bir değer yargısında bulunulur. Buna karşın kusur ya da kusursuzluk dediğimizde kişinin işlediği fiil neticesinde hangi şartlarda kişiyi sorumlu tutacağımızı veya sorumlu tutamayacağımızı incelemektedir. Bu aşamada haksız fiili işleyen bir kişinin bu fiili hangi şartlarda işlediği ve sorumlu olarak tutulup tutulamayacağını incelemekteyiz. Bunun neticesinde haksız eylemi gerçekleştiren kişinin cezalandırabilir olup olmadığını ortaya koyarız. Başka bir ifade ile değinmek gerekirse kişinin işlediği haksız eylem neticesinde kınanabilir durumda olup olmadığını göreceğiz.¹⁰⁷

Kişinin gerçekleştirdiği haksız fiil, hukuka aykırı ve tipik olmasına rağmen fiili gerçekleştiren kişiye isnat edilemiyorsa kişi kusurlu değildir.¹⁰⁸ Kusur olmadan ceza da verilemeyeceğinden bir kişiye ceza verilmeden önce kusurunun bulunup bulunmadığı incelenmeli ve kusuru oranında ceza verilmelidir.

Türk Ceza Kanunu haksızlığın ve kusurun farkını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Haksızlığı kısaca ifade etmek gerekirse hukuk düzeninin yasakladığı davranışları, fiilleri ifade etmektedir. Hukuka aykırılık incelemesinde ise hukuk düzeninin yasakladığı davranışların ya da fiillerin olup olmadığı ile ilgilenmektedir. Hukuka aykırılık tespiti yapılırken failin kişisel özellikleri ele alınmadan objektif olarak yapılır. Haksız olarak işlenen bir fiilin, fail bakımından değerlendirilmesine kusur incelemesi aşamasında gerçekleştirilir. Kusur açısından inceleme, maddi ve manevi unsurları ardından da hukuka aykırılık unsurunun var olması neticesinde yapılır. Kusur incelemesinde, haksız yere işlenen fiilin failinin kınanıp kınanmayacağı araştırması yapılır ve hangi şartlarda isnat edilebilip edilemeyeceği kararlaştırılır.¹⁰⁹

Kusursuz ceza olmaz ilkesi gereği ceza sorumluluğunun doğması için failin kusurunun bulunması şarttır. Cezanın verilmesinde kusurun bulunup

¹⁰⁶ Artuk/ Gökçen/ Yenidünya, s.288.

¹⁰⁷ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.449.

¹⁰⁸ Öztürk/Erdem, s.308.

¹⁰⁹ Koca/Üzülmez, s.292.

bulunmadığına bakılması gerekirken, güvenlik tedbirlerinin yani ceza niteliğinde olamayan diğer yaptırımların verilmesi için kusurun bulunması şartı aranmamaktadır. Burada önemli olan husus kusurluluğun haksızlığın unsurlarının dışında tutulması gerektiğidir. Eğer kusurluluğu haksızlık unsurlarının içerisinde kabul edersek burada haksız eylemden söz edilemeyeceği için güvenlik tedbirlerinin de uygulanmaması gerektiği sonucu doğacaktır. Ancak kusuru haksızlık unsurlarının dışarısında tutup kınanabilir olup olmadığı açısından değerlendirirsek kusurun olmadığı olaylarda güvenlik tedbirlerine başvurulabilecektir. Bu nedenle kusuru haksızlık unsurlarının dışarısında tutmak yerinde olacaktır. Bu konu önem arz etmektedir ki tezin konusu ve yazılış amacı da budur. Bazı kişilerin kusur sorumluluğu bulunmadığı için ceza verilip hapis ortamında bulunması yerinde değildir. Ancak bu kişiler toplum için bir tehlike oluşturabileceğinden güvenlik tedbirlerinin uygulanması ve akıl sağlığı merkezleri vb. yerlerde muhafaza edilmeleri daha yerinde ve hakkaniyetli olacaktır.¹¹⁰

Kusurun konusuna kısaca değinmek gerekirse, haksız fiili gerçekleştiren kişinin hukuka uygun bir davranış sergileme imkânı varken, hukuka aykırı davranışı tercih edip sergilemesi neticesinde kişi hakkında yapılması gereken kınama değerlendirmesidir.¹¹¹ Ancak kişinin kusuru bulmasa dahi fiili işleyen kişinin davranış normlarına aykırı bir şekilde davranma yükümlülüğü ortadan kalkmayacaktır¹¹². Kişi her zaman davranış normlarına uygun davranmak zorundadır.

2.2.2. Kusurun Unsurları

Haksız eylemin kınanabilir olması için muhakkak kusur unsurunun varlığı gerekmektedir¹¹³. Kusurun varlığından bahsedilmesi için ise ilk başta kişinin

¹¹⁰Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.450.

¹¹¹Koca/ Üzülmöz, s.294.

¹¹²İzzet Özgenç, **Davranış Normları Teorisi (Haksızlık ve Müeyyide İlişkisi)**, Prof. Dr. M. Şakir Berki'ye Armağan, Konya 1996, s. 446-447; İzzet Özgenç, **Kusur Yanılgısı ve Yaş Küçüklüğü**, in: Facultatis Decima Anniversaria (Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10. Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu) İstanbul, 1993, s.252.

¹¹³Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.449.

kusur yeteneğinin varlığına bakılması gerekmektedir. Kusur yeteneği olmayan bir insanın kusurlu hareket etmesi de mümkün olmaz.

Kusur yeteneği için suçu işleyen kişinin o suçu işlemek adına yeterli niteliklere sahip olup olmadığına bakılır¹¹⁴. Türk Ceza Kanunu'nda kusur yeteneğinin tanımı açıkça verilmemiştir. Ancak TCK'nın 31. ve 32. maddelerinde yaş küçüklüğü ve akıl hastalığına ilişkin hükümler yer almaktadır.

TCK 31. madde “(1) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(2) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

(3) Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz.”
şeklindedir.

Kişinin işlediği sırada suçun anlam ve önemini kavrayamayacak durumda olması halinde kişiye ceza verilemeyeceğini belirtmiştir. Burada üzerinde durulan kavram algılama yeteneğidir.¹¹⁵ Algılama yeteneği, kişi kendisinin varlığının bilincinde olarak çevresinde meydana gelen olguları gözlemleyebilme

¹¹⁴Öztürk/Erdem, s. 311.

¹¹⁵Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.451.

yeteneğini ifade eder.¹¹⁶ Algılama yeteneğinin gelişmesinde sadece zihin aktiviteleri değil bir insanın çevresindeki her şey etkilidir. İnsanın sosyal, kültürel ve ekonomik durumu hatta ve hatta nasıl beslendiği bile algılama yeteneğine etki eden faktörlerdir. İnsan çevresindeki olayları inceler ve kafasında yapması gerekeni tasarlar. Bu çıkan sonucu yani tasarladığı hareketi yaptığında ortaya çıkacak neticelerinde bilincinde olmalıdır.¹¹⁷ Ayrıca yaşanan toplum açısından da olaya bakmak gerekmektedir. Haksız bir eylemde bulunan kişi yaptığı eylemin toplumda nasıl karşılanacağını bilincinde olmalıdır.

Yaşanan olayların büyük çoğunluğunda kişi işlediği haksız fiilin doğru olmadığını bilincindedir. Bir insan hangi toplumda yaşarsa yaşasın insan öldürmenin ya da hırsızlık yapmanın toplum tarafından hoş karşılanmayacağını ya da belli başlı yaptırımları olduğunu bilmektedir¹¹⁸. Bu konuda kişinin, yaptığı haksız eylem neticesinde hangi kanunun hangi maddesine göre ceza alacağını bilmesine gerek yoktur. Kişide yaptığı eylemin haksız olduğu bilincinin oluşmuş olması yeterlidir. Kişi yaptığı eylemin haklı olduğunu düşünmüyorsa, yanlış bir şey yaptığını düşünüyorsa kişinin haksızlık bilinci vardır. Yani kişi yaptığı eylemin haksız olduğunu bildiği için cezalandırılabilir.

Yine TCK'nın 32. maddesinde akıl hastalığı belirtilmiştir;

“(1) Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükümlenir.

(2) Birinci fıkrada yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi beş yıl, müebbet hapis cezası yerine yirmi yıl hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek ceza, altıda birden fazla olmamak üzere indirilebilir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir.”

Burada ise haksız eylemi gerçekleştirirken dış dünyada yaptığı hareketleri anlama ve istediği doğrultuda hareketlerini yönlendirip yönlendirmediğine

¹¹⁶Koca/ Üzülmüş, s.296.

¹¹⁷ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.404.

¹¹⁸Soyaslan, s.43 vd.

bakılır. Burada kişinin irade yeteneğine¹¹⁹ bakılır. Kişinin kendisi sağlıklı bir anlama ve hareketlerine yön verme kabiliyetine sahip olarak değerlendirilirse kusurunun bulunup bulunmadığına dair inceleme yapılır. Eğer bir kişi algılama yeteneğine ve irade yeteneğine sahip değilse kusurunun bulunmadığını söyleriz. Haksız bir eylemi gerçekleştiren kişinin cezalandırılabilmesi için algılama yeteneğinin yerinde olması başlı başına yeterli olmayacaktır. Kişinin irade yeteneğinin olup olmadığına bakılması gerekir. Yani kişi kendisini iradesi neticesinde bilinçli hareket ederek gerçekleştirmelidir. Bilinçli bir hareket yok ise yani kişi kendi hareketlerini istediği gibi kontrol edemiyorsa burada irade yeteneğinin varlığından bahsedemeyiz.¹²⁰

Haksız eylemi gerçekleştiren kişinin algılama yeteneğinde ve irade yeteneğinde bir eksiklik olmaması halinde kişi cezalandırılabilir. Eğer bir kişinin algılama yeteneği yerinde ise ve irade yeteneğine de sahipse burada kişinin kusuru vardır.¹²¹

2.2.3. Kusurun Yeteneğinin Bulunması Gereken Zaman

Kusurun bulunması gereken zamana değinecek olursak; haksız olarak gerçekleşen eylem esnasında bulunması gerekmektedir. Daha fazla açmak gerekirse eylemin gerçekleştiği anı incelemek gerekecektir.¹²² Haksız eylemin neticesi ortaya çıkarken kusurunun olup olmadığı ceza hukuku bakımından önem arz etmemektedir. Önemli olan fiilin gerçekleştiği anda olup olmadığıdır. Bir kişinin fiili gerçekleştirdiği anda kusuru bulunuyorsa ancak fiili işledikten sonra kişinin akıl sağlığını yani irade yeteneğini kaybetmesi ihtimalinde cezai sorumluluğunun devam ettiği açıktır. Kişinin sonradan akıl hastası olması ceza yargılamasını değiştirmeyecektir çünkü hareketin gerçekleştiği anda kusuru mevcuttur. Bu nedenle güvenlik tedbirine başvurmadan doğrudan ceza verilebilir. Ancak burada mahkemece dikkat edilmesi gereken yargılamanın

¹¹⁹ İrade yeteneği hakkında geniş bilgi için bkz. Dönmezer, **Cezai Mesuliyetin Esası**, s. 20-21;

¹²⁰ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.407 vd.

¹²¹ Özgenç, **Genel hükümler**, s.411.

¹²² Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.452.

durdurulmasıdır. Kişinin akıl sağlığı yerine geldiği zaman tekrar devam etmek üzere yargılamanın durdurulması gerekmektedir.¹²³

2.2.4. Kusurluluğu Etkileyen Haller

Kusurluluğu etkileyen halleri Türk Ceza Kanunu'ndaki sırasıyla belirtirsek şu şekilde sıralayabiliriz:

- Hukuka aykırı ve fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi (TCK m. 24/2-4)
- Zorunluluk (zaruret) hali dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi (TCK m. 25/2)
- Hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılması (TCK m. 27/1)
- Meşru savunmada sınırın mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş ile aşılması (TCK m. 27/2)
- Cebir veya tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi (TCK m. 28)
- Haksız tahrik (TCK m. 29)
- Kusurluluğu etkileyen sebeplerde yanılma (TCK m.30/3)
- Haksızlık yanılığası (TCK m. 30/4)
- Yaş küçüklüğü (TCK m. 31)
- Akıl hastalığı (TCK m. 32)
- Sağır ve dilsizlik (TCK m. 33)
- Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma (TCK m. 34)

Yukarıda belirtilen haller kusurluluğu etkiler ve neticesinde kusurluluk ortadan kalktığı için kişinin cezalandırılmayacağı sonucuna varırız. Belirtilen hallerin bir kısmı irade yeteneğinin diğer bir kısmı ise algılama yeteneğinin üzerinde etkili olan hallerdir¹²⁴. Yine belirtilen hallerin bir kısmı tamamen ortadan kaldırmakta bir kısmı ise kusurluluğu azaltmaktadır. Kusurluluğu ortadan kaldıran hallerde ceza verilemez ancak kusurluluğu azaltan hallerde ceza verilebilir. Ancak ceza verilirken kusurluluk oranı incelemesi yapılır ve bu oran doğrultusunda ceza

¹²³Öztürk/Erdem, s. 312.

¹²⁴Berrin Akbulut, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 614 vd.

verilir.¹²⁵ Bu halleri ayrı ayrı incelemeyeceğiz ancak tez konusu ile bağlantılı olan ve Türk Ceza Kanununun 32. maddesinde yer alan akıl hastalığını ayrıntılı şekilde inceleyeceğiz.

2.2.4.1. Kusurluluğu Etkileyen Akıl Hastalığı

Kusurluluğu etkilenen hallerden bir tanesi ve bu tezin bilhassa üzerinde durduğu akıl hastalığı kavramıdır.

2.2.4.1.1. Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı¹²⁶ karşımıza kusur yeteneğini etkileyen hallerden birisi olarak çıkmaktadır. Haksız fiili gerçekleştiren kişiye işlediği bu fiilinden dolayı kusur isnadında bulunabilmek için, suçu işleyen kişinin fiziksel gelişiminin yanında akıl sağlığının da yerinde olması gerekmektedir¹²⁷.

Akıl hastalığı bulunan kişiler, sağlıklı düşünemeyeceği için yaptığı davranışların da hukuki manada anlam ve önemini anlayamayacak ya da kendi davranışlarını yönlendiremeyecek durumda olabilirler¹²⁸.

Akıl hastalıkları, insanların irade ve algılama yeteneklerini doğrudan etkileyen psikolojik bozukluklardır¹²⁹. Akıl hastalıklarının birçok türü vardır. Her bir akıl hastalığı insan doğasında çok farklı etkiler bırakabilir, saplantılı ruh halleri vs. olarak görülebilir. Mani, şizofreni, melankoli, epilepsi, paranoya, histeri, zekâ geriliği, kleptomani (hırsızlık hastalığı), yaşlılık bunaklığı gibi hastalıklar akıl hastalığı olarak kabul edilirler¹³⁰.

¹²⁵ Akbulut, s.615.

¹²⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Naci Şensoy, **Ceza Hukuku Bakımından Akıl Hastalığı(Türk Ceza Kanunu'nun 46 ve 47nci maddelerinin Analizi)**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 12, İstanbul1946, s.463-508.

¹²⁷ Koca/Üzülmez, s.336.

¹²⁸ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 421.

¹²⁹ Artuk/Gökçen/Yenidünya s. 502.

¹³⁰ Artuk/Gökçen/Yenidünya s. 502.

Türk Ceza Kanunu'nun "akıl hastalığı" başlıklı 32. Maddesinde akıl hastalıkları kanun koyucu tarafından teker teker sayılmamış sadece kişinin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamamasına veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azalmış olmasına önem vermiştir.

Bu neticeler ışığında akıl hastalığı mevcut olan bir kişi için öncelikle haksız eylemi gerçekleştirirken akıl hastalığının bulunup bulunmadığı önem arz etmektedir. Akıl hastalığının bulunması neticesinde ise bakılacak ikinci kıstas akıl hastalığının kişinin davranışları üzerinde ne tür etkilerinin olduğudur. En son ise bu akıl hastalığının olay zamanında algılama ve irade yeteneğinin ne kadar etkilendiği olacaktır.¹³¹

Bu araştırmalardan ilk ikisinin tespiti hukuk ile değil tıp bilimi içerisinde yer alan psikiyatri biliminin araştırma konusudur. Fakat buradaki son husus olan akıl hastalığının kişinin algılama ve irade yeteneğine olan etkisi hâkimin üzerine düşen bir görevdir.

Yukarıdaki açıklamalar neticesinde ortaya çıkacak başka bir sonuç ise her akıl hastalığının doğrudan kusur yeteneğini ortadan kaldıramayacağıdır. Akıl hastalığının kusur yeteneğini etkileyecek olması gerekmektedir. Burada yukarıda yapılacak inceleme ve hastalığın türü çok önemli rol oynamaktadır. Örneğin kleptomani hastası bir kişinin gittiği marketten ya da evden çaldığı bir bardakta kusur yeteneğinin bulunmadığını söyleyebiliriz. Ancak kleptomani hastası olan bir kişinin dolandırıcılık suçunu işlediğinin ya da kasten insan yaralama suçunu işlediğini düşündüğümüzde burada kusur yeteneğinin olmadığından bahsedemeyiz. Yine sara hastası olan bir kişinin geçirdiği nöbet sırasında elinde bulunan bıçağın fırlayıp birisine isabet etmesi neticesinde kusurunun varlığından söz edemeyiz. Ancak sara hastası bir kişinin uyuşturucu imal ve ticareti suçunu işlediğini düşünün. Burada kusur yeteneğinin olduğu çok açıktır.¹³²

¹³¹ Koca/Üzülmez, 2013, s.337.

¹³² Artuk/Gökçen/Yenidünya s. 505.

Akıl hastalığının kusur yeteneğine olan etkileri bir derecelendirme sistemine tabi tutulabilir. Bazı akıl hastalıkları kısmi olarak kusur yeteneğini etkiler bazıları¹³³ ise tam olarak kusur yeteneğinin etkiler. Buradaki derecelendirme akıl hastalığının irade ve algılama yeteneğine etkisine bakılarak yapılacaktır.

Öğretide **Ünver'e göre** "akıl hastalığı" madde başlığının "ruh hastalığı" olarak değiştirilmesi gerekmektedir¹³⁴.

2.2.4.1.2. Akıl Hastalıkları Kapsamındaki Kişilik Bozukluklarının Cezai Sorumlulukları Bakımından Tarihi Gelişim

Akıl hastalığının, cezai sorumluluğa etki eden kavram olarak kanunlarda bulunması, çok eskilere dayanmaktadır. Akıl hastalığının cezai sorumluluğa etkisi yıllardır hep kabul görmüşse de, bunun düzenlenişi ve neticesinde uygulanan tedbirler zaman zaman değişmiştir.¹³⁵

Kanunların, bazı davranış bozuklukları olan insanların cezalandırması sorunu, zamanla değişimlere uğramış ise de bu konuda uzlaşmaya varılamamıştır. Bu konuda sosyologlar, psikologlar ve hukukçuların farklı görüşleri mevcut olup ortak bir mutabakata varılamamıştır.

Modern ceza hukuku anlamında yasal sorumluluktan ilk söz eden karar 1843 M. Naghten kararıdır. Bu karar, akıl hastalığının kanunların içerisinde yer almasını ve bu doğrultuda diğer kişilerden ayrı tutulması gerektiğini söyleyen ilk karardır. Karar şu olay neticesinde ortaya çıkmıştır, Naghten adlı İskoç vatandaşının, dönemin İngiliz Başbakanı Sir Robert Peel'in kendisini öldürüleceği paranoyasına kapılıp İngiliz başbakanını öldürmek isterken yanlışlıkla onun yerine sekreterini öldürmesidir. Mahkeme yaptığı inceleme

¹³³ Kusur yeteneğini etkileyen akıl hastalıkları hakkında geniş bilgi için Özgenç, **Genel Hükümler**, s.421.

¹³⁴Yener Ünver, **Psikiyatride Hasta Hakları**, Sağlık Hakkı- Hasta Hakkı Özel Sayısı, Sayı:3, İstanbul 2007, s. 40.

¹³⁵Hande Ulutürk, **Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl Hastalığının Kusura Olan Etkisi**, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2014, s.47.

neticesinde, Naghten'in akıl hastalığı olduğundan dolayı cezai sorumluluğunun olmayacağına karar vermiştir.¹³⁶

Akıl hastalarının cezalandırılmaması gerektiğine yönelik kurallar Sümer, Mısır, Eti, Babil ve Asur gibi eski uygarlıklarda bulunmamaktadır¹³⁷. İnsanların akıl hastalıklarını bir kısım dini gerekçelere dayandıran bu topluluklar, akıl hastalarının tanrıları tarafından baskı altına alındığını düşünmektedirler. Bu baskının etkisinden kurtulmanın yolu olarak da dualar edilmesi, efsunlar yapılması ve kendi dini inançlarına göre ibadet sayılabilecek şeylerin yapılmasını yeterli görmüşlerdir.¹³⁸

Roma hukukuna baktığımızda, akıl hastalığı olan insanlar ve küçükler işledikleri haksız fiillerden dolayı sorumlu tutulmamışlar ve cezalandırılmamışlardır. Roma hukuku döneminde akıl hastalığı mümkün olduğunca geniş manada algılanmış ve ateşli hastalığın neticesinde ortaya çıkan olumsuz davranışlar dahi akıl hastalığı olarak kabul edilmiştir. Roma hukuku dönemindeki karşıt görüşe göre, akıl hastalığının çok geniş anlamda kabul edilmesi doğru olsa da bazılarının cezai sorumluluğu tam manasıyla kaldırması daha yerinde olur. Yani bütün akıl hastalıklarını cezalandırılmamaya neden olarak görmemenin daha doğru olacağı görüşündelerdir.¹³⁹

Cermenlerde, deliye ya da kudurana suç isnadı yapılamayacağı esası benimsenmiştir. Bu tarz insanların yaptığı haksız eylemlerin neticesinde ortaya çıkan zararı insan değil de kuduz hastalığı olan bir hayvanın vermiş olduğu zarara benzetmişlerdir. Bu şekilde düşünüp verilecek cezaları da bu şekilde uygulamışlardır. Yani çarpıcı bir örnek vermek gerekirse kudurmuş bir hayvan çocuğunuza saldırdığında ve ona önemli derecede zarar verdiğinde nasıl o hayvan öldürülüyorsa insanın da o şekilde öldürülüp ortadan kaldırılacağı düşünülmüştür.¹⁴⁰

¹³⁶Ulutürk, s.48-49.

¹³⁷Artuk/Gökçen/Yenidünya s. 502.

¹³⁸ Naci Şensoy, **Cezai Mesuliyetin Tamamen veya Kısmen Kaldıran Akli Maluliyet**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası Cilt:16, İstanbul 1950, s.118.

¹³⁹Türkoğlu, s. 251.

¹⁴⁰Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.502.

Orta Çağ Avrupası'nda yani karanlık çağlar denilen dönemde ise akıl hastalarının cezai sorumluluklarının varlığı kabul edilmekte ve akıl hastası olan insanların cinler tarafından çarpıldığı düşünülüp içlerine şeytan girdiği için çok ağır yaptırımlara gidilmekteydi¹⁴¹. Bu kişileri yakarak öldürmek, asmak gibi insan onuruna uymayan canice yaklaşımlara başvurulmaktaydı. Fransız devriminin yapıldığı yıl olan 1789 tarihine kadar bu durum sürmüştür. Daha sonrasında ise bu yaklaşım azalarak yok olmuştur.

İslam hukukunda akıl hastalığını inceleyecek olursak, İslam hukuku devamlı akıl hastalığı ve geçici akıl hastalığı olarak akıl hastalıklarını ikiye ayırmıştır¹⁴². Geçici akıl hastalığı olarak adlandırılan hastalıklar sara gibi bazı anlarda nöbet olarak geçirilen hastalıklardır. Bu hastalıklara nöbet esnasında devamlı hastalık olarak bakılır ve kişi ehliyetsiz olarak sıfatlandırılırdı. Ancak nöbet haricindeki yaşantısında ehliyetlidir. Devamlı akıl hastalığı olarak gösterilen hastalıklar ise zina, içki içme gibi suçlardır. Bu kişiler kusur yeteneği olmayan kişiler olarak sıfatlandırılırlar. Kusurlu sayılmadıkları için de bu kişilere kısasa kısas gibi cezalar uygulanmaz. Ancak bu kişilere diyet yöntemi olarak adlandırılan mali açıdan karşılığı olan cezalara çaptırılır. Mecnun ve matuhlara genellikle sabilere uygulanan hükümler uygulanır ve bu kişilere ceza verilmezdi.¹⁴³

Türk hukukunu ve tarihi gelişiminde ise, suçu işlerken "cinnet" halinde olan bir kişinin sorumluluğu ilk defa 1274 yılında düzenlenen ceza kanununda görmektediriz. Ancak ilk olarak 1274 tarihinde düzenlemeye yapıldı diye daha öncelerinde bu kategorideki kişilere ceza verildiğini düşünmek doğru olmayacaktır.¹⁴⁴ Bu düzenlemeden önceki dönemde, cezada hukukunda, medeni hukuktaki uygulama gibi şer'i hükümler uygulanmakta idi. İslam Hukukunda, "cinnet" ve "cünun" ayırımına yer verilmesine rağmen yapılan ayırım dikkate alınmaksızın aynı yaptırımlar uygulanırdı. "Mecnun"lara ve "matuh"lara, çoğu zaman "sabi"lere (küçüklere) uygulanmakta olan hükümler uygulanırdı.¹⁴⁵ Bu nedenle, küçük(sabi) gibi, mecnun ve matuha da genelde ceza verilemezdi;

¹⁴¹Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.503.

¹⁴²Ulutürk, s.48.

¹⁴³Tahir Taner, **Ceza Hukuku Umumi Kısım**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1953, s.362-363.

¹⁴⁴Ulutürk, s.49.

¹⁴⁵Taner, s.363.

fakat topluma tehlike yaratacak düzeyde akıl hastalığı bulunanlar, tımarhanelere veya Bimarhanelere (tımarhanelerden daha donanımlı olan o dönemin ruh sağlığı hastaneleri olarak düşünülebilir) konularak toplumdan soyut yerlerde tutulurlar ve tedavi edilmeleri amaçlanırdı. Bahsettiğimiz tedavi yöntemleri, o dönemde Avrupa'daki ülkelerinde dahi bulunmayan modern ve medeni yöntemlerdi. O tarihlerde akıl hastalarına uygulanan tıp bilimi oldukça gelişmişti. Buna verilecek en belirgin örnek ise, Edirne'de bulunan, günümüzde müze haline getirilen ve Avrupa Parlamentosu tarafından 2004 yılında Avrupa Müze Ödülü verilen "Sultan II. Beyazıd Darüşşifası"dır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde akıl hastalarına tedaviye muhtaç hastalar olarak bakılır ve tedavi etmek amacıyla hastanelere yatırılırlardı.¹⁴⁶

Önceki yüzyılın Kıta Avrupası'nda baktığımızda akıl hastalığı, yaş gibi cezayı hafifleten ya da kaldıran nedenlerin daha ortaya çıkmamış ve ekmek çalan çocuğun dahi idam edilmekteydi¹⁴⁷. Bugün ise durum oldukça değişmiş ve gelişmiş ülkeler, sosyal bilimlerde ve fen bilimlerinde oldukça gelişme kat ederek bu konuda bizi geride bırakmışlardır. Bunların neticesi olarak Avrupa'da insana değer verilen ve sosyal adaletin olduğu sistemler kullanılmaya başlanmış olup günümüze kadar da devam etmiştir. Davranış bozukluğu olan insanların cezalandırılmalarından önce iyileştirme yöntemleri uygulanmaktadır.

Bu süreçte ise, akıl hastalıklarının cezai ehliyeteye etkisi olup olmadığı tartışmasında belli bir noktada terminoloji sorunu orta çıkmıştır. Doktrinde ve kanunlarda çoğunlukla "Akıl Hastalığı" terimi yerine başka terimlerin kullanılmasının daha doğru olacağı düşüncesini savunanlar olmuştur¹⁴⁸. Günümüzde, Dünya Sağlık Örgütü, psikolojik hastalıklar ve nörolojik hastalıklar şeklinde yapılan ayrımı ortadan kaldırmış, "akıl hastalığı" terimi yerine "Ruhsal bozukluk" teriminin kullanılmasının yerinde olduğunu öne sürmüştür. Nedeni ise akıl hastalıklarının ruhsal bozuklukluların bir kişide bıraktığı tortu neticesinde ortaya çıkan bir şey olmasıdır. Buna bir örnek vermek gerekirse şu durum örnek gösterilebilir. Kapalı yerlerde kalma korkusu (klostrofobi) bulunan bir kişinin,

¹⁴⁶Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.503.;Ulutürk, s. 49.

¹⁴⁷Dönmezer/Erman, s. 39 vd.

¹⁴⁸Unver, s.40.

kapısı kilitli olan bir ortama kapatıldığı zaman, kişi o kapıyı açmak için elinden gelen her şeyi yapacak ve kapıyı kırmayı deneyecektir. Bu korku kişinin üzerinde o kadar fazla etki bırakabilir ki, kapının açılmaması durumunda klostrofobi hastası olan kişi pencereden kendini aşağı atmayı bile deneyebilir. Bu rahatsızlık aslında kişiye akıl hastası sıfatını kazandırmaz. Fakat bu rahatsızlığın ortaya çıktığı sırada, o kişinin kusur yeteneğini tamamen ortadan kaldıracak dereceye varması da mümkündür. Burada geçici bir akıl hastalığının olduğu açıktır.¹⁴⁹ Kişi irade kusur yeteneğini o an için tamamen kaybetmiştir. Ancak verilen örnek kapsamında kişinin Türk Ceza Kanunu'nun 32. Maddesinden yararlanıp yararlanmayacağı tartışma konusudur.

2.2.4.1.3. Akıl Hastalarına Dair Cezai Sistemler

Akıl hastalığının kusur yeteneğini, tamamen ortadan kaldırması ya da hafifletici neden olması araştırması tıp alanını ilgilendiren bir konudur. Öyle olduğu için ceza hukuku açısından tıp uzmanlarından alınan raporlar uygulamada oldukça önem taşımaktadır. Bu konuda ceza kanunlarının hepsi aynı sistemi takip etmemiştir. Akıl hastalığı açısından ceza kanunları değerlendirildiğinde 3 sistemin olduğunu görürüz.¹⁵⁰

2.2.4.1.3.1. Psikolojik Sistem

Psikolojik sistemin kabul edilmesi demek kanunun hangi hastalık veya hallerin kusur yeteneğini etkilediğini belirtmemesi demektir. Kanunda düzenlenmeme amacı ise her olay için ayrıca araştırma yapılmasının gerekliliğidir. Her olay kendine has özellikleri barındırır. Ayrıca failer ve koşullar da her olay için ayrıdır. Olaylar gerçekleştikten sonra haksız eylemin gerçekleşme anında haksız eylemi gerçekleştiren kişinin algılama ve irade yeteneğinin bulunup bulunmadığına bakılır. Bunun neticesinde karar verilir. Bu

¹⁴⁹<https://wmhp.cmhaontario.ca/workplace-mental-health-core-concepts-issues/what-is-mental-health-and-mental-illness>, e.t. 13.07.2020

¹⁵⁰Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.503.

anda algılama ve irade yeteneğinin bulunup bulunmadığını anlamak için tıp uzmanlarından yardım alınır.¹⁵¹

Psikolojik sistemin eleştirilen yanı akıl hastalığının sınırlarının iyice genişletilmesidir. Bu sistemde kızgınlık ve aşırı öfke gibi haller dahi akıl hastalığı olarak kabul edilir.¹⁵²

2.2.4.1.3.2. Biyolojik Sistemler

Bu sistemin kabul edildiği ülkelerde akıl hastalıkları teker teker tıbbi terimler kullanılmak suretiyle kanunda belirtilmiştir. Fakat bu akıl hastalıklarının haksız eylemi gerçekleştiren kişi üzerindeki etkileri kanunlarda yer almamaktadır. Bu kanunlara örnek olarak 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu, 1867 tarihli Belçika Ceza Kanunu, 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu ve 1930 tarihli Danimarka Ceza Kanunu gösterilebilir.¹⁵³

Biyolojik sisteme karşı yapılan en büyük eleştiri ise her akıl hastalığının teker teker kanunda sayılamayacağıdır¹⁵⁴. Bu eleştiri oldukça haklı bir eleştiridir. Çünkü akıl hastalıkları oldukça fazladır ve zamanla yenileri de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kanunda teker teker hepsinin sayılması olanaksızdır.

2.2.4.1.3.3. Karma Sistem

Karma sistemde, bir yandan suçu işleyen kişide patolojik ve biyolojik bir durumun olup olmadığı araştırılırken bir yandan da bu durumun kişinin irade sistemini etkileyip etkilemediğine bakılmaktadır. 1889 ve 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunları ve 1937 tarihli İsviçre Ceza Kanunu karma sistem doğrultusunda yapılmıştır. Karma sistemde bir haksız eylem incelenirken failin

¹⁵¹Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.504.;Mustafa Özen, **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi,Ankara 2017, s. 268.

¹⁵²Taner, s.364.

¹⁵³ Taner s. 363; Şensoy, **Akli Maluliyet**, s. 130.

¹⁵⁴Özen, s. 268.

patolojik durum ile kusur yeteneğinin kaybedilmesi arasında nedensellik bağının bulunması şarttır.¹⁵⁵

2.2.4.1.3.4. Türk Ceza Kanununun Kabul Ettiği Sistem

Türk Ceza Kanunu'nda hangi sistemin kabul edildiği doktrinde tartışmalıdır. Ancak bu konuda kanaatimiz Türk Ceza Kanunu'nun 32. maddesi incelendiğinde görülecektir ki haksız eylemi gerçekleştiren kişide hem patolojik ya da biyolojik akıl hastalığını aramakta hem de bu durumun kusur yeteneği üzerindeki etkisine bakmaktadır. Bu nedenle Türk Ceza Kanunu'nun karma sistemi kabul ederek hazırlandığını görmekteyiz. Ancak bu konuda bir kesinlik de söz konusu değildir. Türk Ceza Kanunu'nun 32. Maddesi bize bu konuda kesin bir şey sunmamıştır. Şöyle ki;

Artuk/Gökçen/Yenidünya'ya¹⁵⁶ göre;TCK 32'de karma sistem kabul edilmiştir.**Özbek/Doğan/Bacaksız'a¹⁵⁷ göre;** kanunda "akıl hastalığı" olarak ifade edildiği için biyolojik sistemin kabul edilmiş olduğu algılansa da gerçekleşen fiil ile ilgili kişinin bilincinin araştırılması nedeniyle psikolojik sistemin geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

2.2.4.1.4 Akıl Hastalıklarının Ceza Kanunlarında Düzenlenişi

2.2.4.1.4.1 765 sayılı TCK

Mülga kanunda¹⁵⁸ akıl hastalığı, kanunun 46, 47 ve 48. maddeleriyle düzenlenmiştir. 46. maddede fiili işlediği anda şuurunun veya hareket özgürlüğünü tamamen ortadan kaldıracak şekilde akıl hastalığı bulunanlara ceza verilmeyeceği esası kabul edilmiştir. Maddenin devamında akıl hastası

¹⁵⁵ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.505.

¹⁵⁶ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.505.

¹⁵⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız, **Genel Hükümler**, s.365.

¹⁵⁸ RG:13.03.1926, S:320. Çalışmamızda yer alan mülga kanun hükümleri, Resmi Gazete'de kanunun Arap harfleriyle yayınlanmış olması sebebiyle değişikliğe uğradıktan sonraki halleriyle ele alınmıştır.

kişinin yargılama sürecine ilişkin prosedür hükümlerine yer verilmiştir. Maddenin devamı şöyledir;

“Ancak bu şahsın muhafaza ve tedavi altına alınmasına hazırlık tahkikatında Sulh Hâkimi ve son tahkikatta vazifeli mahkeme tarafından karar verilir.

Muhafaza ve tedavi altında bulundurma müddeti şifaya kadar devam eder. Yalnız maznuna isnat olunan suç, ağır hapis cezasını müstelzim ise bu müddet bir seneden az olamaz.

Muhafaza ve tedavi altına alınan şahıs; muhafaza ve tedavinin icra kılındığı müessesenin sıhî heyetince, şifası tebeyyün ettiğine dair verilecek rapor üzerine aynı kazaî mercice serbest bırakılır.

Bu husustaki rapor ve kararda, hastalığın ve isnad olunan suçun mahiyeti göz-önünde tutularak, içtimai emniyet bakımından şahsın tıbbi kontrole ve muayeneye tâbi tutulup tutulmayacağı, tutulacaksa müddet ve fasılası da gösterilir.

Tıbbî kontrol ve muayene; Cumhuriyet Müddeiumumilerince, kararda gösterilen müddet ve fasıllarla bu şahısların buldukları mahalde, yoksa en yakın salâhiyetli mütehassısı olan hastane sıhî heyetlerine sevk edilmeleri suretiyle temin olunur.

Bu tıbbî kontrol ve muayenede nüks ârazı gösterenler hâkim veya mahkeme kararıyla yine muhafaza ve tedavi altına alınıp aynı muamelelere tâbi tutulurlar.”

47. maddede fiili işlediği anda çevresini algılama ya da fiili isteme unsurlarını tamamen değil, fakat önemli ölçüde azaltacak şekilde akli rahatsızlığı bulunanlar için ceza sürelerinin indirilmesi düzenlenmiştir. Buna göre idam cezası yerine 15 seneden aşağı olmamak üzere ağırlaştırılmış hapis, ağırlaştırılmış müebbet hapis yerine 10 seneden 15 seneye kadar ağırlaştırılmış hapis, amme hizmetlerinden müebbet memnuiyet yerine muvakkat memnuiyete karar verileceği, diğer cezalarda ise üçte birden yarıya kadar indirileceği öngörülmüştür.

48. maddede ise fiilin işlendiği anda ani bir sebeple 46 ve 47. maddede düzenlenen hallerden birine dâhil edilecek şekilde akli rahatsızlık yaşamış kişilere bahsi geçen maddeler uygulanacağı düzenlenmiştir.

2.2.4.1.4.2. 5237 sayılı TCK

Yürürlükteki kanunda¹⁵⁹ akıl hastalığını düzenleyen 32. maddede da akıl hastasına ceza verilmemesi kuralı aynı şekilde kabul edilmiş, bunun yanında akıl hastalığının kapsamı değişmiştir¹⁶⁰. Hükümde akıl hastalığı nedeniyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya fiile ilişkin davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış kişilere ceza verilmeyecektir.

İkinci fıkrada ise ilk fıkradaki kadar olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 25 yıl, müebbet hapis cezası yerine 20 hapis cezası verileceği, diğer hallerde verilecek cezada ise altıda birden fazla olmamak üzere indirimine gidilebileceği ve mahkûm olunan cezanın süresi aynı kalmak şartıyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirine çevrilebileceği düzenlenmiştir.

2.2.4.1.4.3. Akıl Hastalıklarının Düzenlenişi Bakımından 765 Sayılı TCK ve 5237 Sayılı TCK'nın Karşılaştırılması

Yürürlükteki hükümden farklı olarak mülga kanunda akıl hastalığının tespitinde uygulanacak prosedüre ilişkin hükümlere de yer verilmiştir. Yürürlükteki kanunda söz konusu hükümler TCK kapsamından çıkarılarak CMK'ya eklenmiştir. Madde gerekçesinde de sistematik açıdan yapılmış hatanın yeni kanunla düzeltildiği belirtilmiştir.

Kanun koyucunun değişikliğe gittiği önemli bir husus, akıl hastalığının kapsamıdır. Akıl hastalığının ceza ehliyetini kaldırması için mülga kanunda şuur veya hareket özgürlüğünü tamamen kaldırması aranırken 5237 sayılı Kanun' un 32. maddesinde fiile ilişkin davranışlarını yönlendirme yeteneğini tamamen değil, önemli derecede azaltmış olması yeterlidir.¹⁶¹ Bunun yanında fiilin hukuki

¹⁵⁹ RG: 12.10.2004 S:25611, Kanun Numarası: 5237.

¹⁶⁰ Özen, s. 530.

¹⁶¹ Koca/ Üzülmöz, s.339.

anlam sonuçları algılamak bakımından tam etki şartı değişmemiştir. Maddenin gerekçesi de lafzi yorumu desteklemektedir.

TCK m. 32’de iki fıkraya yer verildiği için ETCK döneminde olan kısmi ve tam akıl hastalığının bu dönemde devam edip etmediği sorusu gündeme gelmektedir. Bu konuda doktrin görüşleri şu şekildedir;

Artuk/Gökçen/Yenidünya’ya¹⁶² göre, akıl hastalığı olan bireylerde tam ve kısmi akıl hastalığının önemi olmadığını ifade etmektedir. Zira bir kişi ya akıl hastasıdır ya da akıl hastası değildir. Buradaki önemli nokta kişinin somut olay gerçekleşirken suçu işleyen kişinin akıl hastası olup olmadığı noktasıdır. Buradaki akıl hastalığı durumu da uzman kişiler tarafından tespit edilecektir.

Özgenç’e¹⁶³ göre, TCK’da kısmi ve tam akıl hastalığı terimleri kaldırılmış olup asıl olarak irade ve algılama yeteneğinin ne ölçüde var olduğuna bakılması gerekmektedir.

Hafizoğulları/Özen’e¹⁶⁴ göre, TCK m.32/1 tam akıl hastalığını TCK m. 32/2 ise kısmi akıl hastalığını düzenlemektedir. Yazarlara göre, tam akıl hastalığı açısından ETCK doğru ifadeleri kullanmaktaydı. TCK’nın ise ifade tarzı akıl hastaları açısından yanlıştır. Aslında madde metninde olması gereken ‘davranışlarını yönlendirme yeteneğini tamamen kaybetmiş olan kişiye ceza verilmez’ hükmüne yer verilmesi gerekmektedir.

Öztürk/Erdem’e¹⁶⁵ göre, TCK m. 32 ile ETCK’daki tam ve kısmi akıl hastalığı kavramı sadece lafzi olarak yer almamaktadır.

Koca/Üzülmez’e¹⁶⁶ göre, kısmi ve tam akıl hastalığı ayrımı doğru bir ayrım değildir. Bir kişiyi kısmi olarak akıl hastası denilemeyecektir. Bir kişi akıl hastası olabilir ya da olmayabilir. Önem verilmesi gereken şey, kişinin olayı

¹⁶²Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.507 vd.

¹⁶³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 524.

¹⁶⁴Hafizoğulları/Özen, s.418-419.

¹⁶⁵ Öztürk/ Erdem, s. 320.

¹⁶⁶Koca/ Üzülmez, s.338.

gerçekleştirirken akıl hastalığının kişinin algılama ve irade yeteneğini etkileyip etkilemediğidir. Durumu göre değişiklik göstermekle birlikte bazen algılama ve irade yeteneğini tamamen etkileyebileceği bazen kısmi etkileyebileceği bazen de belirli oranlarla etkileyebileceğidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİŞİLİK BOZUKLUĞU KAVRAMI, PSİKOPATOLOJİ VE SUÇ DAVRANIŞI, KİŞİLİK BOZUKLUKLARI

3.1.Kişilik Bozukluğu Kavramı

Kişilik kavramı bir insanın kendisini ya da başkalarını tanımlamak için kullandığı bir kavram olarak karşımıza çıkar. İngilizce kavram olarak “personality” kelimesi “person” kelimesinden türemiştir. Kelime kökeni ise Antik Roma döneminde tiyatrocuların kullandığı maskelere verilen isim olan “persona” kelimesinden gelmektedir.¹⁶⁷ Kişiliği bir bireyin başkalarından farklı olarak ortaya çıkan psikolojik ve biyolojik özellikler bütünü olarak tanımlayabiliriz¹⁶⁸. Bu tanımdan yola çıkarak kişiliğin oluşmasında iki etkenin rol aldığını görmekteyiz. Biyolojik özelliklerin oluşturduğu mizaç ve psikolojik özelliklerin oluşturduğu karakter unsurlarının bir araya gelerek kişiliği oluşturmaktadır.

Aslında kişilik bozukluğunun tam ve mutabık kalınmış bir tanımı literatürde yer almamaktadır. Bu konu psikiyatri dünyası tarafından tartışılan ve ortak bir zeminde buluşulamayan bir konudur. Ancak şu bir gerçektir ki kişilik bozukluğu tanısı koyulabilmesi için ilk olarak kişinin toplumsal uyumunun olmaması, düzenli iş tutamaması, insan ilişkilerinde sürekliliğinin olmaması hallerinin uzunca bir süre görülmesi gerekmektedir.¹⁶⁹

Kişilik bozukluğu bulunan insanlarda sıkça görülen özellikler;

- Benliğe yerleşmiş olan hatalı davranış ve bunların esnekliğinin olmaması.
- Yapılan hataların hiç düzeltilememesi, yanlışlardan ders çıkarılmaması.
- Topluma aykırı olacak hareketlerin ya da tepki olarak nitelendirilmeyen insan ilişkilerini zedeleyici hareketlerin yapılması.

¹⁶⁷ Dilek Gençtanırım-Kurt/Evrin Çetinkaya-Yıldız, **Kişilik Kuramı**, Genişletilmiş 4. Baskı, Pegem Akademi Yayınları,Ankara 2019, s.2.

¹⁶⁸ Aydın Anka, **Psikopatlar ve Kurbanları**, 1. Bası, Pegem Akademi Yayınları,Ankara 2016, s. 1.

¹⁶⁹ Orhan Öztürk/Aylin Uluşahin, **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**,15. Baskı, Bayt Yayın Hizmetleri, Ankara 2018, s.423.

- Davranış bozukluklarının çocukluktan veya ilk ergenlik döneminden itibaren süregelmesi
- Kişilerin sosyal hayat içerisinde, iş veya aile yaşamında şiddetli sıkıntılara yol açması
- Davranış bozukluğunun benliğe uyumlu olarak yer alması nedeniyle benimsenmiş olması ve değiştirmek istememesi. Bazen ise değiştirmek istense dahi bu yolda somut adım atılmasına izin vermemesi
- Çevresindeki insanlarla sürekli sürtüşme ve kendini uyumlu hale getirmektense çevresini kendisi gibi yapmaya çabalaması
- Davranış bozukluğunun bir madde etkisiyle ya da ruhsal bozuklukla açıklanamaması¹⁷⁰

Kişilik bozuklukları genellikle çocukluk ya da ergenlik döneminden başlayan ve daha sonra şiddetini arttırabilen durumlardır¹⁷¹. Uzun süreli olarak yapılacak izlemeler ile zaman içerisinde bazı kişilik bozukluklarının düzeldiği görüntülenmiştir. Bazı kişilik bozukluklarının ise düzelmesi imkân dâhilinde değildir. Bu kişilerin ise doğru bir şekilde muhafaza edilmesi şarttır.

Kişilik bozukluklarının sıklığı ve yaygınlığı toplumdan topluma farklılık göstermektedir¹⁷². Yine aynı toplum içerisinde dahi farklı kesimleri için farklı olabilir. Yaygınlık oranını saptamak oldukça güçtür. Çünkü kişilik bozuklukları kendisini alkolizm, çökkünlük ve bunaltı bozuklukları gibi durumlarla birlikte gösterebilmektedir.¹⁷³ Bu durumlar aslında kişilik bozukluğu neticesinde ortaya çıkmış olsalar da her zaman temelinde kişilik bozukluğu olduğu bulunamayabilir. Her zaman hastalar uzun süre izlenemeyebilir. İşbu nedenle de temelinde yatan kişilik bozukluğu keşfedilemeyebilmektedir.

Aksi yönde araştırmalar¹⁷⁴ da olmakla birlikte kişilik bozukluklarının erkeklerde kadınlara oranla 4-5 kat daha fazla olduğu da yapılan araştırmalar

¹⁷⁰ Öztürk/Uluşahin, s. 423.

¹⁷¹ Orhan Derman, **Ergenlerde Psikososyal Gelişim**, Adölesan ve Ergen Sağlığı Dizisi 2 Sempozyum Dizisi, Sayı:63, 2008, s.19.

¹⁷² Gençtanırım-Kurt/Çetinkaya-Yıldız s.11.

¹⁷³ Öztürk/Uluşahin, s. 424.

¹⁷⁴ Kişilik bozukluğunun kadın erkek üzerindeki oranları hakkında aksi araştırma için bkz. Hakan Öztunç/Yıldız Bilge/Yusuf Bilge, **Kişilik Bozuklukları İle Gelir ve Cinsiyet Değişkenlerinin İlişkisinin İncelenmesi**, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:8, Sayı:1, 2015, s. 72.

sonucunda ortaya çıkmaktadır. Tabii bu oran her kişilik bozukluğu için aynı değildir. Örneğin paranoid, şizoid, antisosyal, obsesif kompulsif kişilik bozuklukları erkeklerde daha yaygın görülmekte, kadınlarda ise borderline, bağımlı ve histrionik kişilik bozuklukları daha fazla görülmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde kişilik bozukluklarının yüzde 4 ile 14 arasında bir yaygınlık oranı vardır.¹⁷⁵

Antisosyal kişilik bozukluğu özelinde düşünüldüğü zaman ise kentlerdeki oranın kırsal bölgelerdekine göre daha fazla olduğu görülecektir. Özellikle sanayileşmiş ve kentleşmiş sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyi düşük, hızla örf adetlerinden kopan toplumlarda antisosyal kişilik bozukluğu görülme oranı daha fazladır. Yine eğitim düzeyi daha düşük olan insanlarda oranın daha fazla olduğu belirtilmektedir.¹⁷⁶

Bir kişinin kişilik bozukluğunun tespiti aşamasındaki görüşmede;

- Kişi sorunları olmasına rağmen kendi davranışını haklı çıkarmaya çalışıyorsa,
- Kişi sorunun kendisinden kaynaklı değil de çevreden kaynaklı olduğunu söyleyip hep suçu başkaca kişilere ya da olaylara atıyorsa,
- Kişi kendi yanlış davranışlarından hiç yakınmıyorsa ve kendi davranışının yanlış olduğunu anlasa bile hiçbir şekilde değiştirmeye çalışmıyorsa,
- Kişi sorumluluktan bir şekilde kaçıp yakayı kurtarıyorsa,
- Kişinin alkol veya başkaca maddelere karşı düşkünlüğü varsa,

kişilikbozukluğu tanısı düşünülmelidir.¹⁷⁷ Yine kişinin görüşme esnasındaki ses tonu ve yüz ifadeleri de kişilik bozukluğunun olup olmadığının anlaşılmasında etkin bir rol oynayacaktır.

DSM-5 çerçevesinde kişilik bozuklukları boyutsal bir yaklaşım açısıyla sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bizde bu tezde en güncel ve kapsamlı olarak kişilik bozukluklarını sınıflandırdığı için Amerikan Psikiyatri Birliği'nin

¹⁷⁵ Öztunç/Bilge/Bilge, s. 73.

¹⁷⁶ Öztunç/Bilge/Bilge, s. 72-73.

¹⁷⁷ Akgün, s. 137; Öztürk/Uluşahin, s.426.

sınıflandırma sistemi olan DSM-5 kapsamındaki sınıflandırma üzerinden bir incelemede bulunacağız.

3.2.Psikopatoloji ve Suç Davranışı

Psikopatoloji, insanlardaki ruhsal bozuklukları inceleyen bilim dalına verilen isimdir. Ruhsal bozukluk ise insanın normal ve etkili davranış yapısında anormal denebilecek sapmaların oluşmasıdır.¹⁷⁸

Her kişilik bozukluğu için söylenemese de belli başlı kişilik bozuklukları topluma uyum sağlamayı güçleştirdiği için suç davranışlarını tetiklediği ve hatta nedeni olduğu ortadadır¹⁷⁹. Yani kişi eğer kişilik bozukluğu olmasaydı ya da tedavi edilseydi suç davranışını da gerçekleştirmeyecekti diyebiliriz.

Psişik sapmalar ve anormallikler, her zaman gerçek bir hastalık olarak kabul edilmemişlerdir. Eskiden insanlar, bu halleri tanrıların cezası, şeytanların ve cinlerin etkisi, on dokuzuncu yüzyılın başlangıcına kadar ise şeytanın ve büyücülüğün bir işi diye görüyorlardı. Bunun yanında tıp da ruhsal hastalıklar karşısında çaresiz kalıyordu ve hatta bu çaresizlik zamanımıza kadar gelmiştir.¹⁸⁰

19. yüzyılda bazı bilim adamları psikopatoloji ile ilgili temel bilgileri ortaya atmışlardır¹⁸¹. Başlangıçta psikopatolojinin temel sorunlarından biri, ruhsal hastalıkların nedenleri konusu idi¹⁸². Başka birçok sorunlarda olduğu gibi buna da genel bir cevap aranıyordu. Yaygın felsefi görüş dolayısıyla bedenden ayrı bir ruh kavramına bağlı kalındığı için ruhsal hastalıkların bedensel nedenleri kabul edilmiyordu. Geçtiğimiz yüzyılın sonlarına doğru bu görüşe karşı çıkanlara rastlanmaya başlanmıştır. Önce ruhsal hastalıkların beyin hastalıkları olduğu ileri sürüldü. Ancak ruhsal nedenlerin de bulunabileceği kabul ediliyordu. Böylece ruhsal hastalıkların tedavisinde fiziksel ve psişik işlemlerin birbiri ile

¹⁷⁸Yıldız Biber, **Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerine Başvuran Yetişkinlerin Psikopatoloji Algılarının ve Psikopatolojiyi Tanıma Düzeylerinin İncelenmesi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2012, s. 3.

¹⁷⁹Öztürk/Uluşahin, s.426.

¹⁸⁰Soyaslan, s.14.

¹⁸¹ Psikopatoloji kavramı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Biber, s. 4 vd.

¹⁸² Demirbaş, **Kriminoloji**, s.113.

bağıntılı olması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yüzyılımızın başlangıcında bu alandaki çalışmalar oldukça ilerledi. Özellikle Alman psikiyatri uzmanı Kraepelin, hem beyin anatomisi üzerinde araştırmalar yaptı¹⁸³, hem de psikolog Wundt'un çalışmalarına katıldı¹⁸⁴. Bu çalışmalar sonucunda psikopatolojide yeni bir çağır açıldı. Genel psikolojinin sağladığı yeni sonuçlar da bu gelişmeye geniş çapta yardım etti. Kraepelin, psikolojinin bütün olanaklarını kullanarak, uyku derinliği ve çalışma ritmi, korkunun, hayretin, bekleyişin, hayal kırıklığının etkisi üzerinde çalıştı. Çalışan insanda alışma, temrin, dikkatin dağılması, yorulma ve dinlenme faktörlerini inceledi. Bazı ilâçların ruhsal hayat üzerindeki etkisi konusunda sistematik deneyler yaptı. Bu arada Amerikalı Healy, bambaşka bir yol tuttu ve yaptığı çalışmalarla Avrupa'daki araştırmaları etkiledi. Kurduğu psikoloji kliniklerinde ruhsal, moral ve fiziksel sakatlıkları bulunan çocukları inceleyerek, bunların toplum hayatına yeniden nasıl kazandırabileceğini saptamaya çalıştı. Böylece hem çocuk psikolojisine hem de psikopatolojiye hizmetlerde bulundu.¹⁸⁵

Freud'un ve onu izleyen birçok Avrupalı psikologların çalışmaları histeri, hipnoz ve telkin üzerine yeni bilgiler ortaya koydu¹⁸⁶. Böylece psikopatolojide yeni ilerlemeler meydana geldi. Özellikle sinir hastalıklarının tedavisinde yeni metotlar geliştirildi. Ortaya konulan yeni bilgilere göre, histeri ve buna benzer bazı görünüşler psikojen özelliكتedir.¹⁸⁷ Hipnotize etme yoluyla tedavi metodunun uygulanması, en büyük gelişmenin işareti oldu. Bu gelişmenin öncü kişisi de Freud idi. Bu arada bazı psikologlar arasındaki görüş ayrılıkları bazı yeni sorunlar ortaya attı. Bunun en önemli sonuçlarından biri, psikojen nitelikteki ruhsal hastalıkların bedensel belirtiler ve hastalık halleri göstermesidir.¹⁸⁸

Daha sonra psikopatolojinin gelişme çizgisi hızla uzadı. Sinir hastalıkları ile psikopatolojik çalışmaların birleşmesi, psikolojik metotlarla sinirsel olayların, ya da fizyolojik metotlarla ruhsal olguların açıklanması yoluna götürdü. Bunun

¹⁸³Kraepelin tarafından yapılan araştırmaların ayrıntısı için bkz. Biber, s. 7.

¹⁸⁴Banu Yazgan İnanç/Esef Ercüment Yerlikaya, **Kişilik Kuramları**, 15. Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2019, s. 1.

¹⁸⁵Dönmezer, **Kriminoloji**, s.74.

¹⁸⁶Mehmet Emin Artuk/Mehmet Emin Alşahin, **Kriminoloji**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 196.

¹⁸⁷Demirbaş, **Kriminoloji**, s. 114.

¹⁸⁸Biber, s. 7 vd.

yanında psişik olayları beyin işlemleri ile çözümlenmeye çalışanlar da oldu. Ancak henüz yeni bir bilim olan psikoloji üzerinde görüş ayrılıklarına sık sık rastlandığı için durmadan yeni kurallar ileri sürenler çıkmaktadır. Alman psikolog Kretschmer'in, psikoloji alanında ortaya koyduğu yeni buluşlar, kliniklerde yapılan tıp araştırmaları ve insan kişiliğinin öğrenilmesi bakımından birçok yeni bilgiler sağlamıştır. Bu kavrayışa göre, psikopatolojinin ana sonuçlarını, insanın kişiliği ile yaşantıları verir.¹⁸⁹.

3.3. A Kümesi Kişilik Bozuklukları

A kümesi kişilik bozukluğu olan kişilerde genellikle soğukluk, mantıksızlık, içe kapanıklık veya şüphecilik gibi davranışlar gözlemlenmektedir.¹⁹⁰.

3.3.1. Paranoid Kişilik Bozukluğu

Paranoid kişilik bozukluğu bulunan insanlarda en çok gözlenen davranış bozukluğu başka insanlara çok az güvenmeleri ve aşırı şüpheli olmalarıdır.¹⁹¹. İnsanlara karşı besledikleri şüphecilik ve güvensizlik duygularının bir temeli yoktur. Yani önceden yapılmış bir hareket neticesinde ortaya çıkmamışlardır. Güven ortamını oluşturacak davranışlar sergileyen insanlara karşı dahi güven duyamazlar. Paranoid kişilik bozukluğu bulunan kimselerin başkalarına güven duymamasının asıl sebebi sömürülme korkusudur. Herkesin kendi güvenini boşa çıkartacağını ve kendisini sömüreceğini düşünmektedirler. Bir kişi güven duyulması gereken hareketler sergilediğinde dahi o davranışı dikkate almazlar kişinin başka bir davranışına bambaşka anlamlar yükleyerek güven duymama noktasına yine gelirler. Bu kişiler genellikle hayatları boyunca gücenme eğilimindedir.¹⁹²

Bu kişiler genelde katı ve kavgacı bir kişiliğe sahiptirler¹⁹³. Çoğunlukla aşırı şekilde kendine güven duyma ihtiyacı çekerler. Başka insanlara karşı oldukça

¹⁸⁹Biber, s. 8.

¹⁹⁰Öztürk/Uluşahin, s.428.

¹⁹¹Öztürk/Uluşahin, s.428.

¹⁹²James Morrison, **DSM-5'i Kolaylaştıran "Klinisyenler İçin Tanı Rehberi"**, Çeviren: Hanife Uğur Kural, 1. Basım, Nobel Kitabevi, Ankara 2017, s. 533.

¹⁹³NossratPeseschkian, **Pozitif Psikoterapiye Giriş Kuram ve Uygulama** (Çev: Tuğba Sarı), 2. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara 2020, s. 518.

soğuk ve ihtiyatlı davranırlar, fazla konuşmazlar, adeta kendini başka insanlardan korumaya almış gibidirler. Bir ortamda kusurunun açığa çıkmasından çok korkarlar bu nedenle yakınlık sergilemezler. Başka birisiyle görüşme sırasında çok gergin olurlar ve gevşemekte zorlanırlar.¹⁹⁴

Paranoid kişilik bozukluğu olan kişiler genellikle meslek yaşamlarında zorluk çekerler. İş hayatında yer alan hiyerarşik yapıyı ve gücü idare edemezler. İşyerindeki iş arkadaşlarını ve üstlerini idare edemezler, dengeyi kuramazlar. Çok alıngandırlar, diğer insanlara yukarıdan bakarlar, çok çabuk eleştirirler, gururludurlar, kincidirler, pireyi deve yaparlar.¹⁹⁵

Genellikle paranoid kişilik bozukluğu olan kişiler klinik vaka olarak dikkati çekmezler. Klinik vaka olarak gelen çok azdır. Paranoidkişilk bozukluğu tanısı genelde erkeklerde görülmekle birlikte gündelik hayatta karşılaşılabilen ancak klinik vaka olarak psikiyatristlerin karşısına sıkça gelen bir durum değildir.¹⁹⁶

Onlu yaşlarda ya da yirmili yaşların başından başlayıp devam eder. Kişisel bilgilerini paylaşmakta tereddüt yaşarlar. Nedeni ise bu bilgilerin kendilerini kandırmak, incitmek için kullanılabileceğidir. Eşinin veya partnerinin sadakatsizliği hakkında temeli olmayan şeyleri düşünür en küçük şeyden dahi şüphelenir hatta ve hatta günlük konuşmaları bile şifreli olarak konuştuklarını aslında gizli bir içeriği olduğunu düşünürler. Bu yanlış anlamalar neticesinde de partnerine veya eşine ani tepkiler verebilir ya da saldırabilir.¹⁹⁷

Paranoid kişilik bozukluğu olan kişilerin çocukluk döneminde, duygusal olarak kötü muameleye veya ihmale uğradıkları araştırmalar neticesinde elde edilen bir bulgudur.¹⁹⁸

3.3.2. Şizoid Kişilik Bozukluğu

¹⁹⁴ Öztürk/Uluşahin, s.428.

¹⁹⁵ Öztürk/Uluşahin, s.428.

¹⁹⁶ Morrison, s. 528.

¹⁹⁷ Morrison, s. 528.

¹⁹⁸ Öztürk/Uluşahin, s.428.

Şizoid kişilik bozukluğu olan insanlar toplumdaki diğer bireylere karşı çok ilgisizlerdir, hatta bazen bu durum çok ilerleyerek herkese karşı ilgisiz kalmaya gidebilir. Genellikle duygusal açıdan çok geniş düşünemezler ve materyalist kişilerdir. Hayatları boyunca yalnızdırlar. Şizoid kişilik bozukluğu olan kişiler diğer insanlara çok soğuk davranırlar ve izole bir hayat sürmeyi tercih ederler.¹⁹⁹

Şizoid kişilik bozukluğu olan hastalar, iş gereği yalnız kalınması gereken işleri diğerlerinin aksine çok başarılı bir şekilde yapabilirler. Gündüzleri genelde hayal görürler, hayvanlara karşı bağlılık geliştirip hayvanlarla aralarında bir bağ kurma eğilimindedirler, genelde hayatları boyunca evlenmezler, hatta uzun süreli duygusal birliktelikler kuramazlar. Şizoid kişilik bozukluğu şizofreni halini almadığı müddetçe gerçeklikle olan bağlantılarını tamamen koparmazlar.²⁰⁰

Şizoid kişilik bozukluğu da yine paranoid kişilik bozukluğu gibi çok fazla klinik olarak incelenip tanı konulmasa da gündelik hayatta nispeten çokça karşılaşılan bir kişilik bozukluğudur. Toplumun geneline bakıldığında yüzde bir seviyelerinde görüldüğünü söyleyebiliriz. Ayrıca erkeklerde daha sık görülmektedir.²⁰¹

Bu kişiler izole olarak yaşamayı tercih ederler. Bu nedenle bireysel aktivite yapmayı tercih ederler. Duygusal yönleri ise çok gelişmediği için sınırlı kalmıştır. Aile fertleri ile dahi birlikte bir şey yapmak istemezler. Birlikte yapılan aktivitelerden zevk almazlar. Genelde yakın arkadaşları dahi yoktur. Onlu ve yirmili yaşlardan başlayıp hayatı boyunca devam eden bir hastalık süreleri mevcuttur. Madde kullanımı da şizoid kişilik bozukluğu olan kişilerde zaman zaman görülmektedir²⁰².

Kimileri sanata ilgili olabilir ancak genelde iç ve dış dünyadaki duygusallıkları sınırlıdır. Genelde kendilerinden şikâyetçi olmadıkları için klinik vaka uzmanların

¹⁹⁹Morrison, s. 536; Peseschkian,s. 213.

²⁰⁰Doğan Şahin, **Kişilik Bozuklukları**, Klinik Gelişim Dergisi Cilt:22, No:9, İstanbul 2009, s. 47.

²⁰¹Öztürk/Uluşahin, s.428.

²⁰²Şahin, s.48.

karşısına çıkmazlar.²⁰³ Ayrıca şizoid kişilik bozukluğu bazen şizotipal kişilik bozukluğu veya kaçınan kişilik bozukluğuyla karıştırılmaktadır.

3.3.3.Şizotipal Kişilik Bozukluğu

Şizotipal kişilik bozukluğu bulunan insanlar, çocuk yaştan itibaren diğer insanlarla kurdukları ilişkilerde sorun yaşamaktadırlar. İnsanlarla ilişkileri sürekli olarak bozulma eğilimindedir. Sürekli olarak diğer insanlarla olan ilişkileri bozulduğu için insanlarla yakınlaşamazlar.²⁰⁴

Şizotipal kişilik bozukluğu olan insanların diğer kişiler tarafından garip olarak algılanacak ve diğer insanları kendilerinden uzaklaştıracak düşünceleri ve davranışları vardır. Bu nedenle diğer insanlar belli bir süreden sonra bu tuhaf davranışları nedeniyle kişiyle görüşmek istemezler.²⁰⁵

Kendisinin yabancı gördüğü insanlarla beraberken kendilerini oldukça kaygılı hissederler. Batıl inançları ve değişik inanışları olabilir. Telepati ya da astralseyahat gibi somut olmayan iletişim yöntemlerine veya düşüncelere inanırlar. Bu gibi düşünceler de diğer insanlar tarafından olumsuz karşılanıp kişiyi yalnızlığa mahkum eder. Şizotipal kişilik bozukluğuna sahip hastalar değişik güçlerin ya da değişik varlıkların olduğuna inanır ve bunları hissettiklerini beyan ederler. Konuşmaları sığ, belirsiz, aşırı soyut,metaforik ve acayip olabilmektedir. Genelde yeni bir şey konuşmazlar sürekli aynı şeylerden bahsederler.²⁰⁶

Bu tür hastalığı olan kişilere hastalığın ilerleyen dönemlerinde şizofreni tanısı konulabilir. İlk aşamada çoğu depresif olarak gözlemlenir. Bu türden hastaların tuhaf düşünceleri onları tarikatlara katılmaya yöneltebilir. Diğer insanlarla anlaşabilme kabiliyetleri çok sınırlıdır ve stres altında oldukları zamana psikotik davranışlar sergileyebilirler. Yalnız paranoid kişilik bozukluğu ve şizoid kişilik

²⁰³ Öztürk/Uluşahin, s.428.

²⁰⁴ Morrison, s. 538.

²⁰⁵ Öztürk/Uluşahin, s.429.

²⁰⁶ Nilay Konduz, "DSM-5'e Göre Kişilik Bozukluğu Tanısı Alan Hastaların Kişiler Arası İşlevsellikte Yetersizlik Düzeyi",Adnan Menderes Üniversitesi, YayınlanmamışTez, Aydın 2015, s. 14.

bozukluğu olanlardan en büyük farkları tuhaf düşünceleri ve inanışları olmasına rağmen şizotipal kişilik bozukluğu olan hastalar evlenebilir ve bir işte çalışabilirler²⁰⁷.

3.4. B Kümesi Kişilik Bozuklukları

B kümesi kişilik bozukluğu olan kişiler genellikle yüzeysel ve değişken duygular içerisinde olmakla beraber başkalarının ilgisini çekmeye çalışırlar. Dramatik ve duygusal olarak tanımlanabilecek hareketleri mevcuttur.²⁰⁸

3.4.1. Antisosyal Kişilik Bozukluğu

Psikopatik ya da sosyopatik kişilik bozukluğu ile aynı anlamlıdır. Toplumun oluşturduğu kurallara ters düşen ve suç teşkil eden davranışlar sergileyen kişiler antisosyal kişilik bozukluğuna sahip kişilerdir.²⁰⁹

Bu kişiler çocukluk zamanında evden kaçma, kavga çıkarma, hırsızlık yapma ve yalan söyleme eğilimindedir. Çocukluk zamanında bu tür kişilere konulacak tanı davranım bozukluğu iken 18 yaşından sonra konulacak tanı antisosyal kişilik bozukluğu tanısıdır.²¹⁰

Antisosyal kişilik bozukluğu olan bireyler, başkalarını hiçe sayar, insanların haklarını çiğnemekten çekinmez, sosyal uyumda başarısızlık yaşar ve ileriye dönük plan yapamazlar.²¹¹

Bu kişilerin yaptığı davranışlar genelde suç teşkil ettiğinden dolayı yetişkin olduktan sonra oldukça sık tutuklanır ve yargılamaya maruz kalırlar. Antisosyal kişilik bozukluğu olan kişiler cezalardan ya da yaptığı suç teşkil eden haksız fiiller neticesinde ortaya çıkan olumsuz durumlardan ders

²⁰⁷Şahin, s.48.

²⁰⁸Morrison, s. 541.

²⁰⁹Öztürk/Uluşahin, s.429.

²¹⁰Artuk/ Alşahin, s. 199.;Şahin, s.48.

²¹¹Daniel Turner/Alexandra Sebastian/OliverTüscher, **Impulsivityand Cluster B Personality Disorders**,<https://link.springer.com/article/10.1007/s11920-017-0768-8>,e.t: 11/08/2020.

çıkarmazlar.²¹²Çoğunlukla bu kişilerin kırklı ve ellili yaşlara geldiklerinde suç işleme eğilimlerinin azaldığı gözlemlenmiştir. Ancak bencilce davranışları ve sorumsuz hareketleri devam etmektedir. Antisosyal kişilik bozukluğu bulunan hastaların yüzde 75 erkek bireylerdir.²¹³

Sahtecilik, kavgacılık, kumara düşkünlük, alkol ve uyuşturuculara bağımlılık, aile veya toplumda çeşitli davranış bozuklukları, hırsızlık gibi davranış biçimleri sergilerler. Düzenli ve tutarlı bir ilişki kuramazlar. Kurdukları ilişkiler hep kısa sürer. İlişkide olduğu insanı aldatmaya çalışırlar ve saldırgan tavırlar gösterirler. Süperego (üstbenlik) gelişmemiştir. Yaptığı suç teşkil eden hareketlerden dolayı hiçbir zaman suçluluk duygusu hissetmezler. Pişmanlık hissetseler dahi bu pişmanlık tam manasıyla bir pişmanlık değildir. Pişmanlık duydukları zaman bu pişmanlıkları yüzeysel, sığ ve kısa süreli bir pişmanlıktır.²¹⁴ Kendilerini sorgulamazlar yaptıkları hareketlerin neticelerini düşünüp kendilerini yargılamazlar. Dış etkenler tarafından oluşturulan yargılamalara da kulak asmazlar. Onlar için sadece ve sadece hazları vardır. Dürtüsel olarak hazları doğrultusunda hareket ederler. Zeki ve yetenekli olanları dahi dalgacı ve sorumsuz olduğu için iş hayatında uzun süre tutulamazlar.²¹⁵

İnsan ilişkilerinde ise ilk olarak canlı, girişken ve akıllı görünebilirler. Ancak sonradan bencillikleri, sorumsuzlukları ve sürekli kendini haklı çıkarma (gerekçeleri çok saçma olsa bile kendisini haklı çıkarmaya çalışırlar) huyları ortaya çıktığı için uzun süreli arkadaşlık ya da sevgililik ilişkileri kuramazlar.²¹⁶

Belirgin antisosyal kişilik bozukluğu bulunan kişilerin doğuştan karakterlerinde depresyon ve mutsuzluk hali mevcuttur²¹⁷.

Çocukluk döneminde aşırı hareketlilik ve dikkat eksikliği olan çocukların ileride antisosyal kişilik bozukluğu olma riski daha fazladır. Genellikle alkol

²¹²Akgün, s.137.

²¹³Konduz, s. 14.

²¹⁴Akgün, s. 137.;Soyaslan, s.59.

²¹⁵Konduz, s. 14.

²¹⁶Öztürk/Uluşahin, s.429.

²¹⁷Robert Vermeiren/VladislavRuchkin, **Antisocialbehaviourandmentalhealthfindingsfrom threecommunities**,https://www.researchgate.net/publication/11025044_Antisocial_behaviour_and_mental_health_-_Findings_from_three_communities,e.t.10/08/2020.

bağımlısı, kumar alışkanlığı olan, aşırı şiddet uygulayan anne ve babanın olduğu düzensiz, parçalanmış ve dengesiz ailelerde büyüyen kişilerdir. Bazıları ise çocuk bakım yurtlarında ya da yuvalarda yetişmiş ve genellikle çocuk yaşta şiddete maruz kalmış kişilerdir.²¹⁸

Cinsel yönde aşırı sapkınlıkları olan insanların genelinde antisosyal kişilik bozukluğu bulunmaktadır. Antisosyal kişilik bozukluğunun ortaya çıkmasında genetik ve çevre faktörlerinin de etkili olduğu araştırmalar neticesinde ortaya konan bir gerçektir. Anne veya babada antisosyal kişilik bozukluğu saptanan bireylerde antisosyal kişilik bozukluğu görülme olasılığı diğer bireylere göre çok daha fazladır.²¹⁹

Ailesinde antisosyal kişilik bozukluğu olan kişileri incelersek, erkek çocuklarında genellikle antisosyal kişilik bozukluğu görülürken, kız çocuklarında somatizasyon bozukluğu görülmektedir.²²⁰

Antisosyal kişilik bozukluğu olan kişiler kibirli ve başkalarının ne dediğine ve duygularına aldırmış etmeyen kimseler oldukları için zaman zaman narsistik kişilik bozukluğu ile karıştırılabilirler²²¹. Ancak ikisinin arasındaki fark narsistik kişilik bozukluğunda şiddete eğilim olmazken antisosyal kişilik bozukluğunda şiddete eğilim söz konusudur. Şiddet unsurunun bulunup bulunmamasına göre bir ayrıma gidilecektir.

Antisosyal kişilik bozukluğu olan kişiler hayatları boyunca bir takım problemler yaşarlar. Örneğin²²²,

- Akıl sağlığını etki altında bırakacak madde bağımlılıklarına meyillidir.
- Adli problemlerle sıkça karşılaşmaktadırlar.
- Okul hayatında sorunlu bireylerdir.

²¹⁸Şahin, s.49.

²¹⁹Konduz, s. 14.

²²⁰Morrison, s. 542.

²²¹Andrea L. Glenn/Alexandria K. Johnson/AdrianRaine, **AntisocialPersonalityDisorder: A CurrentReview**, <https://link.springer.com/article/10.1007/s11920-013-0427-7>, e.t: 01/08/2020

²²²Paul J Frick, **EarlyIdentificationandTreatment of AntisocialBehavior**, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27565364/>, e.t: 11/08/2020

- Aile hayatı kurmada ve devam ettirmede sıkıntı yaşarlar.
- İş hayatına tutunamazlar ve işlerine adapte olmakta zorlandıkları için verimli bir çalışma yapamazlar.

Antisosyal kişilik bozukluğunun (psikopati, dissosyal kişilik bozukluğu, sosyopati) adli psikolojide önemli bir yeri vardır. Çünkü bu hastalığın mevcut olduğu kişiler çok sık adli vakalara karışırlar. Psikopat veya antisosyal kişilik bozukluğu bulunan kişilerin aslında akli melekelerinin tam yerinde olmadığını söyleyebiliriz.²²³ Bu kişiler normal bir birey gibi düşünemediğinden davranışları neticesinde çekeceği cezaları da tam manasıyla kavrayamamaktadırlar. Bu nedenle verilen cezaların antisosyal kişilik bozukluğu olan kişileri ıslah etmesi yok denecek derecede azdır. Ancak tam burada, verilen hapis cezalarının mı yoksa belli bir sürenin geçmesinin mi etkili olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır. Bu konu hakkında tartışılması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.²²⁴

Antisosyal kişilik bozukluğuna sahip kişiler kronik olarak toplumsal normlara uymazlar ve diğer kişileri umursamazca davranırlar²²⁵. İlk başta güler yüzlü olarak dikkat çekse de aslında sinirli ve agresiftirler. Suç teşkil eden fiilleri gerçekleştirdikten sonra ise pişmanlık duymazlar ancak genel olarak geçici bir üzüntü hali söz konusu olabilir. Bu nedenle yaptığı suç teşkil eden eylemlerden ders çıkarmazlar ve ıslah olmazlar.²²⁶

Sosyoekonomik olarak alt gelir düzeyinde olan insanlarda antisosyal kişilik bozukluğunun görülme oranı daha fazladır. Bu nedenle antisosyal kişilik bozukluğunun aslında çevreden de etkilenildiğini söyleyebiliriz. Genetik olarak da sürdüğünü daha önce de söylemiştik.²²⁷

²²³Yücel Yayla, **2001-2005 Yılları Arasında Şanlıurfa Adliyesindeki Ceza Mahkemelerine Yansıyan Davalarda Ceza Sorumluluğu Kavramının İncelenmesi**,Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2007, s.59.

²²⁴Morrison, s. 542.

²²⁵Soyaslan, s. 60.

²²⁶Öztürk/Uluşahin, s.430.

²²⁷Konduz, s. 14.

Kişi çocukluktan ergenliğe hatta yaşlılığa geçerken bile bencilliğini devam ettirir²²⁸. Kişi yaş almasına rağmen aslında olgunlaşma sorunları yaşar. Düşüncelerinde ve ruh hallerinde bir anormallik gözlenmese de davranışlarındaki anormallikler onların antisosyal kişilik bozukluğuna sahip olduğunu gösterir. Eğer bir zevki tatmak istiyorlarsa bunu erteleyemezler.²²⁹

Antisosyal kişilik bozukluğuna sahip olan insanlar aslında diğer insanların acı çekmesinden zevk almazlar. Onların olgunlaşması yetersizdir. Olgunlaşmadıkları için kendi elde etmek istedikleri şeyleri yaparlar ancak bunu yaparken diğer insanlara verilen zararı umursamazlar.²³⁰ Bir çocuk düşünün ve bu çocuğun bir oyuncacı aldırarak istemesi neticesinde ağlaması ya da aklına gelebilecek ne varsa onu yapması gibi.

Antisosyal kişilik bozukluğunun en ileri düzeyi olan psikopatik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin aslında bu acı hissine karşı tepkisiz kalması, yaşanan olaylardan ders alamaması ve duygusal gelişim eksikliğinin nedeni tıp bilimi tarafından yapılan araştırmalarda beynin;

“prefrontal bölgesinde olan iletim sosyal ve duygusal karar verme işlevlerin kesintiye uğramıştır. Prefrontal korteksin alt bölgeleri, davranışsal kontrol, duygu, sosyal biliş ve değer temelli karar alma süreçlerine katkıda bulunur. Örneğin, ventromedialprefrontal korteks (vmPFC) ve medialorbitofrontal korteksin (mOFC) kişinin kararlarını değerlendirdiği ve bu değerlendirmeyi geçmişteki ödül ya da ceza deneyimlerine dayanarak güncellediği düşünülmektedir ayrıca bu bölgeler ahlaki yargının yanı sıra suçluluk, pişmanlık ve empati gibi duygu durumlarını içermektedir.”²³¹

Dolayısıyla kişiler aslında beyinsel aktivitelerdeki eksiklik nedeni ile yaptıkları eylemin anlamını, sonuçlarını ve bu sonuçlar sonucunda neler yaşayacağını anlasalar dahi duygusal gelişimlerdeki eksiklik nedeni ile değerlendirmelerini düzgün yapamamaktadırlar.

²²⁸Hasan Tutar, **Davranış Bilimleri Kavramlar ve Kuramlar**, Güncellenmiş 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 315.

²²⁹Artuk/Alşahin, s. 199.

²³⁰Morrison, s. 542.

²³¹Mine Ün/Yasemin Akbaş/Oytun Erbaş, **Psikopati**, FNG & Tıp Dergisi 4(4), İstanbul 2018, s.225-226.

Psikopati, moral sahasında duraklama, ahlak ve karakterin gelişmemesi ile kendini gösteren ruh hastalığıdır. Psikopat, dürtüsel güdülerinin anormal şekilde kişide birikmesi ile şekil kazanan şahsiyettir.²³²

Antisosyal kişilik bozukluğunun genetik olarak duyarlılığının olup olmadığı hakkında araştırmalar halen devam etmektedir.²³³

3.4.2.Sınırdaki (Borderline) Kişilik Bozukluğu

Sınırdaki kişilik bozukluğunun tespiti aslında yirminci yüzyılın ortalarına dayanmaktadır. Bu hastalığa sahip olan kişilere nevroz ve psikoz arası gidip gelen bir durum olarak bakılırdı. Bu kişilik bozukluğu istatistik olarak her ne kadar yüzde 1 ile 2 arası olduğu saptansa da veriler ruh sağlığı polikliniğe gelen kişi sayılarına göre hazırlanmıştır. Tanı olarak en çok konulan kişilik bozukluklarının başında gelmektedir. Bu tipte hastaların pek çoğunda borderline kişilik bozukluğunun yanında birçok tedavi edilmesi gereken yan hastalığın olduğu da görülmektedir. Majör depresif bozukluk, madde bağımlılığı ve bedensel belirti bozuklukları sınırdaki kişilik bozukluğuna sahip insanlarda sıkça karşılaşılan diğer davranış bozukluklarıdır.²³⁴

Sınırdaki kişilik bozukluğu bulunan kişiler, yetişkinlikten ölüncüye kadar olan süre boyunca tutarsız olan kişilerdir²³⁵. Genelde sürekli olarak duygu durumlarında ya da insani ilişkilerinde kriz noktası yaşarlar. Sınırdaki kişilik bozukluğu olan insanlar genellikle hayattan sıkılmış ve kendilerini boşlukta hisseden kişilerdir. Çevresindeki insanlara sıkı bir şekilde bağlanırlar. Bu bağlandıkları kişilerin kendilerine özen göstermemesi ya da dikkate almadıklarını sezdiklerinde ise yoğun bir biçimde öfke gösterirler ve saldırgan olabilirler.²³⁶ Dürtüsel bir şekilde hayatını geçirirler ve öfkelenedikleri zaman kendisine zarar vermeye, kendisini kesmeye çalışabilirler. Bu davranışları

²³²Füsun Aral, **Altı Değişik Suç Türünde Psikopatik Eğilimlerin Suç Yatkınlığına Etkilerinin Araştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul Üniversitesi, 1991, <http://www.journalagent.com/z4/vi.asp?pdır=adlitip&plng=tur&un=ADLITIP-02065,e.t:11/06/2020>.

²³³ Yapılan araştırmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.Gençtanırım-Kurt/ Çetinkaya-Yıldız, s. 567.

²³⁴ Öztürk/Uluşahin, s.430; Morrison, s. 545.

²³⁵Tutar, s. 316.

²³⁶Morrison, s. 545.

aslında bir yardım çağrısı ve kendilerini uyuşturmanın bir yoludur. Kendi çektiği acıların unutulması ya da anlık olarak geçmesi için yapılan davranışlardır.²³⁷

İlk çocukluk döneminde kişinin desteklenmemesi, ilgilenilmemesi, gerekli disiplinin verilmemesi ya da aşırı şekilde baskıcı ve denetimli olarak geçirilmesi neticesinde ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Fakat bunun yanı sıra genetik olarak veya çevresel başkaca faktörler etkisinde kalınarak ortaya çıktığı da görülmektedir.²³⁸

Bu kişilik bozukluğu bulunan hastaların ilişki durumlarında yaygın ve devamlı bir dengesizlik vardır. Hastalar toplumsal, mesleki ve cinsel ilişkilerinde tutarsızlıklar ve önüne geçilemeyen güvensizlikler yaşarlar. Kimlik duyguları pek gelişmediğinden sağlam değildir. Çok çabuk inanır ve düş kırıklıklarına uğrarlar ve neticesinde bunaltı ve düşkünlük durumu içerisine düşerler. Yalnız kalma korkusunu çok yüksek bir hisle yaşarlar ve yalnız kalmaya dayanamazlar. Bu da tanı koymada çok önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar.²³⁹

Histrionik kişilik bozukluğu ile çok karıştırılır. Ancak sınırda kişilik bozukluğunda kendine zarar verme sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Histrionik kişilik bozukluğunda ise böyle bir durum söz konusu değildir. Ayrıca histrionik kişilik bozukluğunda şiddetli öfke hali ve boşluk hissi görülmez.²⁴⁰

Narsisistik kişilik bozukluğu ile sınırda kişilik bozukluğu arasındaki fark ise, narsisistik kişilik bozukluğu bulunan kişilerde kimlik duygusu çok kolay şekilde kırılabilmesine rağmen tutarlı olarak bulunmaktadır. Ancak sınırda kişilik bozukluğu bulunan kişilerde kimlikteki tutarlılıktan bahsedemeyiz. Yine narsisistik kişilerde sınırda kişilik bozukluğa sahip hastalarda olduğu gibi kendine zarar verme ve yalnızlıktan korkma gibi içgüdüleri bulunmaz.²⁴¹

²³⁷Konduz, s. 15.

²³⁸Öztürk/Uluşahin, s.431.

²³⁹Şahin, s.50.

²⁴⁰Öztürk/Uluşahin, s.430.

²⁴¹Konduz, s. 15.

Antisosyal kişilik bozukluğunda olduğu gibi sınırda kişilik bozukluğu bulunan hastalar da başkalarını sadece kendi çıkarları için kullanabilirler.

Bağımlı kişilik bozukluğu bulunan hastalar da sınırda kişilik bozukluğu bulunan hastalarda olduğu gibi yalnız kalmaktan ve terk edilmekten korkma eğilimindedirler. Ancak bağımlı kişilik bozukluğu bulunan hastalar daha fazla boyun eğme ve itaat etme eğilimindedirler. Başka bir farkları ise yalnız kaldıklarında ya da terk edildiklerinde sınırda kişilik bozukluğu bulunan kişilerde öfke patlamaları ve kendisine acı çektirme hali görülmektedir.²⁴²

Sınırda kişilik bozukluğu olan kimselerin çoğu narsistik özelliğe sahiptir. Hatta psikanalitik kitaplarında sınırda narsistik kişilik bozukluğu olarak yer almaktadır. Nesne ilişkilerinde hem değersizleştirmeyi hem de yüceltmeyi çok sık kullanırlar ve bu durumda dengesizliklerin ortaya çıkmasına neden olur.²⁴³

DSM tarafından yapılan dizgede ayrı olarak gösterilen sınırda kişilik bozukluğu ICD-10 tarafından ise duygusal yönden dengesiz kişilik bozukluğunun bir alt tipi olan dürtüsel tip olarak ifade edilmiştir.

3.4.3.Histrionik Kişilik Bozukluğu

Histrionik kişilik bozukluğu bulunan kişiler, dikkatleri üzerine çekmeye çalışırlar, olayları anlatırken abartmaya ve fazlasıyla dramatize etmeye çalışırlar. Bu şekilde anlatımlarla ya da abartılı mimik ve aşırı tepkilerle dikkatleri üzerine çekmeye çalışırlar.²⁴⁴ Bedensel olarak abartılı tepkiler gösterdiklerinde dikkatleri üzerine çekeceklerini düşündüklerinden sürekli olarak bu şekilde davranırlar. Dış ortamdan çok çabuk etkilenirler. İlgi görmedikleri zaman çok çabuk mutsuz olurlar. Sürekli olarak aynı ortamda bulunan insanlar tarafından onaylanmak isterler. Bir sosyal ortamda kendilerini gösteremediklerinde farklı tepkiler sergilerler hatta yalan hikayeler anlatarak dahi herkesin kendisi ile ilgilenmesini sağlarlar.²⁴⁵ Gösterişli ve çekici olmaya çabalarlar.

²⁴²Morrison, s. 546.

²⁴³Konduz, s. 16.

²⁴⁴Öztürk/Uluşahin, s.432.

²⁴⁵Morrison, s. 548.

Benmerkezcidirler ve öz sevicilikleri fazladır. Bazılarında baştan çıkarıcı davranışlar gözlemlenebilir. Sürekli dikkat çekmek istediklerin ilişkilerinde genelde samimiyete yer vermezler. Daha fazla dikkat çekici olsun diye yapay davranışlar, hatta oyunculuk dahi yaparlar. Yüzeysel ilişkileri bulunur.²⁴⁶

Çabuk arkadaş olurlar ve ilk başta çok hareketlidirler. Ancak kendilerine karşı bekledikleri tepkileri vermediğinizde reddedilmiş hissederler. Genelde davranışlarının temelinde cinsel korkular ve kısıtlanmışlıklar varsa da dışarıya yansıtımazlar. İnsan ilişkilerinde bağımlıdırlar, saf oldukları için çabukça kandırılabilirler. Histrionik kişilik bozukluğu bulunan kişiler sevgi ve şefkat açlığı vardır. Olgun ve dengeli ilişkiler kurmakta zorlanırlar. Diğer kişilik bozukluklarının aksine kadınlarda görülme oranı daha fazladır.²⁴⁷

Histrionik kişilik bozukluğu narsisistik kişilik bozukluğuna ve sınırdaki kişilik bozukluğuna birçok açıdan benzediği için karıştırılabilirler. Ancak histrionik kişilik bozukluğunda kişi sürekli olarak bir şekilde dikkatleri üzerine çekmeye çalışır. Narsisistik kişilik bozukluğunda ise çok güçlü bir ben algısı vardır. Yukarıdan bakarlar. Histrionik kişilik bozukluğunda ise kişi dikkat çekmek için zayıf ve hassas bir kişi gibi davranabilir.²⁴⁸

Sıkıntılara karşı toleransları çok düşük olması nedeniyle sıkıntıya girmeleri halinde öfke nöbetleri geçirebilirler. Histrionik kişilik bozukluğu bulunan kişilerde somatoform bozukluklar görülebilir. Çocukluk dönemlerinde cinsel olarak kötü muameleye maruz kalmış olabilirler.

3.4.4.Narsisistik Kişilik Bozukluğu

Narsisistik kişilik bozukluğu bulunan kişilerde hayatı boyunca sürececek olan üstünlük tavrı, sürekli olarak takdir edilme ihtiyaçları ve kendisini başkasının yerine koyamama (empati yoksunluğu) davranışları gözlemlenmektedir.²⁴⁹

²⁴⁶Şahin, s.51.

²⁴⁷Öztürk/Uluşahin, s.432.

²⁴⁸Konduz, s. 16.

²⁴⁹Morrison, s. 550.

Hayatlarının neredeyse her alanına yayılan üstünlük duyguları vardır. Onlar seçilmiş kişilerdir ve diğer insanlardan farklı olduklarını düşünürler. Başarılarını abartarak anlatırlar ve kendilerini çok önemli bir insan olduklarını düşünürler.²⁵⁰

Narsisistik kişilik bozukluğu bulunan kimselerin kendilerini başkalarından üstün gören bir tutumları mevcuttur²⁵¹. Bu yersiz tutumlarından dolayı özgüvenleri çok kırılığandır ve kendilerini değersiz hissederler. Kişisel olarak bir başarı elde ettikleri zaman bile istenmeyen ve sevilmeyen birisiymiş gibi hissederler. Aslında başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğünü oldukça merak ederler ve başkalarından iltifat duymak için kendilerini olabildiğince zorlarlar. Yalnız başkalarının düşünceleri iltifat değil de olumsuz eleştiri ise bu durumda eleştirilere kulak asmazlar. Olumsuz eleştirileri ilgisiz davranarak sabote etmeye çalışırlar.²⁵²

Kendi hislerine karşı son derece duyarlı olan narsisistik kişilik bozukluğu olanlar, başkalarının hislerine ve isteklerine son derece ilgisizdirler. Başkalarının yerine kendilerini koyamadıkları için aslında başkalarının ihtiyaçlarından ve isteklerinden habersiz olarak hayatlarına devam ederler. Bazen hatalarını örtmek maksadıyla karşıdaki kişinin neler hissettiğini anlamış gibi yapabilirler.²⁵³

Narsistik kişilik bozukluğu bulunan kimseler aşırı şekilde başarı fantezileri mevcuttur. Başarıları olan insanlara karşı ise kıskançlıkları vardır. Kendilerini başarılı kılacak işleri gerçekleştirmek için yardımcı olabilecek kişilerle arkadaş olurlar ve başarıyı elde etmeye çalışırlar. İş hayatlarında kıskançlıklarından ve kişiler arası iletişim problemlerinden dolayı başarısız olabilirler. Fakat zamanla kendilerini geliştirip başarılı bir iş yaşantısı elde edebilirler. Sürekli kendilerini düşünürler. Yaşlanmaktan korktukları için yaşlanmaya karşı önlem alabilirler. Yaşlandıklarında ise daha depresif bir hale bürünürler.²⁵⁴

²⁵⁰ Öztürk/Uluşahin, s.432.

²⁵¹ Tutar, s. 312.

²⁵² Konduz, s. 16.

²⁵³ Şahin, s.52.

²⁵⁴ Morrison, s. 551.

Narsistik kişilik bozukluğu üzerinde çok az çalışılmış bir alandır. İnsanların yüzde birinden azında bu kişilik bozukluğu vardır. Hastaların da büyük çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Narsistik kişilik bozukluğu üzerinde çok fazla çalışılmadığı için bu hastalığın genetik mi, çevresel etkenlerden mi yoksa gençlik döneminde yaşanan bazı olaylardan mı kaynaklandığına dair bir bilgiye sahip değiliz. Ancak bazı araştırmalar neticesinde çocukluk döneminde duygusal ihmale maruz kalmış olabilir sonucunu çıkarmışlardır²⁵⁵.

3.5. C Kümesi Kişilik Bozuklukları

C kümesi kişilik bozukluğu olan hastaların ortak özellikleri gergin, kaygılı ve aşırı kontrolcü olmalıdır²⁵⁶.

3.5.1. Çekingen Kişilik Bozukluğu

Çekingen kişilik bozukluğu bulunan kişiler, kendilerini yetersiz hissederler. Sosyalleşme anlamında çok çekingendirler. Eleştirilere karşı ise aşırı hassastırlar. Bu çekingenlik yaşamları boyunca devam eder ve kendilerinde olan başka yönleri de ortaya çıkarmakta zorlanırlar.²⁵⁷

Çekingen kişiler toplumda oldukça pasif bir görüntü sergilerler. Olumsuz eleştirilmek ve reddedilmek istemedikleri için kendilerini hep geri planda tutarlar²⁵⁸. Aynı zamanda başkalarının olumsuz eleştirilerine maruz kalmamak için onları memnun etmek isterler ancak ön plana çıkmaktan korktuklarından dolayı hep geride dururlar. Kendileri hakkında yapılan masumane yorumları olumsuz eleştiri olarak algılayabilir ve duygusal olarak kendi içlerinde tepki gösterebilirler²⁵⁹. Toplumun onay vermeyeceği birlikteliklerden ya da kendisini reddetme potansiyeli olan karşı cinsiyetlerden uzak dururlar. Sosyal ortamlarda ise hata yapmaktan veya yanlış bir şey söylemekten korktukları için kendilerini hep geri planda tutma eğilimindedirler. Kardeşleri, eşleri ya da çocukları hariç birkaç tane yakın arkadaşları vardır. Bu kişiler haricinde pek kimse ile

²⁵⁵ Konduz, s. 16.

²⁵⁶ Öztürk/Uluşahin, s.432.

²⁵⁷ Morrison, s. 553.

²⁵⁸ Tutar, s. 315.

²⁵⁹ Öztürk/Uluşahin, s.433.

görüşmezler. Kendilerine bir rutin belirlerler. Görüştükları yerler ya da görüştüğü kişiler bu rutinin içerisinde yer alır ve bu rutinin içerisindeyken kendilerini rahat ve güvende hissederler. Ancak bu rutinin dışına çıktıklarında yine çekingen tavır takınırlar. Yabancı birisi ile görüşme esnasında tedirgin ve gergin olabilirler.²⁶⁰

Çekingen kişilik bozukluğu DSM'lerde 1980 yıllarından bu yana yer almasına rağmen üzerinde yeterince araştırma yapılmamış bir alandır. Toplumda görülme olasılığı yüzde iki olarak belirtilen çekingen kişilik bozukluğu insanları sosyal hayattan kopma derecesine getirebilen bir davranış bozukluğudur. Bu kişilik bozukluğunun kadın ve erkekler arasında görülme olasılığı neredeyse eşittir. Çekingen kişilik bozukluğu olan insanlar depresif ve kaygılı zamanlar geçirirler dahi bu kişiler iş hayatında ve evlilik hayatında tutunabilirler.²⁶¹

Toplumsal ilişkilerden rezil olmamak veya kötü görünmemek için uğraşırlar. Bu nedenle istemeseler dahi yalnız kalabilirler.

Çekingen kişilik bozukluğu ve sosyal fobi birbirine karıştırılabilir. Ancak sosyal fobi bir bunalım bozukluğudur ve insan hayatının herhangi bir döneminde ortaya çıkabilir. Çekingen kişilik bozukluğu ise kişinin hayatında bir yaşam biçimi gibi ortaya çıkar. Sosyal fobiden kurtulma süreci daha olanaklı iken çekingen kişilik bozukluğundan kurtulma daha zordur.²⁶²

Şizoid kişilik bozukluğu ve çekingen kişilik bozukluğu da birbirine zaman zaman karıştırılmaktadır. Ancak şizoid kişilik bozukluğu bulunan kişiler kendi iç dünyalarına kapalı kişilerdir. Ancak bunu bilinçli olarak yaparlar ve orası kendilerine yeter. Ancak çekingen kişilik bozukluğu olan kişilerde yalnız kalma durumu kendi istekleri ile olmaz. Aslında başkaları ile iletişime geçmeyi ve sosyal olmayı arzu ederler. Ancak hata yapma ve rezil olma korkusu yüzünden insanlarla iletişime geçmekten korktukları için yalnız kalırlar.²⁶³

²⁶⁰Konduz, s. 17.

²⁶¹Şahin, s.53.

²⁶²Öztürk/Uluşahin, s.432.

²⁶³Morrison, s. 553.

3.5.2. Bağımlı Kişilik Bozukluğu

Yalnız başlarına karar alamayan, kendi başlarına özerk bir girişim yapamayan, sorumluluk alamayan ya da bir sorumluluk verildiğinde kaldıramayan, eyleme geçemeyen kişilerdir. Bağımlı kişilik bozukluğu bulunan kimseler yetişkin olmanın neticesinde gelen sorumlulukları ve yükümlülükleri kaldıramazlar ve yetişkin olma dönemlerinde çaresiz bir çocuk gibidirler. Kendileri harekete geçemediği için akrabalarının ya da arkadaşlarının kendisi hakkında bir karar alıp harekete geçmesini beklerler. Genelde kendileri başkalarından bir şey bekledikleri için suçlu da başkalarıdır. Örneğin üniversiteden mezun olduktan sonra kendisinin iş bakması yerine babasının ya da annesinin ona bir iş bulmasını beklerler. Kendileri iş bakmazlar ya da bakıyormuş gibi görünürler. Başkaları sanki kendisine borçlu konumdadır ve borçlarını ifa edeceklerdir. Başkalarının bir şeyler yapmasını beklerler yapmayınca da bundan rahatsız olurlar. Ayrılık onlar için çok büyük bir korkudur. Bu nedenle bağımlı oldukları kişilere karşı aşırı itaatkâr ve yapışkan tavırları olabilir. Bu durum ise bağımlı kişilik bozukluğu olan kişilerin başkaları tarafından kullanılmasına neden olabilmektedir. Hatta kendileri önemli derecede istismar edilse dahi seslerini çıkarmazlar. Bu istismarın boyutları fiziksel şiddete kadar gidebilmektedir.²⁶⁴

Kendilerini küçükseme eğilimindedirler. Haksız olduklarını bildikleri insanları dahi sürekli onaylarlar. Onların haksız fikirlerine karşı gelemmezler.

Kendilerine güvenmediklerinden ve kendilerini yetersiz gördüklerinden aktiviteleri veya sohbetleri başlatan taraf olamazlar. Kendi fikirleri olduğunda ya susarlar ya da “bende aynı şekilde düşünüyorum” gibi söylemlerle itaat eden bir yaklaşım içinde olurlar. Dinlerken de aktif bir şekilde dinleyemezler; kendilerine güvenleri düşük olduğundan, söylenenleri anlamak değerlendirmek ve bir katkıda bulunmak gibi bir niyetleri olmaz. Öylesine dinlerler ve kendilerini konuşulanlar ve konuşanlar karşısında yetersiz ve aciz hissederler.²⁶⁵

²⁶⁴ Öztürk/Uluşahin, s.433-434; Şahin, s.53.

²⁶⁵ Konduz, s. 17.

İstemedikleri doğrultuda kendilerinden bir şey istendiğinde ya da zorlanıldıklarında karşı koyamazlar, “hayır, yapmak istemiyorum” diyemezler. Bağımlılık aşırıysa, “hayır” demeyi akıllarından bile geçirmeyebilirler. Karşıdaki ne istiyorsa o doğrudur. Bariz bir haksızlık olduğu durumlarda söyleneni yapsalar dahi içten içe öfke yaşarlar ama bunu gösteremezler ya da bu öfkenin farkına bile varamayabilirler. Özellikle başkaları ile anlaşamadıkları hususlar olduğunda bunu ifade etmekte zorlanırlar ya bir şey söyleyemezler ya da ezile büzüle söylerler. Ne istediklerini, neyi sorun gördüklerini ifade edemediklerinden kişiler arası ilişkilerde yaşadıkları sorunlara çözüm bulamazlar. Bu yüzden kötüye kullanılmaya açık hale gelirler.²⁶⁶

Hareketlerine bakılırsa çocukça bir tavır takındığı dikkati çeker. Sanki bir alışveriş marketinde çikolata alınmasını isteyen çocuk gibi istedikleri şeyleri başkalarına söylerler ve onların bu isteklerini yerine getirmesini beklerler. Diğer hastalıklara oranla çok daha fazla kendilerine bakacak birilerinin bulunması ve bu kişilerin sürekli çevresinde bulunmasına ihtiyaç duyarlar.²⁶⁷

Bağımlı kişilik bozukluğu olan kişilerin genelde çocukluk döneminde aşırı korunan, istediği her şey yapılan, kendi başına bir şey yapmasına izin verilmeyen çocuklar olduğu araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Yetişkinlik yaşamında da kendisini koruyan, kendisi adına karar alan, destek olan kimseler ararlar. Bu tarz kişileri bulamazlarsa kendilerini huzursuz ve güvensiz hissederler. Bu kişiler genelde yönetici olamazlar. Sorumluluk aldırılmayan, girişimciliğin bulunmadığı, kişinin ayrıca karar vermesini gerektirmeyen iş yerlerinde uyumlu çalışabilirler. Ancak iş gereği kendileri karar alması ve uygulaması gereken işlerin olması halinde bu işlerin üstesinden gelemezler. Türk aile yapısının koruyuculuğu ve özgün düşüncüyü yeterince desteklemeyen “eski köye yeni adet mi getireceksin?” veya “başımıza icat çıkarma” gibi telkinleri de göz önüne alındığında Türkiye’de görülme olasılığının da yüksek olması doğal bir sonuçtur. Geleneksel aile yapısına ya da yarı geleneksel aile yapısına sahip Türk vatandaşları genelde çocuğun yürümeye ve az çok anlamaya başladığı dönemden itibaren sürekli olarak çocuğu kısıtlamaya

²⁶⁶Morrison, s. 556; Şahin, s.53.

²⁶⁷Morrison, s. 556.

çalışırlar. Sürekli olarak telkinlerde bulunurlar ve çocuğun kendisinin bir şeyler yapmasına yeterince desteklemezler. Bunun neticesinde de bağımlı kişilik bozukluğu olan yetişkin bireyler Türk toplumunda yaygın görülür.²⁶⁸

Bağımlı kişilik bozukluğu ve çekingen kişilik bozukluğu genellikle birlikte bulunurlar.²⁶⁹ Yetersizlik duyguları üst düzeyde, her yaptığı işte onaylanmak isteyen ve eleştirilere karşı aşırı duyarlı kişilerdir. Ancak iki kişilik bozukluğu arasında temelde şöyle bir fark mevcuttur. Çekingen kişilik bozukluğunda asıl korku rezil olma veya hata yapma korkusu iken bağımlı kişilik bozukluğunda asıl korku tek başına veya birisi eşlik etmediği halde bir şey yapmadır. Bazı uzmanlar ise bağımlı kişilik bozukluğunun çekingen kişilik bozukluğundan ayrılmasının çok zor hatta olanaksız olduğunu söylemektedir.²⁷⁰

Bağımlı kişilik bozukluğu günümüzde çok sık olarak görülmesine rağmen uzmanlar tarafından çok fazla araştırılan bir konu değildir. Kadınlarda görülme oranı erkeklere göre daha fazladır. Genelde bağımlı kişilik bozukluğu olan kadınlar, babalarına eşlerine ya da sevdikleri kişiye bağımlı olarak yaşarlar.²⁷¹

3.5.3. Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu

Obsesif kompulsif kişilik bozukluğu kurallar, düzen ve kontrol üzerine aşırı düşünme olarak karakterize edilir. Bu kişiler bir şey üzerinde kontrol sahibi olamama ihtimali varsa aşırı derecede kaygı yaşarlar ve bu nedenle bu tür durumlardan kaçınırlar²⁷². Kontrol sağlayamadıkları durumlarda ise öfkelenirler. Aşırı kontrollü halleri, madde bağımlılığı, dikkatsiz cinsel ilişki kurma, finansal sorumsuzluk gibi durumları engeller²⁷³. İş konusunda çok hassas ve kuralcı olduklarından çok başarılı olabilirler. Rahat ve esnek davranamama, mükemmeliyetçilik, detaylarla aşırı ilgilenme gibi durumlar günlük yaşantılarını çok zorlaştırır ve işlerini yaparken büyük bir zaman ve enerji israfına neden olur. Yapılan işin asıl amacını unutturacak derecede ayrıntılarla, kurallarla, listelerle,

²⁶⁸ Konduz, s. 17.

²⁶⁹ Öztürk/Uluşahin, s.434.

²⁷⁰ Morrison, s. 556.

²⁷¹ Konduz, s. 17.

²⁷² Yazgan İnaç/Ercüment Yerlikaya, s. 274.

²⁷³ Öztürk/Uluşahin, s.434.

sıralamayla, organize etme ve program yapma ile uğraşabilirler. Bu kişiler yeniliklerle ve esneklik gerektiren durumlarla karşılaşınca rahatsızlık duyarlar. Kültürel normlara çok bağlı olmakla birlikte inatçı bir kişilik yapısına sahiptirler. Kuralcılar ve kurallara tam olarak uyulmasını beklerler.²⁷⁴

Mantık adamıdır ama bu durum karşısındaki için sıkıcı bir hal alabileceğinden iletişimlerinde zorluk yaşayabilirler. Kuralcılıkları ve detaylılıkları eşlerini ve yönetimi altında olan çalışanları bezdirir²⁷⁵. Hataya ne kendilerinde ne de başkalarında tahammül edebilirler. Başkaları tam olarak kendileri gibi düşünüp, hareket etmedikçe onlarla bir çalışma içine girmek istemezler, zorunda kalırlarsa agresifleşirler. Yanlış yapmamak için yaptıklarını defalarca kontrol ederler. Olayların olumlu olumsuz yönlerini sürekli tartmaya çalıştıkları için karar vermekte güçlük çekerler. Duygularını göstermeyip, her zaman mantığı ön planda tutarlar. Mantıklı olmadıklarına inandıkları kişilere öfkelenirler ya da onlarla iletişim kurmak istemezler. Eğlenceli ortamlardan zevk almazlar. Genellikle katı, inatçı, cimri kişilerdir.²⁷⁶

Doktrinde **İnaç-Yerlikaya'yagöre** obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu ve obsesif-kompulsif kişilik özellikleri olan kişilerde ön plana çıkan özellikler şunlardır²⁷⁷:

- Titiz ve Kuralcılar: İş ve özel hayatlarında o kadar kuralcılar ki, her şeyin bu kurallar çerçevesinde yapılmasını isterler. Kurallarını sorgulatmazlar ve mutlaka uyulmasını beklerler. Bu beklentileri aşırı titiz olmalarına yol açar. Kurallara titizlikle uyulmalıdır. Uyulmadığında sinirlenirler. Kendileri kendi kuralları dışına çıkarsa endişe ve kaygı yaşarlar ve kendilerini suçlarlar.
- Siyah-beyaz düşünürler: Onlar için orta yol pek yoktur. 'Ya hep ya hiç' mantığına göre hareket ederler. Bir iş dört dörtlük olmayacaksa hiç olmanın daha iyidir. Birisi bir hata yaptığında olumlu yönleri görünmez olur. Kurallarında esneme olamaz.
- Mükemmeliyetçiler: Ne kendilerinde ne de başkalarında hataya tahammül edemezler. Her şey dört dörtlük olsun isterler. Onlar için hata olmaması gereken

²⁷⁴ Şahin, s.54.

²⁷⁵ Morrison, s. 558.

²⁷⁶ Konduz, s. 26.

²⁷⁷ Yazgan İnaç/Ercüment Yerlikaya, s. 271.

bir şeydir. Herkes her konuda olması gerektiği gibi olmalı, davranmalı ve düşünmelidir. Bunun aksi olursa sinirlenirler ve öfke patlaması yaşayabilirler. Kendileri için hata yapma durumu söz konusu olursa kendilerine kızarlar.

➤ Sinirlidirler: Kurallara uymak ve hata yapmamak o kadar önemlidir ki aksini düşünemezler. Ancak gerçek hayatta çoğu insan onların kafalarındaki kurallar doğrultusunda hareket etmeyeceğinden ve insanoğlu hata yapan bir varlık olduğundan, bu durumlarla karşılaşmaları kaçınılmazdır; dolayısıyla, obsesif-kompulsif kişilik özellikleri olan insanlar gün içinde pek çok kez sinirlilik hali içine girerler ve öfke patlamaları yaşayabilirler.

➤ Kendilerine Kızarlar: Obsesif-kompulsif kişilik özellikleri olan kimselerde insan olduklarından hata yaparlar ve kurallarının dışında davranmak zorunda kalırlar. Bu durumlar, kendilerine şiddetli biçimde kızmalarına ve/veya aşırı kaygı yaşamalarına neden olur.

➤ Kaygılıdır: Mükemmeli yakalamak ve hata yapmamak konularındaki aşırı hassasiyetleri gün içinde tedirginlik ve kaygı hallerini çok sık yaşamalarına yol açar. Kendileri ve etrafındakilerle ilgili sürekli tetiktedirler, çünkü kendileri ve başkaları her an hata yapabilirler ve bu onlar için asla olmaması gereken bir durumdur.

➤ Detaycılar ve Aşırı Mantık Yürütürler: Her konu ile ilgili detaylı ve mantıklı açıklamaları vardır. Mantıkları detaylar üzerine kuruludur. Detaylar üzerinde durmayı ve mantık yürütmeyi çok severler; aslında detaylara odaklanmadan ve mantık yürütmeden edemezler. Duygusal meselelere dahi mantıkla yaklaşır. Aşırı mantıklı halleri, dışarıdan soğuk ve mesafeli algılanmalarına neden olur. Aslında gerçekte de soğuk ve mesafelidirler. Detaycılıkları, bir iş yaparken ya da bir şeyle uğraşırken çok zaman kaybetmelerine ve bunun sonucu olarak da kaygı ve/veya sinirlilik hali yaşamalarına neden olur.

➤ Belirsizliğe Tahammül Edemezler: Belirsizliği bir çok kişi sevmez, ancak obsesif-kompulsif kişilik özellikleri olan kimselerde belirsizlik korkunç bir durumdur. Kafalarının içindeki kuralları, hataya karşı aşırı tahammülsüzlükleri aslında belirsizliği ortadan kaldırmak ve belirli, sürpriz olmayan, rutin durumları yaratma çabalarının bir sonucudur.

➤ Ertelemeciler: İnsan için mükemmellik olamayacağı ve hatalar kaçınılmaz olduğu için, mükemmel olamama ve hata yapma durumlarını kaçınılmaz olarak yaşamak durumunda olan bu kişiler kendileri ile ilgili derin hayal kırıklıkları

yaşarlar. Bu hayal kırıklıklarının yarattığı kaygı ve kendine öfkelenme o kadar fazla olur ki, obsesif-kompulsif kişilik özellikleri aşırı uçta olan kişiler kendileri ile ilgili bu hayal kırıklığını yaşamamak için hareket edemez hale gelebilirler ya da yapmaları gereken işleri sürekli erteleyebilirler. Erteleme hali daha çok yeterince kontrol edemediklerini düşündükleri durumlarda kendini gösterir.

➤ Takıntıları Vardır: Bu kişilerde özellikle kontrol takıntılarına çok rastlanır. Yaptıkları şeyin mükemmel ve hatasız olması için defalarca kontrol etmeden duramazlar. Obsesif-kompulsif kişilik özellikleri baskın olan kişilerde başka türde takıntı semptomları da sık sık görülür.

Obsesif kompulsif kişilik bozukluğu insanlarda görülme oranı yüzde beştir²⁷⁸. Erkeklerde görülme oranı ise kadınlara göre daha fazladır. Ailesel geçmişin bu kişilik bozukluğunun ortaya çıkmasında etkisi olduğu düşünülür.

3.6. Akıl Hastalığı Kapsamında Olup Olmadığı Tartışmalı Olan Antisosyal Kişilik Bozukluğu

Sağlık, vücudun hasta olmaması, sıhhatli olması durumudur. **Dünya Sağlık Örgütüne (WHO) göre** ise bir kişide hastalığın bulunmaması olarak değil; kişinin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam olarak iyi olması olarak tanımlanmıştır. Dünya sağlık örgütünün tanımından da anlaşılacağı üzere sağlıklı kişinin hem fiziksel olarak bir rahatsızlığı olmaması hem ruhsal yönden bir rahatsızlığı olmaması hem de sosyal yönden bir rahatsızlığının bulunmaması gerekmektedir.

Akıl hastalığı ile doğrudan ilişkili olarak ruh sağlığı kavramını incelemek gerekecektir. Bedensel olarak vücutta ortaya çıkan hastalıkların tespitinde bir zorluk yaşanmamaktadır. Fiziksel anlamda sağlıklı bireyler referans alınarak rahatlıkla rahatsız olduğu ve rahatsızlığının ne olduğu anlaşılmaktadır. Yani fiziksel hastalıklarda bir “normal model” mevcuttur. Normal modele uymayan insanlar hasta olarak belirlenir. Ancak ruh sağlığı konusunda durum böyle değildir. Kişilerin davranışları incelenmektedir ve o davranışı etkileyen birçok

²⁷⁸Morrison, s. 558.

etken mevcuttur. Ayrıca sosyal kültürel ortamlara göre veya bulunulan yere göre de davranışlar değişiklik arz etmektedir. Bu nedenle herkes tarafından kabul görmüş bir ruh sağlığı tanımına ulaşmak zordur.

Ruh sağlığı terimini açıklamakta zorluk çekilirken doğal olarak akıl hastalığı teriminin de tam anlamda açıklanması oldukça zordur. **Dünya sağlık örgütüne göre** ruh sağlığı

“her bireyin kendi potansiyelinin farkında olduğu, yaşamın olağan zorluklarıyla baş edebildiği, üretken ve verimli olarak çalışabildiği ve yaşadığı çevreye katkıda bulunabildiği iyilik halidir. Bireyin herhangi bir hastalık ve güçsüzlük halinin olmaması ve beden, ruhen ve sosyal bakımdan tam bir iyi olma durumudur”²⁷⁹ olarak tanımlanmıştır.

Akıl hastalığı kavramı her ne kadar tıbbın uzmanlık alanını teşkil etse de hukuk, psikoloji, antropoloji, felsefe gibi birçok alanla da etkileşim içerisindedir. Hukuksal olarak ise suç fiilini gerçekleştiren kişinin muhakeme yeteneğinin ne derecede olduğunu anlamamız konusunda tıp uzmanlarının yardımına ihtiyaç duyulmaktadır.

Antisosyal kişilik bozukluğu bulunan kişiler cezai ehliyeti tam olarak kabul edilmektedir²⁸⁰. Dolayısıyla güvenlik tedbirleri de bu kişilere uygulanmamaktadır²⁸¹.

Akıl hastalıklarının neler olduğu konusu aslında tıpta dahi tartışmalı ve her geçen gün yeni davranış bozuklukları türemekteyken ceza hukukunda da tartışmalı olması gayet doğaldır. Ancak günümüzde artık antisosyal kişilik bozukluğu olan insanlara ruh sağlığı yerinde olan birisiymiş gibi davranılması

²⁷⁹ http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/, e.t:01/05/2020

²⁸⁰ **Yargıtay 2. Ceza Dairesi 2016/13561 E. , 2018/16019 K.** “Sanığın aşamalarındaki savunmalarında, suç tarihi itibarıyla üzerine atılı hırsızlık fiilinin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinde önemli derecede azalma olduğuna dair beyanı veya talebinin olmadığı, sanık tarafından hükümden sonra dosyaya sunulan 21.02.2013 tarihli Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Kurulu Raporunda sanık hakkında antisosyal kişilik bozukluğu tanısı konulmakla birlikte, “..bilinç açık, dikkat ve bellek tabii, algıda kusur tariflemiyor, yönelimi tam, zeka ve öznel nesnel yargılama kimlik olarak yeterli, ... sivil yaşantısında psikiyatrik takip ve tedavi almamış..” şeklinde görüş belirtildiği, adli sicil kaydının incelenmesinde sanığın suçtan önceki ve sonraki eylemleri bakımından TCK’nın 32’nin maddesinin uygulanmadığının anlaşılması karşısında tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiş;” (<http://www.kazanci.com>), e.t: 14/05/2020.

²⁸¹ Ulutürk, s. 114.

düşünülmemelidir. ICD ve DSM'lere göre davranış bozukluğu olarak kabul edilen ve kişinin olgunlaşmaması ve pişmanlık yaşayamama durumu diye tanımlanırken Türk Ceza Kanununda da bu durum görmezden gelinmemelidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKIL HASTALIKLARI KAPSAMINDA KABUL EDİLEN KİŞİLİK BOZUKLUKLARINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER, AKIL HASTALARININ TESPİTİNDE USUL VE ESASLAR, AKIL HASTALARINA ÖZGÜ GÜVENLİK TEDBİRLERİ

4.1.Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Akıl Hastalıkları Kapsamında Kabul Edilen Kişilik Bozukluklarına İlişkin Düzenlemeler

Türk Ceza Kanununun 32. Maddesinde, akıl hastalığı olan kişinin kusur yeteneğini ve bunun neticesinde suç işleyen akıl hastası kişinin cezai yaptırımla karşılaşmaması için bazı şartlar öngörülmüştür. Bu şartları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bunlardan ilki kişide akıl hastalığı olmasıdır. Bir kişide akıl hastalığı olup olmadığını ise tıp biliminde uzman kişiler belirleyecektir.²⁸² Yargılama sırasından bu şekilde bir raporun olup olmadığına bakılacaktır.
- İkincisi ise akıl hastalığının suçun işlendiği zaman diliminde mevcut olmasıdır. Kişinin akıl hastalığının sonradan meydana gelmesi durumunda kişinin kusuru ile ilgili olarak akıl hastalığı hükümlerine gidilmesi imkân dâhilinde değildir. Bu durumda hâkim yargılama engelinin ortaya çıkması olarak değerlendirip yargılamanın ertelenmesine karar verecektir. Akıl hastalığının suç işlemeden önce ortaya çıktığı ve suç işleme esnasında bulunmadığı ihtimalinde ise yargılama konusunu etkileyen bir hususun ortaya çıkmadığını söyleyebiliriz. Zira haksız olarak gerçekleşen suç fiilinin gerçekleştiği zaman diliminde akıl hastalığı mevcut değildir.²⁸³
- Suçu işleyen kişide bulunan akıl hastalığı, kişinin işlediği suçun hukuki anlam ve önemini algılama yeteneğini ve davranışlarını yönlendirme kabiliyetini önemli ölçüde azaltmış olmasıdır.²⁸⁴
- Akıl hastalığı ile işlenen hukuka aykırı suç fiilinin arasından nedensellik bağı mevcut olmalıdır. Yani akıl hastalığı neticesinde işlediği fiilin anlam ve

²⁸² Koca/Üzülmez, s. 336.

²⁸³ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.509.

²⁸⁴ Ulutürk, s. 47.

önemini anlamaması mantığa uygun olmalıdır. Bunu bir örnek vererek açıklamak gerekirse, kleptomani hastalığı bulunan bir kişinin hırsızlık suçu için irade yeteneğinin olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Ancak kleptomani hastalığı bulunan bir kişinin sahte belge düzenleme suçunu işlemesi neticesinde akıl hastalığına ilişkin TCK m.32 hükümlerinin uygulanması mantığa uygun olmayacaktır.²⁸⁵

Tüm bu koşulların bulunması halinde suç teşkil eden fiili gerçekleştiren kişiye ceza verilmemesi sonucu çıkmaktadır. Ancak suçu işleyen kişiye ilişkin olarak güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Yukarıda akıl hastalarına ilişkin metin incelendiğinde görülecektir ki kanun koyucu akıl hastalığı kapsamına giren hastalıkları teker teker saymamıştır. Hangi akıl hastalıklarının TCK m.32 kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin sayılmaması da doğru bir tutumdur. Çünkü günümüzde birçok yeni akıl hastalığı türemektedir. Bilimin ilerlemesiyle alakalı olarak insanın sahip olduğu akıl hastalıklarının yenileri saptanmaktadır. Kanun koyucu TCK m.32 kapsamına girebilmesi için belli başlı koşulları ortaya koymuştur. Ancak kanaatimiz, günümüzde bu koşulların değerlendirilmesinde yer yer hata yapılmaktadır. Nitekim kişilik bozukluğu bulunan sanıklara ilişkin olarak gerekli araştırma yapılmayıp bu sanıklara hakkaniyetli yaptırımlar uygulanmamıştır.

Akıl hastalığının tespitinde ise tıp uzmanlarının rolü vardır²⁸⁶. Zira akıl hastalığı tıp alanını ilgilendiren bir konudur. Akıl hastalığı üzerine çalışma yapan bilim dalı da tıptır. Hukukta ise akıl hastalığı neticesinde suç işleyen kişinin

²⁸⁵ Meraklı, s. 369.

²⁸⁶ **Yargıtay 3.Ceza DairesiEsas: 2015/ 28158Karar: 2016 / 7382Karar Tarihi: 23.03.2016;** “1) Sanık müdafinin temyiz dilekçesi ekinde sunduğu Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 25/09/1981 tarihli sağlık raporu fotokopisinde "**psikopatik, sosyopatik reaksiyon**" teşhisi ile sanığın askerliğe elverişli olmadığına karar verilmiş olması veh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin 15/03/2012 tarihli özürülü sağlık kurulu rapor fotokopisinde "madde kullanımına bağlı psikotik bozukluk(tedavi ile işlevselliği kısmen düzelen)%20 ve antisosyal kişilik bozukluğu%30" teşhisi konulması karşısında,sanığın suç tarihinde 5237 sayılı TCK'nin 32. maddesi kapsamında akıl hastası olup olmadığı hususunda en yakın akıl ve ruhsal hastalıkları hastahanesine gönderilip raporu alındıktan sonra sonucuna göre hukuki durumunun değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması”, (<http://www.kazanci.com>) e.t. 05.08.2020.

cezai durumu önemli olan noktadır. Nitekim mahkemeler de bu konuda tıp uzmanlarından yardım almaktadırlar.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu E. 2017/20-208, K. 2018/182 sayılı ve 24.04.2018 tarihli ilamında, kişilik bozukluğu tanısı olan bir sanığa ilişkin olarak; sanıkta bulunan kişilik bozukluğunun suç teşkil eden fiili algılamasında veya bu eylemi gerçekleştirirken iradi yeteneğinde bir azalma olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini dile getirmiştir.²⁸⁷

TCK m.32 kapsamında değerlendirilmesi gereken akıl hastalığı türlerinin bir kısmını ise ileri seviye bir kişilik bozukluğu olan psikopati ve sosyopati oluşturmaktadır. Sosyopatlık ve psikopatlığın en temel benzerliği, iki kişisel bozukluğun da empati ve suçluluk duygusundan yoksun, genellikle çevresindeki insanların üzerinde güç sahibi olmaya çalışma, yaptığı herhangi bir davranıştan pişman olmama, davranışlarının sorumluluğunu üstlenmeme duygularını içeriyor olmasıdır.²⁸⁸ Psikopatlar ve sosyopatlar arasındaki büyük farklardan birisi psikopat kişilik bozukluğu doğuştan gelmektedir. Kişinin genleri burada etkili rol oynar. Sosyopatlık ise sonradan ortaya çıkan bir kişilik bozukluğudur. Sonradan ortaya çıkma nedeni olarak; beyin hasarına yol açan durumların ortaya çıkması, çocukluk döneminde geçirilen bir istismar ya da aşırı şiddetli bir travmanın olması gösterilebilir. Sosyopatlar psikopatlara göre daha stabil bir ruh haline sahiptir ve çoğunlukla dürtüsel hareketlerde bulunur. Bu dürtüsel hareketten dolayı psikopatlara göre daha kararsızdır hatta suç işleme konusunda detaylı plan yapmaktan yoksunlardır.²⁸⁹ Psikopatlar ise yapacakları şeyleri en ince ayrıntısına kadar planlamaktadırlar. Tüm ihtimalleri değerlendirir

²⁸⁷Yargıtay'ın kararı **Yargıtay Ceza Genel Kurulu E. 2017/20-208, K. 2018/182 ve T. 24.04.2018:**“Sanığın kollukta alınan beyanında ruh sağlığı hastanesinden kişilik bozukluğu raporu aldığı için yağma suçundan aldığı hapis cezasının infazının durdurulduğunu ve şizofreni tedavisi gördüğünü beyan etmesi, sanık müdafinin tutuklamaya itiraz dilekçesinde bu hususu özellikle belirtmesi, sanığın soruşturma ve kovuşturma evresinde tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan gönderdiği dilekçelerinde Adana Kurttepe Ruh Sağlığı Hastanesinde uyuşturucu madde kullanımına bağlı olarak psikolojisinin bozulması nedeni ile tedavi gördüğünü, bu sebeple askerlikten muaf tutulduğunu, anti deprasan ilaç kullandığını ifade etmesi karşısında; sanığın işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığı veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin azalıp azalmadığı, buna bağlı olarak da hakkında TCK'nun 32. maddesinin birinci veya ikinci fıkralarının uygulanmasının gerekip gerekmediği hususunda rapor alınarak sonucuna göre hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken eksik araştırma ile hüküm kurulduğu kabul edilmelidir.” (<http://www.kazanci.com>) e.t:01/05/2020.

²⁸⁸ Öztürk/Uluşahin, s.430.

²⁸⁹ Aral, s. 4.

ve bir şekillendirme yapar. Hatta suç işleyen çoğu psikopatın tek yakalanma sebebinin ardında bıraktığı çok küçük ipuçları olduğu söylenmektedir. Bu nedenle sosyopatlara göre hata yapma oranları daha düşüktür. Psikopati ve sosyopati hastaları suç işlemeye eğilimlidirler. Bu konuda adeta kendilerini geliştirmişlerdir. Bu nedenle psikopati ve sosyopati hastalarının cezai yaptırımlarının uygulanması sırasında cezaevlerinde kalmasını sakıncalı olarak değerlendirmekteyiz. Gerek kendi hastalıkları açısından gerekse cezaevinde birlikte bulunacağı diğer hükümlüler açısından olumsuz etki yaratacaklardır. Bu akıl hastalığına sahip kişilerin hayatları suç işlemekle geçtiği, son derece agresif tavırları ve akıl hastalığı bulunmalarından dolayı akıl hastalığı bulunmayan kişilerle aynı ortamda bulunmaları oldukça sakıncalıdır.²⁹⁰

Psikopatlar daha çok şiddet suçlarını işlemektedirler. Bu durumun psikopatların ruh yapısı ile ilişkili düşünölmekle birlikte tam bir yargıya da varılamamıştır.²⁹¹

Akıl hastalarına uygulanacak güvenlik tedbirlerinin neler olacağına ilişkin olarak Türk Ceza Kanunu'nun 57. maddesi düzenlenmiştir. Madde metnindeki düzenleme²⁹²;

“(1) Fiili işlediği sırada akıl hastası olan kişi hakkında, koruma ve tedavi amaçlı olarak güvenlik tedbirine hükmedilir. Hakkında güvenlik tedbirine hükmedilen akıl hastaları, yüksek güvenliqli sağlık kurumlarında koruma ve tedavi altına alınırlar.

(2) Hakkında güvenlik tedbirine hükmedilmiş olan akıl hastası, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca düzenlenen raporda toplum açısından tehlikeliliğinin ortadan kalktığı veya önemli ölçüde azaldığı belirtilmesi üzerine mahkeme veya hakim kararıyla serbest bırakılabilir.

(3) Sağlık Kurulu raporunda, akıl hastalığının ve işlenen fiilin niteliğine göre, güvenlik bakımından kişinin tıbbi kontrol ve takibinin gerekip gerekmediği, gerekiyor ise, bunun süre ve aralıkları belirtilir.

²⁹⁰ Zahir Kızmaz, **Cezaevinin Ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi**, Yayınlanmamış Makale, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/55396>, e.t: 14.06.2020

²⁹¹ Alper Engeler, **Psikopati ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu**(Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2005, s. 40, <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/40381.pdf>, e.t:11/08/2020.

²⁹² <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, e.t:11/08/2020.

(4) Tıbbi kontrol ve takip, raporda gösterilen süre ve aralıklarla, Cumhuriyet savcılığınca bu kişilerin teknik donanımı ve yetkili uzmanı olan sağlık kuruluşuna gönderilmeleri ile sağlanır.

(5) Tıbbi kontrol ve takipte, kişinin akıl hastalığı itibarıyla toplum açısından tehlikeliliğinin arttığı anlaşıldığında, hazırlanan rapora dayanılarak, yeniden koruma ve tedavi amaçlı olarak güvenlik tedbirine hükmedilir. Bu durumda, bir ve devami fıkralarda belirlenen işlemler tekrarlanır.

(6) İşlediği fiille ilgili olarak hastalığı yüzünden davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişi hakkında birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre yerleştirildiği yüksek güvenlikli sağlık kuruluşunda düzenlenen kurul raporu üzerine, mahkûm olduğu hapis cezası, süresi aynı kalmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, mahkeme kararıyla akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir.

(7) Suç işleyen alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişilerin, güvenlik tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü sağlık kuruluşunda tedavi altına alınmasına karar verilir. Bu kişilerin tedavisi, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığından kurtulmalarına kadar devam eder. Bu kişiler, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca bu yönde düzenlenecek rapor üzerine mahkeme veya hakim kararıyla serbest bırakılabilir.” şeklindedir.

Kanun koyucu akıl hastalarına yönelik olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 74. maddesinde “gözlem altına alınma” başlığı altındaki maddeyi düzenlemiştir. Madde metninde gözlem altına alınma;

“(1) Fiili işlediği yolunda kuvvetli şüpheler bulunan şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığını, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunu ve bunun, kişinin davranışları üzerindeki etkilerini saptamak için; uzman hekimin önerisi üzerine, Cumhuriyet savcısının ve müdafinin dinlenmesinden sonra resmî bir sağlık kurumunda gözlem altına alınmasına, soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından karar verilebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın müdafii yoksa hâkim veya mahkemenin istemi üzerine, baro tarafından bir müdafii görevlendirilir.

(3) Gözlem süresi üç haftayı geçemez. Bu sürenin yetmeyeceği anlaşılırsa resmî sağlık kurumunun istemi üzerine, her seferinde üç haftayı geçmemek üzere ek süreler verilebilir; ancak sürelerin toplamı üç ayı geçemez.

(4) Gözlem altına alınma kararına karşı itiraz yoluna gidilebilir; itiraz, kararın yerine getirilmesini durdurur.

(5) Bu madde hükmü, 223 üncü maddenin sekizinci fıkrası gereğince yargılamanın durması kararı verilmesi gereken hâllerde de uygulanır.” şeklinde düzenlenmiştir.

4.2. Akıl Hastalıklarının Tespitinde Usul ve Esaslar

4.2.1. Kişilik Bozukluklarını Saptamada Kullanılan Ölçütler ve Tanı Güvenirliği

Kişilik bozukluğunun saptanması hukukçular tarafından değil tıp uzmanları tarafından gerçekleştirilmektedir. Antisosyal kişilik bozukluğunun en ileri seviyesi olan psikopati ve sosyopatinin saptanmasında tıp uzmanlarının kullandığı ölçütler;

- Bu tanının konulabilmesi için kişinin on sekiz yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. On sekiz yaşını doldurmamış bir birey için psikopati tanısı konulması mümkün dâhilinde değildir.
- Belirtilen davranış örüntülerinin en az on beş yaşından beri bulunması gerekmektedir.
- İleriyi planlayamama, sürekli olarak sorumsuz davranışlar sergileme, agresif tavırlar, sürekli olarak pişmanlık duymama halinin kişide mevcut olması gerekmektedir.
- Empatinin önemli ölçüde eksikliği, kendini abartılı şekilde övme, söz cambazlığı, yüzeysel duygulanma hallerinin kişide görülmesi gerekmektedir.
- Antisosyal şiddet ve tekrar tekrar suç işleme eğiliminin bulunması gerekmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere kişinin suç işleme eğilimi geçme yönünde seyretmemektedir. Zira kişi pişmanlık duymadığı ve empati yapamadığı için suçlu olarak kendini görmeyeceğinden bunu düzeltmeye de çalışmayacaktır.
- Genellikle ilk tanışmada etkileyici, hoş ve doğal bir görünüm sergilemektedirler.

- Geçmişini veya geleceğini düşünmemektedirler. Onlar için sadece şimdi vardır. Bu nedenle anlık çıkarları uğruna her şeyi yapmaktadırlar. Bu durum da onlara oldukça normal bir durum gibi gelmektedir.
- Onlar için doğru yol diye bir şey yoktur. Yasaları dikkate almadan yaşarlar. İstedikleri şeyi hak etmek düşüncesinde değildirler. İstedikleri şeyi almak onlar için her şeyden önce gelir. Anlık elde etme zevki onlar için yeterli bir zevktir.
- Genellikle alkol ve madde bağımlılığı bulunan kişilerdir. İntihar girişimleri ve intihar sonucu ölümlerin görülme sıklığı diğer insanlara oranla çok daha fazladır. Bu yüzden bizce cezaevi yerine onlar için ve başkaları için daha güvenli yerlerin tercih edilmesi doğru olacaktır.
- Kolaylıkla yeni arkadaş edinebilir ve sürekli olarak yalan söylemelerine rağmen yalanlarını ustaca örterler.
- Borçlarını ödemezler ve aile kurmaları ihtimalinde dahi bir aile bireyinin gösterdiği sorumluluğu gösteremezler. Adli makamlarla sürekli olarak başları derttedir.²⁹³

Tıp uzmanları bu ölçütlerin bulunup bulunmadığına bağlı olarak antisosyal kişilik bozukluğu olan sosyopati ve psikopati tanısı koyarlar. Tanı koyulurken bütün antisosyal bireylerde tanı ölçütlerinin hepsi görülmeyebilmektedir. Ölçütlerin büyük bir kısmının görülmesi halinde tıp uzmanlarının kişiyi gözlem altına alarak bakmaları daha doğru bir tanı için gerekli olacaktır.

4.2.2. Kişilik Bozukluklarında Cezai Sorumluluk (Sosyopati ve Psikopati Kapsamında)

Psikopati ve sosyopati, antisosyal kişilik bozukluğunun içerisinde yer almaktadır. Psikopati ve sosyopati hastaları akıl hastası olarak sayılmamalarına rağmen bu bireylerin normal bir birey olarak da değerlendirilmemesi gerekmektedir. Normallik ile anormallik arasına sıkışmış durumda olan psikopati

²⁹³ Derya Deniz, **Kişilik Bozukluklarında Tanı Güvenirliği ve Cezai Sorumluluk**, Adli Tıp Bülteni S:22(2), 2017, s. 124-129.; Morrison, s. 543.; Öztürk/Uluşahin, s.430.

ve sosyopati tanısı olan insanlar normal hatta normalin üstünde zekâya sahip kişilerdir.²⁹⁴

Tanı konulan kişiler toplumun geleneklerini saymayan ve yasayı çiğneme eğiliminde olan kişilerdir. Bu kişiler insan ilişkilerinde bencil, duygusuz ve merhametsizdirler. Ayrıca pişmanlık duymazlar ve empati yapamazlar.²⁹⁵

İradeleri son derece zayıf olan psikopati hastalarının iyi ve güzeli yapmak gibi bir gayesi bulunmamaktadır. Nitekim kötü olandan uzak durmak için de mukavemet yetenekleri gelişmemiştir. Doğal olarak ortaya çıkan bencilce arzularına gem vuramazlar. Bu nedenle o an ne hoşlarına gidiyorsa onu yapmak isterler. Topluma karşı eylemler gerçekleştiren psikopati ve sosyopati hastaları genellikle öldürme, yaralama, hırsızlık ve tecavüz gibi ağır suçlar işlemektedirler.²⁹⁶ Bu tanıda olan kişiler, Türk Ceza Kanunu kapsamındaki ceza sorumluluğu kapsamında farklı bir şekilde değerlendirilmemektedir. Bazı durumlarda TCK m.32/2 kapsamında değerlendirilseler de tamamen kusursuz olarak değerlendirilmeleri gerekmesi gerekir iken bu şekilde değerlendirilmemektedirler. Nitekim Askeri Yargıtay'ın 13.11.1970 tarihli ve 1970/76 E. 1970/76 K. Sayılı ilamında;

“Bir çeşit karakter ve irade hastası olan psikopatların zekâ bakımından normal oldukları, genellikle tam ceza ehliyetine sahip buldukları ve ancak ileri derecede ki obsesyonların tesiri altında işledikleri suçlardan dolayı istisnaen 765 sayılı TCK'nun 47. maddesinden (TCK 32/2) istifade edebilecekleri ilmen tatbik ve uygulama alanında da benimsenen gerekçeler arasındadır.”

şeklinde karar vermiştir. Günümüz kararlarında da bu şekilde karar verilmeye devam edilmektedir.

Psikopati ve sosyopati tanısı olan kişilerin ceza sorumluluğu olmadığı düşünülerek salıverilmelerinin toplumsal açıdan tehlike yaratacağı bir gerçektir.

²⁹⁴ Erhan Koyuncu, **Ceza Hukukunda Akıl Hastalarının Ceza Sorumluluğu**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Anabilim Dalı, Konya 2016, s.94.

²⁹⁵ Konduz, s. 14.

²⁹⁶ Koyuncu, s.95.

Tanı konulan kişilerin cezalarını cezaevlerine çekmeleri hem cezaevinde bulunan bireyler için tehlikeli hem de kişilerin ıslah olmaları gibi bir durumda söz konusu olamayacağı için daha sonrasında sosyal hayata karışmaları halinde buradaki insanlar için tehlike arz etmektedir. Antisosyal bireylerin cezalarının cezaevleri yerine yüksek güvenli ve sağlıklı kurumlarında ifa edilmesi daha doğru olacaktır.

4.3.Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri

4.3.1. Genel Olarak Güvenlik Tedbiri Kavramı

Bazı suçluların toplumun menfaati açısından alınan bir önlem olarak cezaların yanında güvenlik tedbirlerinin uygulanması ceza hukukuna gelen en büyük yeniliklerden birisidir.²⁹⁷ Güvenlik tedbirleri; ceza muhakemesinin yürütülmesi esnasında veya yapılan muhakemenin neticesinde verilen kararın kağıt üzerinde kalmaması noktasında bazı temel hak ve hürriyetlere müdahale etmeyi gerekli kılan bir kanuni çare olarak tanımlanabilir.²⁹⁸

Türk doktrinindeki tarihsel gelişimine bakacak olursak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile tam manada adının konulduğu bir başlık altında düzenlenmiş ve terim karmaşasının önüne geçilmiştir. Zira 1412 sayılı CMUK'un döneminde koruma tedbirleri adı altında toplu olarak bulunmamaktadır. Bu da terim karmaşasına neden olmaktadır. Ancak 5271 sayılı CMK ile bu terim karmaşasının önüne geçilmiştir.

Güvenlik tedbirlerinin ortak özellikleri mevcuttur. Şöyle ki²⁹⁹;

- Güvenlik tedbirleri kanunilik ilkesine uymalıdır. Yani yasada açıkça düzenlenmiş olmalıdır.
- Suç işlediği düşünülen kişiye karşı verildiğinden şüphelerin belli bir yoğunluğun üzerinde olması gerekmektedir.

²⁹⁷Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.851.

²⁹⁸Bahri Öztürk/Behiye Eker Kazancı/Sesim Soyer Güleç, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**, 2. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara2017, s.23.

²⁹⁹Öztürk/Kazancı/Güleç,s.24.

- Yargılamanın sonunda hüküm verilmeden önce temel hakkın sınırlanmasıdır.
- Geçicidir.
- Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde güvenlik tedbirine başvurulur.
- Muhakemenin sağlıklı bir biçimde yapılmasını temin etmek ya da verilecek kararların uygulamasını gerçek kılmak maksadı bulunmalıdır.
- Kural olarak hakim kararı gerekmele birlikte gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı kararının bulunması gerekmektedir.
- Verilecek bütün güvenlik tedbirleri ölçülülük ilkesine uygun olarak verilmelidir.

Güvenlik tedbirleri yukarıdaki koşulları sağlayarak ceza muhakemesini gerçekleştirmek ve verilecek hükmün uygulamasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Delillere sağlıklı bir şekilde ulaşmak ve karartılmasını önlemek, şüpheli veya sanığın infazını mümkün kılmak maksadıyla kullanılır.³⁰⁰

4.3.2. Güvenlik Tedbirinin Hukuki Niteliği

Suçlulukla mücadele eden ve cezayı tamamlama uğraşı içerisinde olan güvenlik tedbirleri çokça yönden cezaya benzemektedir. Çünkü ceza gibi güvenlik tedbirleri de kanunilik ilkesine tabidir. Hakim güvenlik tedbirlerini uygulamakta serbest değildir. Başına buyruk olarak güvenlik tedbirine karar veremez. Hâkim kanunda yazılı olan ve kanuni şartları gerçekleşmiş olan durumlarda güvenlik tedbirine hükmedebilir. Bunun dışında cezalar ve güvenlik tedbirleri açısından da bir farklılık yoktur. İkisi de genellikle hürriyeti bağlayıcıdır fakat güvenlik tedbirleri zaman zaman mallara ilişkin de verilebilmektedir. Ceza nasıl bir suçun işlenmiş olma koşuluyla verilebiliyorsa güvenlik tedbirleri de belli bir oranda suç işlediği düşünülen kimseye yönelik olarak verilecektir. Cezanın ve güvenlik tedbirlerinin amacı kişiyi yeniden topluma kazandırmaktır. Bu aşamada ikisinin de ıslah gayesini taşıdığı görülmektedir.³⁰¹

³⁰⁰Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, 10. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.269.

³⁰¹Artuk/Gökçen/Yenidünya, s.851.

Ceza kişiye geçmişte işlemiş olduğu bir suça yönelik olarak acı ve ızdırıp kaynağıdır. Ancak güvenlik tedbiri sadece ileriye etkili olarak verilir. Yargılama aşamasının düzgün bir şekilde geçmesi ya da yargılama tamamlandıktan sonra kişinin ıslah edilmesi maksadıyla verilir.

4.3.3.Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri

Türk Ceza Kanunu'nun "akıl hastalarına uygulanacak güvenlik tedbirleri" başlıklı 57. maddesinde bu husus düzenlenmiştir. Akıl hastalığı kavramı akıl hastalarının hepsini kapsayacak genişlikte bir terim değildir³⁰². Tam ve kısmi akıl hastalığı esası dikkate alınmıştır³⁰³. Türk Ceza Kanunu'nun 32. maddesinin birinci fıkrası kapsamında değerlendirilemeyen akıl hastalarının aynı maddenin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere cezai sorumluluğu ortadan kalkmamaktadır. Ancak ceza miktarı azaltılabilmektedir. Bu hâkimin takdirine bırakılmış bir husus olarak belirtilmiştir. Yine TCK m.32/2'ye göre hâkim verilecek ceza ile aynı sürede olmak koşuluyla kısmen veya bütünü akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri uygulayarak geçirmesine karar verebilir. Başka bir deyişle hâkim eğer akıl hastası olduğuna kanaat getirirse vereceği cezanın süresiyle aynı olmak şartıyla kişiye akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri uygulayabilmektedir.³⁰⁴

Akıl hastası olması nedeniyle işlediği fiille ilgili olarak kusur yeteneği ve ceza sorumluluğu olmayan kişi hakkında, mahkeme tarafından akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirine hükmedilecektir³⁰⁵. Akıl hastaları hakkında hükmedilecek olan bu güvenlik tedbirleri, yüksek güvenlikli sağlık kurumlarında koruma ve tedavi altına alınma amacına yönelik olarak yer almaktadır. Ancak akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri bakımından kanunda belli bir süre sınırı getirilmemiştir. Bu güvenlik tedbirleri, akıl hastasının toplum bakımından tehlikelilik durumunun ortadan kalkmasına veya önemli ölçüde azalmasına kadar uygulanmaya devam edecektir.

³⁰²Turhan Tufan Yüce, **Ceza Hukuku Dersleri Cilt:1**, Şafak Basım ve Yayınevi, Manisa 1982, s.316.

³⁰³ Aksi görüş için Nur Centel, **Yeni Türk Ceza Yasası'nın Yaptırımlar Sistemine Eleştirel Yaklaşım**, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48101/608262>, e.t:25/03/2020.

³⁰⁴Artuk/ Gökçen/Yenidünya, s.511.

³⁰⁵ Koca/Üzülmez, s. 596.

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin niteliği birbirinden farklı olduğu için tek suçtan faile iki cezanın verilmesi yani “nonbis in idem” kuralının ihlali söz konusu olmayacaktır.³⁰⁶

4.3.4. Tedavi Tedbiri ve Yüksek Güvenlikli Sağlık Kurumu Kavramı

Antisosyal kişilik bozukluğu kapsamında yer alan psikopati ve sosyopatinin akıl hastalığı statüsünde değerlendirilmesi gerekmektedir. Psikopati ve sosyopati tedavisi çok güç olan bir akıl hastalığıdır. Kişinin psikopati ve sosyopatiden kurtulması için en çok işe yarayan yöntem zamandır. Tanı konulan ve suç işleyen kişilerin tedavi süreçleri içerisinde birçok yöntem belirlense de tıp dünyası tarafında bir ilacı ya da tedavisi tam olarak bulunamamıştır. Bu kişiler gözlemlendiğinde ise kırklı yaşlara geldiği zaman kişisel isteklerde bir azalma meydana gelmesi ile birlikte hastalıklarından dolayı meydana gelen davranış bozukluklarının da azaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum psikiyatride “tükenmiş psikopatlar” olarak adlandırılmaktadır. Ancak tükenmiş psikopatlar da dahi bencillik, empati yoksunluğu ve duyarsızlık hayatı boyunca devam edecektir.³⁰⁷

Psikopati ve sosyopatinin tedavisi maalesef günümüzde çok zordur. Ancak bu antisosyal kişilik bozukluğunun tedavisinde uzmanlar tarafından elektrokonvülsif terapi, antikonvülzan kategorisindeki duygusal dengeleyiciler, lityum ve SSRI kategorisindeki antidepresanları denemişlerdir. Ancak bu tedavi yöntemlerinin hiçbiri kesin olarak bir tedavi yolu olmamıştır. Sabit olarak psikopati veya sosyopatinin tedavisinde bu kullanılabilir şekilde bir durum ortaya çıkmamıştır. Bu duruma antisosyal kişilik bozukluğuna sahip olan insanların ilaçları gerek kullanmamaları gerekse düzenli kullanmamaları da yol açmış olabilir.³⁰⁸

Yüksek güvenlikli sağlık kurumu kavramı, aslında psikiyatrik açıdan hasta olan kişilerin tedavisi ve bu kişileri çevreden korumak maksadıyla oluşturulmuştur. Bu türden sağlık kurumları Türkiye’de mevcut olmakla birlikte

³⁰⁶ Ayşe Nuhoğlu, **Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri**, Adil Yayınevi, Ankara 1997, s.143.

³⁰⁷ Deniz, s.124-128.

³⁰⁸ Demet Güleç Öytekin/Deniz Yıldız, **Kişilik Bozukluklarında İlaç Tedavisi**, Journal of MoodDisorders Volume: 2, Number: 1, 2012, s. 35-41.

sayısının arttırılması gerekmektedir. Bu kurumlarda bulunacak kişiler adli vaka potansiyeli olan ve gerek kendilerine gerekse başkalarına zarar vermekten çekinmeyen kişiler oldukları için güvenliğin son derece yüksek olması şarttır.

Kişilerin akıl hastalığı nedeniyle başkalarına zarar vermesinin önüne geçmek ve akıl hastalarını tedavi etmek maksadıyla kurulurlar.

4.4. Uluslararası Tıbbi Bildirgelerde Akıl Hastasının ve Suç İşlemiş Akıl Hastasının Yeri

Haksız bir fiil neticesinde suç işlemiş olan akıl hastalarına yönelik olarak yaptırım uygulamak için ilk andan son ana kadar tıbbi ölçütlerin bulunması gerekmektedir.

Bu konu hakkında 1981 yılında Dünya Hekimler Birliği “Hasta Haklarına İlişkin Lizbon Bildirgesi”ni yayınlamıştır³⁰⁹. Bu bildirge incelendiğinde görülecektir ki bildirge sadece doktorları kapsamamaktadır. Bazı durumlarda tüm ülkelerde bulunan adalet bakanlığını ve sağlık bakanlığını da kapsamı içerisine almaktadır. Bildirgeye göre; bütün pratik, etik ve yasal güçlüklerine karşın hekim her zaman vicdanlı olmak ve hastanın en üst düzeyde yarar görmesini sağlamak üzere çalışmalıdır. Bu deklarasyon tıbbi hizmet almaya ilişkin temel hakları içerir. Eğer yasal düzenlemeler bu hakları dikkate almıyorsa hekim bunları gerçekleştirmek için elinden geleni yapmalıdır. Bildirgede hasta hakları şu şekilde sıralanmıştır :

- “-Hastanın hekimini serbestçe seçme hakkı*
- Özgür ve etik ilkelerle çalışan hekim tarafından muayene edilme hakkı*
- Uygun bilgilendirme sonrası hastanın tedaviyi kabul ya da red hakkı*
- Tıbbi ve kişisel bilgilere yönelik sırdaşlık hakkına uyan hekime muayene edilme hakkı*
- İnsanlık onuruna yakışan şekilde ölebilmek hakkı*
- Dini inançlarına uygun ruhani ve moral değerlerini yaşayabilme hakkı.”*

³⁰⁹ Lizbon Bilgirgesi’ne ulaşmak için <http://hastahakki.org/lizbon-bildirgesi-1981/>, e.t: 10.07.2020

Bu bildirgedeki hususların evrensel olduğunu ve herkes tarafından gözetilmesi gerektiğini belirtmeliyiz. Zaten burada belirtilen şartların sadece hekimlerin desteği ile hayata geçmesi mümkün değildir. Burada devletin ilgili tüm birimlerinin bildirge ışığında kanunlar tahsis etmesi ve uygulaması gerekmektedir.

Dünya Psikiyatri Birliği'nin Genel Kurulunda 1989 yılında kabul ettiği Atina Bildirgesinde;

“Akıl hastası bireyler profesyonelce verilen insani ve erdemli bir tedavi hakkına sahip olmalıdır. Sömürü, kötüye kullanıma ve aşığılanmadan korunmaları gerekir.

Sağlık yasaları bütün hastalara uygun ve etkin tedavi sağlamaya yönelik olmalıdır. Hastane içi ve dışında tedavi hakkı kabul edilebilir standartlar çerçevesinde sağlanmalıdır.

Hastalar yüksek düzeyde uyum sağlamalarına yönelik tedavi ve bakım alma hakkına sahiptir. Tedavinin kalitesi uygun fizik koşullar, personel ve kaynak sağlanması ile bağlantılıdır. Bu prensipler olabildiğince geniş anlamda akıl sağlığı birimlerine kabul edilen akıl hastası suçlulara da uygulanmalıdır.”

ifadeleri yer almaktadır.³¹⁰

Dünya Psikiyatri Birliği 1989 yılında Viyana'da bir bildirge yayınlamıştır. Bu bildirgede psikiyatrinin gayesi tekrardan tanımlanmıştır. Bildirgede psikiyatri için;

“Psikiyatrinin amacı akıl hastalığını tedavi etmek ve akıl sağlığı düzeyini yükseltmektir. Kabul edilmiş bilimsel bilgi ve etik prensipler doğrultusunda, bu konuda yapılabilenin en iyisinin yapılması amaçlanmalıdır. Hastanın yararı doğrultusunda ve sağlık kaynaklarının elverdiği ölçüde en iyisi yapılmalıdır. Akıl sağlığı konusunda nitelikli ve eğitimli kişiler görev almalıdır.”

ifadelerine yer verilmiştir.

Böylelikle psikiyatrinin gayesi yeniden vurgulanmış ve akıl hastalığı bulunan kişilerin bu konuda uzman olan kişiler tarafından tedavi edilmesi gerektiği dile getirilmiştir.³¹¹

³¹⁰ Bildirge için bkz. <https://www.psikiyatri.org.tr/55/turkiye-psikiyatri-derneeginin-yuksekguvenlikli-servisler-hakkinda-raporu-adl,e,t:05/05/2020>

Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi Tasarısı: İnsan Hakları Ve Biyotıp Sözleşmesi'nde 7. maddesi şu şekildedir:

“Gözetim, denetim ve başka bir makama başvurma süreçleri dahil, kanun tarafından öngörülen koruyucu şartlarla bağlı olmak üzere, ciddi nitelikli bir akıl hastalığı olan kişi, yalnızca böyle bir tedavi yapılmadığı takdirde sağlığına ciddi bir zarar gelmesinin muhtemel olduğu durumlarda, muvaffakatı olmaksızın, akıl hastalığının tedavisi için amaçlayan bir müdahaleye tabi tutulabilir.”

4.5. Dünyadaki Adli Hastaların Bulundurulduğu Yüksek Güvenlikli Servis ve Hastanelerin Durumu

Yüksek güvenlikli hastanelere yatırılma kriteri olarak değerlendirildiğinde bir takım ülkelerin yalnızca ceza ehliyeti olmayan kişileri yatırdığı bir takım ülkelerin de ceza ehliyeti olmamasının yanında toplumun güvenliği için tehlike arz etmesi gerekliliğini şart koyduğu görülmektedir. Bu kriterler neticesinde klinik tedavi amacıyla kişilerin yüksek güvenlikli hastanelere yatırılması gündeme gelmektedir.

Suçun konusu, nitelikli hallerin varlığı, kişilik bozukluğunun derecesi, potansiyel olarak suç işleme ne derecede suç işleme eğiliminde olduğu dikkate alınır. Bu durumların göz önünde bulundurulması neticesinde kişi ya özel adli hastaneler yardımıyla ya da genel hastanelerde bulunan özel klinikler vasıtasıyla ıslah edilmeye çalışılır.³¹²

Bu tarz sağlık kurumlarına kişinin yatırılması ile bir yandan kişinin şiddete eğilimi azaltılmaya çalışılırken bir yandan da kişinin suç işleyebilme potansiyeli olan ortamlardan uzak durdurulması sağlanacaktır.

³¹¹ Dünya Psikiyatri Birliği Viyana Bildirgesi için bkz. <https://www.psikiyatri.org.tr/176/turkiye-psikiyatri-derneğinin-yuksekk-guvenlikli-servisler-hakkında-raporu-ad.e.t:06/05/2020>.

³¹²Candan Yılmaz, **Kriminolojik Açıdan: Akıl Hastalığı ve Suç**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Cilt:24 Sayı 2, İstanbul 2018, s.743-765.

İngiltere'nin sisteminden bahsedecek olursak, orada suçun niteliğine bakılmamakta tamamen sanık odaklı bir ayırım yapılmaktadır. Kişinin akıl hastalığı önemli ölçüde ise kişi yüksek güvenlikli sağlık kurumlarına yatırılacaktır. Ancak kişinin akıl hastalığı ciddi derecede değilse bu durumda kişi genel hastanelerin kliniklerinde tedavi altına alınacaktır. Burada tamamen sanığı kişisel özelliklerinin ön planda tutulduğunu görmekteyiz. Kişinin yüksek güvenlikli sağlık birimine yatırılması ve hastalığının şiddeti düşmüş olması halinde yani tedaviden olumlu sonuç alınıp iyileşmesi halinde kişi genel hastanelerdeki kliniklere nakledilir.³¹³

ABD'de ise cezaevlerinin içerisinde yer alan ve akıl hastalığı bulunan kişiler için ayrılmış bir sağlık birimi vardır. Kişiler infaz sürecinde yine cezaevlerindedir. Ancak diğer hükümlü ve tutuklularla aynı yerde tutulmazlar. Birbirlerine zarar verilmesinin önüne geçilmek adına ayrı tutulurlar.³¹⁴

Yüksek güvenlikli sağlık kurumlarında nihai hedef kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasından ziyade kişinin tedavi edilmesidir. Kişinin akıl hastalığının geçmesi hedeflendiği için bu sağlık birimlerinde çok sayıda psikiyatr, psikolog çalışmaktadır. Almanya'da ise psikopati ve sosyopati hastaları için sosyal terapi gruplarının çok benzeri olan terapi grupları mevcuttur.³¹⁵

³¹³ Ulutürk, s.115.

³¹⁴ Mehmet Emin Artuk/Esra Alan Akcan, **Mukayeseli Hukuk ve Türk Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri**, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3 (2), 2016, s.5-37.

³¹⁵ Ulutürk, s.115.

SONUÇ

Antisosyal kişilik bozukluğunun en ileri derecesi olan psikopati ve sosyopati tanısı olan bireylerin Türk Ceza Kanunu m. 32 kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve bu davranış bozukluğu bulunan kişilere cezaların nasıl uygulanacağı tezin konusunu oluşturmaktadır.

Ceza hukukunun temelinde ıslah mekanizması yatmaktadır. Kişilerin cezalandırması ne kadar önemli olsa da kişilerin ıslah edilmesi de bir o kadar önemlidir. Kişiler toplumu oluşturan bireylerdir. Bu bireylerin birisinde bozukluk olması durumunda toplumun da huzurunun ve sağlığının bozulacağı açıktır. Bu nedenle kişilerin ıslah edilmesi hususunun üzerinde hassasiyetle durulmalı ve işe yarar çözümler üretilmelidir. Suç işleyen bir birey çoğu zaman hayatının geri kalan kısmını cezaevinde geçirmez. Hatta azımsanamayacak bir kısmı kısa süreli hapis cezalarıdır. Bu nedenle kişinin ıslah edilmesi son derece önemlidir. Ceza alan kişi elbet bir gün topluma tekrar karışacak ve toplumla belli bir ortak zemin oluşturarak hayata dâhil olacaktır.

Haksız fiil neticesinde suçu işleyen kişiler belli bir süre cezaevinde kalıp sonrasında yine toplumun bir parçası olarak hayatlarına devam edeceklerdir. Suç işleme güdüsü bulunan insanların ya da suç işlemeye eğilimli insanların cezasını çektikten sonra cezaevi dışındaki normal hayatına devam edeceği bir gerçektir. Bu nedenle ceza hukuku da kişileri cezalandırmaktan çok ıslah etmeyi hedeflemektedir. İnsanlar birtakım suçlar işler veneticesinde cezasını da kendileri çekmektedirler. Ancak bu kişilerin cezaları bittikten sonra tekrar suç işlememeleri için azami özen gösterilmelidir. Kişi infaz aşamasında ıslah olmalı ve tekrardan suç işleme yoluna başvurmamalıdır.

Başka bir yandan ise günümüzde kısa süreli hapis cezası alan kişilerin yani basit olarak nitelendirilebilecek suçları gerçekleştiren kişilerin dahi cezaevine girdikten sonra adeta bir suç makinesine dönüştüğünü görmekteyiz. Bunun da başlıca sebeplerinden birisi oradaki insanların hatalarından ders çıkartamamaları ve suç işlemenin adeta doğal bir şey olduğu olgusuna

kapılmalarıdır. İnfaz kurumları ıslah eden kurumlar olmaktan çıkmakta ve hedefinden sapmaktadır.

Antisosyal kişilik bozukluğunun en ileri derecesi olan psikopati ve sosyopati gerek genetik gerekse dışarıdan edinilen bir kişilik bozukluğudur. Bu kişilerin özellikleri arasında pişman olmama, bencillik, empati kuramama ve kavgacılık vardır. Bu hastalığı bulunan kişiler hatalarından ders çıkartamamaktadırlar. Doğuştan mutsuzluk ve depresyon hali mevcuttur. Hayatlarında hiçbir şeyi diğer bireyler gibi yapamazlar, insan ilişkilerini normal şekilde sürdürememekteler. Bu durum onları diğer insanlardan soyutlar ve kendileri ile kaldıkları zaman da sağlıklı düşünemedikleri için suç işlemeye yöneltmektedir. Bu insanlar kendilerini adeta suç işlemeye adanmış insanlardır. Ancak bu durum bir akıl hastalığından ileri gelmektedir.

Ülkemizde maalesef psikopati ve sosyopati hastaları akıl hastası kapsamında değerlendirilmemektedir. Bu nedenle bu kişiler ancak ve ancak suç işledikleri zaman adli bir kurum tarafından bir yaptırım ile karşılaşır. Fakat bu akıl hastalığına sahip kişiler suç işlemeye yatkınlıklarından dolayı suç işlemeyen önce dahi tedavi için toplumdaki alıkonulmalıdır. Kişilerin rehabilite edilmesi için gerekli kurumlar oluşturulduğu sürece birçok elim suç işlenmeden önüne geçilmiş olacaktır. Bu kişilerin suç işlenmesi beklenmeyip tıbben bu tanı konulduğunda gerekli bazı önemlerin alınması söz konusu olmalıdır. Bu sayede toplumsal yarar göz önünde bulundurulmuş olacaktır. Hem toplum sağlığı açısından hem de birçok elim suçun önüne geçilmesi açısından faydalı olacaktır. Bu konuda bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Psikopati ve sosyopatinin akıl hastalığı olup olmadığı son derece tartışmalı bir konudur. Bundan kaynaklı olarak kusurlarının bulunup bulunmadığı bahsi de son derece tartışmalıdır. Ancak bu tanı tıbben konulabilen ve bazı unsurların insanda bulunmasını arayan bir tanıdır. Kanaatimizce bu tanı kapsamındaki kişiler detaylı şekilde incelendiğinde görülecektir ki kişilerin elinden gelen bir durum yoktur. Kişi hastalıklı bir akıl yapısına sahiptir. Bu nedenle kişilerin algılama yetenekleri son derece yanlıştır. Bu kişiler aslında hastalıktır ve yaptığı davranışlar düzenli olarak suç teşkil etmektedir. Suç işlemek konusunda uzman olan bu kişiler cezaevine girdikleri zaman isyan, kavga ve itaatsizlik

yaratmaktadırlar. Ayrıca ceza evlerinde bulunan diğer bireyler üzerinde de son derece olumsuz etki bırakmaktadırlar. Normal insanlar bu hastalığa sahip insanları görüp hasta olduklarını bilmedikleri için yapılan eylemleri yanlış ama yapılabilir eylemler olarak görmekte-dirler. Cezaevleri, bu akıl hastalığına sahip kişiler tarafından dolduğu sürece, ıslah kurumu olmaktan çıkıp suçların öğrenildiği bir kurs haline dönüşmüştür. Diğer yandan bu akıl hastalığına sahip kişilere ne kadar büyük bir ceza verirseniz verin hastalar bu durumu kavrayacak durumda değillerdir. Kusur yeteneklerinin tam manasıyla bulunması imkândâhilinde değildir.

Sosyopati ve psikopati tanısı konan bireylerin kendilerine ve cezaevindeki diğer kişilere zarar vermesi son derece olağan bir durumdur. Ayrıca bu kişilerin hasta olmalarından dolayı ıslah edilmesi ancak tedavi ile mümkün olabilecektir. Bu kişilerin tam manasıyla ıslah edilmeden tekrardan toplum salınması toplumu tehlikeye atmaktır. Sosyopati ve psikopatinin tedavisi son derece güçtür. Ancak tedavi olabilme imkânını sanıklara vermek gerekmektedir. Bu kişilerin yüksek güvenliklı akıl hastanelerinde mahkemece takdir edilen süre miktarı kadar kalmaları ve bu sürenin sonucunda kişinin akıl hastalığını yenmesi kıstas alınarak dışarıya bırakılmaları daha doğru bir yol olacaktır. Böylelikle gerek cezaevlerinde bulunan diğer kişiler bu insanlardan suç öğrenemeyecek ya da zarar göremeyecek gerekse yüksek güvenliklı akıl hastanelerindeki sürecin sonunda iyileşme durumu söz konusu değilse serbest bırakılmayacaklardır. Bu hem toplumun sağlığı için hem de ceza evine giren normal insanların ıslahı için yapılması gereken elzem bir durumdur.

Bu kişiler cezaevlerindeki diğer kişilere suç işleme konusunda bildiklerini öğretme eğilimindedir. Ayrıca bu tanıdaki hastaların ilk görünüşteki özgüvenleri ve duruşları diğer insanları sıklıkla etkilemektedir. Bu da ortaya cezaevinde psikopati ve sosyopati hastalarının sözünü dinleyen bir kitle çıkartmaktadır. Bu nedenle cezaevlerindeki antisosyal kişilik bozukluğu bulunan bireyler sözü dinlenen ve topluluk oluşturup yönetebilen bir konuma sahiplerdir. Bu sebeplerden ötürü suçun katlanarak büyümesi ve organize edilmesi gündeme gelecektir. Ancak yüksek güvenliklı akıl hastanelerinin dünyada olduğu gibi

Ülkemizde de devreye girmesi ile birlikte tüm bu doğacak olan olumsuzlukların önüne geçilecektir.

Netice itibari ile akıl hastalığı kapsamında değerlendirilen sosyopati ve psikopati tanısına sahip insanların gerek kendilerine gerekse başkalarına zarar vermemesi, ıslah olmaları, tıbbi tedaviye başlanması, kusur yeteneği bulunmadığı kabul edilerek yüksek güvenlikli sağlık kurumlarına gönderilmesi gerekmektedir. Bu kişiler için özel olarak başkalarına zarar vermemeleri için yalnız kalacakları, sıkı güvenlik önlemlerinin alındığı özel rehabilitasyon merkezleri kurulmalıdır. Psikopati ve sosyopati hastalığı olan kişiler rehabilitasyon merkezlerinde hem bu akıl hastalığını tedavi etmekle uğraşmalı hem de başkalarına zarar vermeden hayatlarının bir kısmını burada geçirmelidir. Bu husus hem toplum yararı hem de bu türden akıl hastalığı bulunan bireylerin kişisel yararları için oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

Yazılı Eserler

- AKBULUTBerrin; **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Adalet Yayınevi,Ankara 2019.
- AKGÜNNejat;**Adli Psikiyatri**, Ankara 1987.
- ALDANMAZ Orhan;“İnsan Onuru Işığında Kişisel Özerklik ve Yerellik İlkesi”,Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14. Cilt 1-2 Sayı, 2010
- ALDEMİR Hüsnü;**Uygulamacılar İçin Ceza Hukuku Genel Hükümler Rehberi**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- ALİEFENDİOĞLUYılmaz;“Danıştay Kararlarına Uyulması”, Danıştay Dergisi, 1975, S. 16-17, s. 19, https://www.danistay.gov.tr/upload/yayinlar/18_12_2018_091258.pdf e.t. 08.02.2020.
- ANKAY Aydın;**Psikopatlar ve Kurbanları**, 1. Bası, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2016.
- APAYDINCengiz;**Teoride ve Uygulamada Ceza Hukuku ve Adli Tıp Açısından Kusur Yeteneği**, Adil Yayınevi, Ankara 1998.
- ARAL Füsün;Altı Değişik Suç Türünde Psikopatik Eğilimlerin Suç Yatkinlığına Etkilerinin Araştırılması,**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi,
<http://www.journalagent.com/z4/vi.asp?pdire=adlitip&plng=tur&un=ADLITIP-02065>, e.t. 11.06.2020. İstanbul 1991.
- ARSLANKahanOnur;“İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl: 28 Sayı: 120, Eylül-Ekim 2015.
- ARTUK Mehmet Emin /AKCAN Esra Alan;“Mukayeseli Hukuk ve Türk Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri”,İstanbulMedipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3 (2), İstanbul 2016.
- ARTUK Mehmet Emin /ALŞAHİN Mehmet Emin;**Kriminoloji**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- ARTUK Mehmet Emin /GÖKÇEN Ahmet /YENİDÜNYA A. Caner;**Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8. Bası, Adalet Yayınevi,Ankara 2014.

- BECCARIA Cesar; **Suçlar ve Cezalar**, Sami Selçuk (Çev), 6. Bası, İmge Yayınevi Ankara 2016.
- BİBERYıldız; Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Merkezlerine Başvuran Yetişkinlerin Psikopatoloji Algılarının ve Psikopatolojiyi Tanıma Düzeylerinin İncelenmesi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul 2012.
- BULUT Nihat; “Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12. Cilt 3-4 Sayı, Erzincan 2008.
- CENTEL Nur / ZAFER Hamide, ÇakmutÖzlem; **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 10. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2017.
- CENTEL Nur; “Yeni Türk Ceza Yasası’nın Yaptırımlar Sistemine Eleştirel Yaklaşım”, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48101/608262>, e.t. 25.03.2020.
- DEMİRBAŞ Timur; **Ceza Hukuku genel Hükümler**, Güncellenmiş 14. Baskı, Ankara 2019.
- DEMİRBAŞ Timur; **Kriminoloji**, 1. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001.
- DENİZ Derya; “Kişilik Bozukluklarında Tanı Güvenirliği ve Cezai Sorumluluk”, Adli Tıp Bülteni S:22(2), 2017
- DERMAN Orhan; “Ergenlerde Psikososyal Gelişim”, Adölesan ve Ergen Sağlığı Dizisi 2 Sempozyum Dizisi, Sayı:63, 2008
- DÖNMEZER Sulhi /ERMANSahir; **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt:I**, Onüçüncü Tıpkı Bası, Beta Basım, İstanbul 1997.
- DÖNMEZER Sulhi; “Cezai Mesuliyetin Esası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1949.
- DÖNMEZER Sulhi; “Pozitivist Nazariyede Cezai Mesuliyetin Esası”, İstanbul Barosu Mecmuası, 6. Sayı, İstanbul 1944.
- DÖNMEZER Sulhi; **Kriminoloji**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Beta Basım, İstanbul 1971.
- DÖNMEZER Sulhi; **Sosyoloji**, Onuncu Bası, Beta Yayınları, İstanbul 1990.
- ENGELER Alper; Psikopati ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/40381.pdf>, e.t. 11.08.2020. S 40 İstanbul 2005.

- EREM Faruk /DANIŞMAN Ahmet /ARTUK Mehmet Emin;**Hümanist Doktrin Açısından Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Tümüyle Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Seçkin Yayınevi,Ankara.
- ERSOY Yüksel;**Ceza Hukuku Genel Hükümler**, İmaj Yayınları, Ankara 2002.
- FRICK Paul J;**Early Identification and Treatment of Antisocial Behavior**, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27565364/>, e.t. 11.08.2020
- GLENN Andrea L. /JOHNSON Alexandria K. /RAINE Adrian;**Antisocial Personality Disorder: A Current Review**, <https://link.springer.com/article/10.1007/s11920-013-0427-7>, e.t.01.08.2020
- HAFIZOĞULLARI Zeki /ÖZEN Muharrem;**Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. Baskı, US-A Yayınları, İstanbul 2012.
- HAKERİ Hakan;**Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- İNANÇ Banu Yazgan /YERLİKAYA Eşef Ercüment;**Kişilik Kuramları**, 15. Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2019.
- KABOĞLU İbrahim;**Türkiye’de Hukuk Devletin Gelişimi**, Afa Yayınları, İstanbul 1990.
- KIZMAZZahir;**Cezaevinin Ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi, Yayınlanmamış Makale**, Fırat Üniversitesi.
- KOCA Mahmut /ÜZÜLMEZ İlhan;**Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2013.
- KONDUZ Nilay;**DSM-5’e Göre Kişilik Bozukluğu Tanısı Alan Hastaların Kişiler Arası İşlevsellikte Yetersizlik Düzeyi, Yayınlanmamış Tez**, 2015.
- KOYUNCU Erhan;**Ceza Hukukunda Akıl Hastalarının Ceza Sorumluluğu, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Anabilim Dalı, Konya 2016.
- KURTDilek Gençtanırım /YILDIZ Evrim Çetinkaya;**Kişilik Kuramı**, Genişletilmiş 4. Baskı, Pegem Akademi Yayınları,Ankara 2019.
- KÜÇÜKTAŞDEMİR Özgür;**“Aydınlanma ve Ceza Hukuku”**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi Yıl: 27 Sayı: 113, Temmuz-Ağustos 2014
- MERAKLI Serkan;**Ceza Hukukunda Kusur**, Birinci Bası, Seçkin Yayınevi,Ankara 2017.

- MONTESQUIEU; **Kanunların Ruhü Üzerine I**, Fehmi Baldaş(Çev.), Ankara 1963.
- MORRISON James; **DSM-5'i Kolaylaştıran "Klinisyenler İçin Tanı Rehberi"**, Hanife Uğur Kural (Çev), 1. Basım, Nobel Kitabevi, Ankara 2017.
- NUHOĞLU Ayşe; **Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri**, Adil Yayınevi, Ankara 1997.
- ÖYTEKÇİN Demet Güleç /YILDIZ Deniz; "Kişilik Bozukluklarında İlaç Tedavisi", **Journal of Mood Disorders**, Volume: 2, Number: 1, 2012.
- ÖZAY İlhan; **Günüşığında Yönetim**, Alfa Yayınları, İstanbul 2002.
- ÖZBEK Veli Özer /DOĞAN Koray /BACAKSIZ Pınar; **Türk Ceza Hukuku (Temel Bilgiler)**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.
- ÖZBUDUN Ergun; **Türk Anayasa Hukuku**, 2017 Anayasa Değişikliklerine Göre Gözden Geçirilmiş 17. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- ÖZEN Mustafa; **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.
- ÖZGENÇ İzzet; **Davranış Normları Teorisi (Haksızlık ve Müeyyide İlişkisi)**, Prof. Dr. M. Şakir Berki'ye Armağan, Konya 1996.
- ÖZGENÇ İzzet; **Kusur Yanılgısı ve Yaş Küçüklüğü**, in: *Facultatis Decima Anniversaria (Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10. Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu)* İstanbul 1993.
- ÖZGENÇ İzzet; **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 15. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.
- ÖZTUNÇ Hakan / BİLGE Yıldız / BİLGE Yusuf; "Kişilik Bozuklukları İle Gelir ve Cinsiyet Değişkenlerinin İlişkisinin İncelenmesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:8, Sayı:1, 2015.
- ÖZTÜRK Bahri / ERDEM Mustafa Ruhan / ÖZBEK Veli Özer; **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi 7. Baskı, Ankara.
- ÖZTÜRK Bahri /ERDEM Mustafa Ruhan; **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 19. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.
- ÖZTÜRK Bahri /KAZANCI Behiye Eker /GÜLEÇ Sesim Soyer; **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri**, 2. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.

- ÖZTÜRK Orhan /ULUŞAHİN Aylin;**Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, 15. Baskı, Bayt Yayın Hizmetleri, Ankara 2018.
- PESESCHKIANNossrat;**Pozitif Psikoterapiye Giriş Kuram ve Uygulama** (Çev: Tuğba Sarı), 2. Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık, 2020
- SOYASLANDoğan;"Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 526, Ankara 1998.
- ŞAHİN Cumhur /Göktürk Neslihan;**Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, 10. Baskı, Seçkin Yayınevi,Ankara2019.
- ŞAHİNDoğan;"Kişilik Bozuklukları", Klinik Gelişim Dergisi Cilt:22, No:9, İstanbul 2009.
- ŞENSOYNaci;"Ceza Hukuku Bakımından Akıl Hastalığı(Türk Ceza Kanunu'nun 46 ve 47nci maddelerinin Analizi)",İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 12, İstanbul 1946.
- ŞENSOYNaci;"Cezai Mesuliyetin Tamamen veya Kısmen Kaldıran Akli Maluliyet",İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası Cilt:16, İstanbul 1950.
- TALAS Serdar;**Ceza Hukukunda Kusur İlkesi Bağlamında Nedeninde Serbest Hareket (actiolibera in causa) Kavramı ve Geçici Nedenlerin Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, Lale Organizasyon Yayınları, İstanbul 2012.
- TANER Tahir;**Ceza Hukuku Umumi Kısım**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1953.
- TOROSLU Nevzat /TOROSLU Haluk;**Ceza Hukuku Genel Kısım**, 24. Baskı, Savaş Yayınevi,Ankara 2018.
- TURNERDaniel/SEBASTİANAlexandra/TÜSCHER Oliver;**Impulsivityand Cluster B PersonalityDisorders**, <https://link.springer.com/article/10.1007/s11920-017-0768-8>, e.t. 11.08.2020
- TUTARHasan;**Davranış Bilimleri Kavramlar ve Kuramlar**, Güncellenmiş 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- TÜRKOĞLU Halide Gökçe;**Roma Hukukunda Suç ve Ceza**, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçki Yayınevi, Ankara 2017.
- ULUTÜRK Hande;**Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl Hastalığının Kusura Olan Etkisi**, Birinci Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2014.
- ÜN Mine /AKBAŞ Yasemin /ERBAŞOytun;"**Psikopati**",FNG& Tıp Dergisi 4(4), İstanbul 2018.

ÜNVERYener;**Psikiyatride Hasta Hakları**, Sağlık Hakkı- Hasta Hakkı Özel Sayısı, Sayı:3, İstanbul 2007.

VERMEİRENRobert/RUCHKİN

Vladislav;**Antisocialbehaviourandmentalhealthfindingsfromthreecommunities**, <https://www.researchgate.net/publication/1102504>, e.t. 10.08.2020

YAYLA Yücel; 2001-2005 Yılları Arasında Şanlıurfa Adliyesindeki Ceza Mahkemelerine Yansıyan Davalarda Ceza Sorumluluğu Kavramının İncelenmesi,**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2007.

YILMAZCandan;“Kriminolojik Açıdan: Akıl Hastalığı ve Suç”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**,Cilt.24 Sayı. 2, İstanbul 2018.

YÜCE Turhan Tufan;**Ceza Hukuku Dersleri Cilt:1**, Şafak Basım ve Yayınevi, Manisa 1982.

ZEKİYANBoğos;**Hümanizm (İnsancılık) Düşünsel İşlem ve Tarihsel Kökenler**, İnkılap Yayınevi,İstanbul 2005.

İnternet Siteleri ve Veri Tabanları

<https://hastahakki.org>

<https://kararlaryeni.anayasa.gov.tr>

<https://nek.istanbul.edu.tr>

<https://www.who.int>

<https://link.springer.com>

<https://www.danistay.gov.tr>

<https://www.mevzuat.gov.tr>

<https://www.psikiyatri.org.tr>

<https://www.researchgate.net>

<https://www.kazanci.com>

<https://www.sozluk.gov.tr>

<https://wmhp.cmhaontario.ca>

<https://www.journalagent.com>

<https://dergipark.org.tr>

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>

EKLER**Ek A: Tez Etik Kurulu Formu**

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Fatma Burcu BOZAN
ÖĞRENCİ NO	20182023
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Kamu Hukuku
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2019 / 2020 - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	ANTİSOSYAL KİŞİLİK BOZUKLUĞU VE CEZA SORUMLULUĞU ARASINDAKİ İLİŞKİ
TEZİN AMACI	Antisosyal kişilik bozukluğuna sahip kişilerin Türk Ceza Kanunu m.32 kapsamında akıl hastası olarak değerlendirilmesi gerekliliğinin sebeplerini ve bu kişilere karşı akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanmasının daha insan haklarına uygun, hakkaniyetli olacağını göstermektedir

TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	<p>Tez, dört bölümden oluşmakta olup birinci bölümde ceza hukuku kavramı, suç ve ceza politikası, ceza hukukuna hakim ilkeler, ceza hukukunun kusur yeteneği açısından tarihi gelişimi anlatılmıştır. Tezin ikinci bölümünde suç ve kusurluluk hakkında genel bilgiler, saik kusurluluk ve kusurluluğa etki eden haller (sadece akıl hastalıkları kısmı açıklanmıştır), akıl hastalıkları kapsamındaki kişilik bozuklarının cezai sorumlulukları bakımından tarihi gelişimi, akıl hastalıklarına dair cezai sistemler ve akıl hastalıklarının ceza kanunlarında düzenleniş şekilleri ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Tezin üçüncü bölümünde ise kişilik bozukluğu kavramı, psikopatoloji ve suç davranışı, A kümesi kişilik bozuklukları, B kümesi kişilik bozuklukları, C kümesi kişilik bozuklukları, B kümesi kişilik bozukluklarından biri olan antisosyal kişilik bozukluğunun akıl hastalığı kapsamında sayılıp sayılmadığı incelenmiştir. Tezin son bölümü olan dördüncü bölümde ise ceza ve ceza muhakemesi hukukunda akıl hastalıkları kapsamında kabul edilen kişilik bozuklarına ilişkin düzenlemeler, akıl hastalarının tespitinde usul ve esaslar, kişilik bozukluğunda cezai sorumluluk (sosyopati ve psikopati kapsamında), akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, tedavi tedbiri ve yüksek güvenlikli sağlık kurumu kavramı, uluslararası tıbbi bildirgelerde akıl hastasının ve suç işlemiş akıl hastasının yeri, dünyadaki adli hastaların bulundurulduğu yüksek güvenlikli servis ve hastanelerin durumu ayrıntılı bir şekilde tez içerisinde incelenmiştir.</p>
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖR- LER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	

YAPILMAK
İSTENEN
ÇALIŞMANIN
İZİN ALINMAK
İSTENEN
KURUMUN
HANGİ
İLÇELERİNE/
HANGİ
KURUMUNA/
HANGİ
BÖLÜMÜNDE/
HANGİ
ALANINA/
HANGİ
KONULARDA/
HANGİ GRUBA/
KİMLERE/ NE
UYGULANACA
ĞI GİBİ
AYRINTILI
BİLGİLER

UYGULANAC
AK OLAN
ÇALIŞMAYA
AİT
ANKETLERİN/
ÖLÇEKLERİN
BAŞLIKLARI/
HANGİ
ANKETLERİN
- ÖLÇELERİN
UYGULANAC
AĞI

EKLER
(ANKETLER,
ÖLÇEKLER,
FORMLAR,
V.B. GİBİ
EVRAKLARIN
İSİMLERİYLE
BİRLİKTE KAÇ
ADET/SAYFA
OLDUKLARINA
AİT BİLGİLER
İLE AYRINTILI
YAZILACAKTIR
)

1) (.....) Sayfa
Ölçeği.
2) (.....) Sayfa
Anketi.
3) (.....) Sayfa
Formları. 4) (.....) Sayfa
.....

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Fatma
Burcu BOZAN

ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü
Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti
İmzalıdır
TARİH: 20 / 05/ 2020

TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME
SONUCU

1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.

2. Anılan konu

..... faaliyet alanı
içerisine girmektedir.

1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	A.B.D. BAŞKANININ ONAYI
Adı - Soyadı: Mustafa ŞİMŞEK	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Murat KOÇ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN (Y.)
Unvanı : Dr. Öğr. Üyesi	Unvanı:	Unvanı: Doç. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası : Evrak Onayı E-Posta ile Alınmıştır	İmzası:	İmzası : Evrak Onayı E-Posta ile Alınmıştır	İmzası : Evrak Onayı E-Posta ile Alınmıştır
20.05.2020		20.05.2020 20.05.2020	Dr.Öğr.Üyesi Sami DOĞRU

ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER

Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr. (Y.)	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr. (Y.)	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası : Evrak Onayı E-Posta ile Alınmıştır	İmzası : Evrak Onayı E-Posta ile Alınmıştır	İmzası : Evrak Onayı E-Posta ile Alınmıştır	İmzası : Evrak Onayı E-Posta ile Alınmıştır	İmzası : Evrak Onayı E-Posta ile Alınmıştır
	20.05.2020 Dr.Öğr.Üyesi Sami DOĞRU	20.05.2020 20 / 05 / 2020	Ar.Gör.Özge ÇETİNER	20.05.2020
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	X	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 20 / 05 / 2020 - 20 / 06 / 2020 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.		
OY ÇOKLUĞU İLE				

AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA YAZININ PUNTOSU İSE 12 (ON İKİ) PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILARAK ÇIKTI ALINACAKTIR.

